

PAMĚŤ OSTRAVY 2018-2020

ALMANACH PRACÍ Z PROJEKTU KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

S FINANČNÍ PODPOROU STATUTÁRNÍHO MĚSTA OSTRAVY

PAMĚŤ OSTRAVY

ALTERNATIVNÍ PAMĚTI A PŘÍKLADY KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

sestavila

Jarmila BUREŠOVÁ

jazyková korektura

Irena ŠŤASTNÁ

obálka

Andrea PEŘÍKOVÁ

grafická úprava a tisk

Miluše POLOKOVÁ

TISK MORAVAPRESS s.r.o.

vydala

KNIHOVNA MĚSTA OSTRAVY, příspěvková organizace

s finanční podporou statutárního města Ostrava

vydání 1.

Ostrava 2020

ISBN 978-80-907364-2-9

Úvod tak trochu pohádkový

Ve známé pohádce o pečení dortu nebyla snaha o spojení mnoha ingrediencí korunovaná úspěchem. Také my jsme stáli před rozhodnutím, jak spojit do jednoho celku jednotlivé vzpomínky, které se nám podařilo získat od mnoha ostravských pamětníků. Protože jejich vzpomínky jsou tak pestré a různorodé, jako je pestrý a různorodý život v Ostravě. A tak jsme se rozhodli, že tou hlavní přísadou do našeho dortu bude právě vztah k Ostravě. Někdy se rodil těžce, někdy byl předán do krve už při narození. Někdy přinesl do života radost a někdy přidal vrásky na čele. A tak je to dobře, aby byl dort dobrý, patří do něj kromě cukru i trocha soli. Přeji vám všem při čtení našeho almanachu, abyste pocítili všechny chutě, které jsme do něj namíchali. A možná se rozhodnete přidat i tu svoji vzpomínku, aby další almanach byl ještě pestřejší a zajímavější. To by pro nás všechny, kteří projekt Paměť Ostravy připravujeme, byla ta nejsladší odměna.

Mgr. Miroslava Sabelová
ředitelka Knihovny města Ostravy

K Paměti Ostravy 2018-2020

Předkládáme již třetí almanach vzpomínek sepsaných či vyprávěných o časech nedávných, ale také minulých. Možná i přímo o místech stále zdobících či už dlouho neexistujících.

Zaznívá téma lásky – především k profesi. Zpovídali se Ostravané rodem, ale i Ostravané srdcem, jak od roku 2014 pamětníky oslovujeme.

Někdo rád vypráví, já si zapisuji a přispěvatel své vzpomínky obvykle překvapeně opravuje a autorizuje, jinému je bližší se rovnou vypsát. V rámci projektu ViabilityNet. 3.0 Nadace Via jsme získali příspěvky věnované výstavbě a životu v nové Porubě.

Vše oživeno osobním vnímáním událostí roku 1989 či studií kolegyně knihovnice o dějinách domu, ve kterém sídlí naše Knihovna města Ostravy.

Příspěvky jsou pořizovány podle metodologie ústně vyprávěné historie, drobné úpravy se souhlasem autorů.

Třetí almanach, potřetí s finanční podporou statutárního města Ostrava. Děkuje.

Všem pamětníkům ze srdce děkujeme

Mgr. Jarmila Burešová
za projekt Paměť Ostravy
Knihovna města Ostravy

JOLANA BANDYOVÁ *1950

Do Ostravy mě vezli s mámou hned z porodnice

Já jsem se narodila tam (ve Staré Lubovni,), ale tu jsem vyrostla. V Porubě, prakticky v tom čísle, kde bydlím teď. Maminka mě porodila v nemocnici ve Staré Lubovni, odtamtud ji odvezli na nádraží, jela vlakem do Ostravy a ze Svinova ji sanitka převezla domů. Tata už tady v té době tři roky byl, někdy sem bral i kluky. Prostě přišel do Ostravy, jestli by si tady nenašel práci, přišlo více chlapů ze Slovenska a práci si tady našli. On tady dělal pod Obloukem podloubí. Pak, jak už tady práce nebyla, tak dělal ve Vítkovicích.

Když jsem byla malá holka, tak tady kousek byl obchod, tady pod náma masna a taky obchod s látkami. A jak mi bylo šest sedm roků, tak jsem se doma pouštěla do uklízení, nádobí jsem umývala, mámě jsem pomáhala. Máma mě učila i vařit, měla jsem tady takovou lavičku pod nohy a už jsem dělala těsto, všechno jsem jí pomáhala. Dokud jsem nechodila do práce, to už jsem jí potom nepomáhala.

Když mi bylo čtrnáct, dělala jsem v Seliku v Třebovicích. Tam jsem se udělala starší, řekla jsem, že je mi šestnáct roků, vyzmizíkovala jsem to a připsala jsem si dva roky. Dělali jsme tam nudle, hořčice, to jsem hodně dělala, že jsem točila hořčice do kelímků. Ocet se tam vyráběl. No a pak už mi bylo sedmnáct, tak jsem šla normálně dělat. Nejdříve jsem na Technických službách jezdila s multikárou, vysypávali jsme ty košičky, tam jsem dělala osm roků. Jak je tady ten rybník, tak tam jsme měli garáže a šatny. To už jsem měla Brigitu, dvouměsíční miminko, a šla jsem do práce, a stejně jsem všechno stíhala. V práci jsem se s multikárou cestou stavila domů, přemáchla jsem plínky, dala jsem je do pračky a máma řekla: „Já už to pak udělám.“ Pak nám u Technických snižovali plat, tak jsem odešla a šla jsem dělat do čistírny u Sýkorova mostu. Tam jsem dělala čtyři roky. Pak se ta čistírna rušila, tak jsem šla do Vítkovic a z Vítkovic na šachtu.

Pamatuju si, že když už jsem měla tři děti, chtěla jsem bydlet sama, tak jsem šla s kočárem na Bytostav a seděla jsem tam celý den, až do tří hodin. Šli na oběd, a jestli nepůjdu s nima. „Ne, já s váma na oběd nepůjdu, já počkám.“ A jeden pán od nich mi řekl: „Tak já vám dám peníze na hotel, ať tam s ní můžete jít spát.“ Ale já jsem nechtěla. „Já nepotřebuju peníze, já peníze mám. To od vás nechci.“ Přespala jsem jednu noc u švagrové a pán mi na druhý den ráno přinesl klíče. Fakt jsem měla být prakticky za jeden den.

Já jsem nemohla ve Vítkovicích být, tam jsme pracovali s barvou, ve které bylo olovo, a mi z toho vždycky bylo špatně. Několikrát jsem v tom tunelu s barvou odpadla, jak se mi dělalo špatně, oni na mě třeba zapomněli, mohli jste tam být jenom dvacet minut, a oni mě tam nechali hodinu. Nemohla jsem dýchat, křičela jsem, oni mě neslyšeli a odpadla jsem. A pak mistrová řekla: „Kde je Jolana?“ Pak mě z toho tunelu vytáhli ven, na lehátko, hned k doktorovi a hned jsem byla v nemocnici. Dávali mi kapačky, pročistili mi krev. Ale já jsem z toho pořád hubla, nechutnalo mi ani jíst. I když jsme měli stravenky, tak jsem ani na oběd nechodila. Kvůli tomu olovu. Vadilo mi to. Pak jsem byla na nemocenské a našla jsem si tu šachtu v Mariánských Horách a dělala jsem tam s kaly, šlam jsme tomu říkali. Bývala jsem tam na noční na cechovně, museli jsme vždycky do toho sáhnout, hlídat to, aby to bylo dost hustý. To jsem měla dobrou práci, prakticky takovou lehkou. A byla jsem tam i dobře placená.

Když šachtu zavřeli, tak jsem byla tady ve fakultce osm roků. Byla jsem tam první Romka uklízečka. Přijímala mě paní Eva, řkala: „Ježišmarja, já jsem ráda, že jste přišla, hned vás беру, udělejte si doktora a můžete hned nastoupit.“ Taky jsme chvíli byli v Ústí. Manžel i tatínek tam pracovali na přidružené výrobě. Já bych tam měla práci v cukrárně, chtěla jsem tam zůstat, ale dcera Terka nám furt volala, tak jsme se vrátili. Vzpomínám si, že jeden rok jsem byla na Vánoce v Ústí a na Silvestra tady u Terky. Mám sedm dětí. Všichni bydlí v Ostravě, jenom jednu dceru mám v Anglii, ale na prázdniny sem přijede, i se svojí dcerou. Něco koupím a zajdu na hřbitov. Leží tam můj tata, mama, miminko od dcery a náš milý zeť. To byl tenkrát šok, on si sáhl na život. Zdá se mi, že dřív bylo lepší jak teď. Když jsi šla do obchodu, do masny, nebylo tolik drahé. Nikdy jsme nebyli bez peněz, že bysme neměli, pořád to šlo. Až potom, jak se to převrátilo.

Se svolením převzato ze sborníku Nikdy jsem nebyl podceňovanéj vydaného v roce 2015 MU v Brně.

RNDr. JIŘÍ BÁRTA *1947

Ostravský učitel Lumír Bárta aneb 4 kantorské generace

Letos jsme si připomněli 113 let od narození mého tatínka Lumíra Bárty, rodáka z Poruby u Ostravy. Svá školní léta prožil ve zdejší obecní škole, kterou řídil jeho otec Josef Bárta. A není divu, že jej jako jeho nejmladší syn následoval v učitelském povolání. Po dobu studia na Učitelském ústavu ve Slezské Ostravě bydlel v jeho blízkosti v podnájmu a domů dojížděl pouze na neděli. Po maturitě narukoval k 8. pěšímu pluku do Českého Těšína, odkud přešel do vojenské školy pro záložní důstojníky v Opavě (později Vojenského gymnázia J. Žižky) a po jejím absolutoriu byl přidělen k 8. slezskému pěšímu pluku v Místku jako četař aspirant. Po odchodu do zálohy v r. 1929 byl každé dva roky povolován k tomuto útvaru na jednoměsíční tzv. vojenské manévry a dosáhnul zde hodnosti nadporučíka (dalšímu povýšení na kapitána v záloze mu zabránila Mnichovská dohoda v září 1938. U 8. slezského pluku ve Frýdku-Místku se nacházel i 14. 3. 1939, kdy se jeho 3. prapor marně vojensky vzepřel silné přesile německé armády).

Do učitelských služeb můj otec nastoupil 1. dubna 1929 na obecnou školu ve Slezské Ostravě-Zámostí, nejprve jako výpomocný, později zatímní učitel. Po jmenování definitivním učitelem pak v r. 1932 na dlouhou dobu zakotvil v základní škole v ostravské čtvrti Muglinov, kam se také již s celoživotní družkou Ludmilou, rozenou Borákovou z Velkých Karlovic přestěhoval ze slezsko-ostravského bytu a setrvali v něm plných 16 let. Také moje maminka v Muglinově působila jako učitelka v místní mateřské škole (později i jako její ředitelka).

Po válce pak můj otec krátce muglinovskou školu opustil a na doporučení profesora Jana Šoupala (rovněž muglinovského občana a později i dlouholetého dirigenta Pěveckého sdružení moravských učitelů) byl pro školní rok 1945–46 přijat ředitelem Matičního reálného gymnázia v Ostravě profesorem Kubátem pro výuku hudební výchovy. Tu učil společně s profesorem Janem Šoupalem (oba jsou uvedeni v almanachu 120. výročí založení Matičního gymnázia v Ostravě z roku 2017). Otec s ním velice úzce spolupracoval, výuka nadaných gymnazistů se mu líbila a dosáhl s nimi pěkných úspěchů. S desetičlenným studentským pěveckým sborem vystupoval při různých školních, kulturních a společenských událostech, počínaje městskou oslavou výročí osvobození u Památníku padlých sovětských a československých vojáků v Komenského sadech a konče natáčením v ostravském rozhlase. Působil zde až do školního

roku 1948–49, kdy byly na základě tzv. Nejedlého školské reformy zrušeny nižší třídy gymnázia a otec se vrátil na muglinovskou ZDŠ, ve které vyučoval s 26hodinovým úvazkem. Místním národním výborem byl zároveň jmenován předsedou Osvětové besedy, tuto funkci vykonával po dobu čtyř let.

Zcela samostatnou kapitolu – kromě pedagogické činnosti – představuje také jeho celoživotní kariéru muzikanta, která byla skutečně velice pestrá. Už při studiu na učitelském ústavu byl angažován ve školním orchestru jako houslista a basista. Tam účinkoval pod vedením prof. Eduarda Runda v lázních v Darkově a mnoha dalších kulturních místech. Později se stal členem Ostravské filharmonie, v němž jako kontrabasista působil pod vedením šéfdirigenta Jana Pešata, působil rovněž ve smyčcovém orchestru, ale i v dechovém orchestru TJ Sokol v Ostravě – Přívoze, který řídil bratr Závodník. Ten pravidelně vystupoval nejen v kavárně Praha, ale také v ostravském rozhlase. Za německé okupace založil otec čtyřicetičlenný smíšený pěvecký sbor, který se v okresní soutěži umístil na druhém místě. Sám začal aktivně zpívat ve známých pěveckých spolcích „Záboj“ a „Lumír“, v pěveckém spolku ostravských učitelů pod vedením profesora Jana Šoupala a v rozhlasové „Šestnáctce“ pod vedením Josefa Černockého. Založil také soubor mandolinistů „Ostravan“, který řídil po celých 15 let. Dosáhl s ním vysoké umělecké kvality a pravidelně vystupovali v ostravském rozhlase. V 50. letech se umístili jeho mandolinisté v krajské soutěži na 1. místě a byli pozváni za odměnu k vystoupení na 1. čs. spartakiádě v roce 1955.

Lumír Bárta – učitel a muzikant zůstal v povědomí zejména mnoha muglinovských občanů a svých žáků. Tak jako mnoho jiných učitelů této doby se stal nositelem vzdělanosti a kulturnosti své obce, v níž působil. Hned po příchodu na místní školu začal hrát na klavír v taneční kapele pod vedením dirigenta Felixe Tylečka, v muglinovské sokolovně doprovázel na klavír sokolská cvičení všech ženských i mužských složek, při nacvičování pěveckých sborů a hudebních souborů, divadelních her, školních akademií a slavností, byl také sbormistrem ženského pěveckého sboru pracovníků chemického závodu Dukla v Ostravě-Hrušově a aktivním členem smíšeného sboru Ostravské filharmonie pod vedením profesora Lubomíra Mátyla.

Také po odchodu do důchodu v roce 1967 zůstal mládeži věrný, i když už nikoliv jako učitel, nýbrž jako vychovatel v Domově mládeže na Střední průmyslové škole automobilní v Bruntále. I zde se nezapřel jako celoživotní muzikant a založil studentský šestnáctičlenný taneční orchestr, v němž po sedm let působil jako klavírista. Po celý svůj pedagogický život byl příkladem a vzorem také oběma svým synům Lumírovi a Jiřímu, takže nikoho neudivilo, že jej oba rovněž následovali a stali se celoživotními pedagogy.

A jeho vnuk Lukáš Bárta?

Stejně jako pradědeček Josef, dědeček Lumír a otec Jiří si vybral rovněž kantořinu. Dnes už ze své důchodcovské pozice mohu sledovat jen zpovzdálí život nejmladšího člena čtvrté kantorské generace rodu Bártů, který i přes mé důrazné varování zůstal věrný rodinné tradici a vyučuje na porubském Gymnáziu Olgy Havlové, kde v roce 1998 sám maturoval. A stejně jako jeho předkové se naprosto samozřejmě věnuje humanitně zaměřeným studentům i mimo výuku českého jazyka a pořádá s nimi literární a poetické soutěže, organizuje školní akademie a je i duší tzv. Bezejmenné skupiny, složené z jeho bývalých i současných studentů. Ta již více jak 10 let veřejně vystupuje v Ostravě i mimo ni se svými autorskými divadelními, literárními i hudebními pořady, které mají u současné mládeže velice příznivý ohlas. Lukáš se věnuje i spisovatelské činnosti a jako člen Obce spisovatelů vydal tiskem 5 básnických sbírek a román Průvodci. Stručně řečeno: I zde platí, že „jablko nepadá daleko odstromu“.

JUDr. ALENA BATKOVÁ *1962

Mám Tě ráda, Porubo

Na pátý obvod do Poruby jsem se přistěhovala s rodiči a starším bratrem do nového družstevního bytu. Všechny ulice na pátém obvodu byly pojmenovány podle cizích států. Bylo to v polovině šedesátých let a mně byly čtyři roky. V té době jsem chodila ještě do školky, a jelikož nebyly vystavěné žádné chodníky, všude bylo plno bláta a na zemi byla jenom prkna, abychom se mohli aspoň částečně pohybovat. Aby maminka nepřivedla do školky blátivou kouli, ale mě, tak mne musela část cesty poponášet, jelikož s kočárkem se po úzkém prkně nedalo jezdit. Maminka se mnou utíkala do školky brzy ráno, aby sama doběhla na tramvaj a mohla být brzy v práci. Tramvaje v té době ranní a odpolední špičky jezdily přeplněné, že se do nich nedalo nasoukat a tak to místy u nás vypadalo jako v Japonsku, že se někteří nedostali do tramvají a museli čekat na další přípoj.

Jednou, když už jsem byla školou povinná, jsem jela z Poruby-smyčky starou tramvají, tzv. „bednou“. Už na zastávce si ke mně přisedl velký pes. Když jsem nastoupila do tramvaje, tak pes nastoupil se mnou na plošinu a opět si přisedl k mé noze. Já jsem zaplatila 1 Kčs průvodčímu za jízdné, ale průvodčí chtěl i peníze za psa. Tvrdila jsem, že pes není můj. Tímto argumentem jsem vůbec neobstála, jelikož pes si sedl ke mně ještě blíže a začal mne láskyplně olizovat. Průvodčí na mne udeřil s ještě větší razancí, ať nevykládám nesmysly, že pes není můj. Na nejbližší zastávce jsem vystoupila, naštěstí bez pokuty a k úžasu průvodčího pes vystoupil se mnou. Tam se černý pasažér ode mne odpojil a šel si svou cestou.

Zimní stadion v Porubě nebyl a tak mé první počátky bruslení byly na zamrzlé cestě a později, když vystavěli mezi domy asfaltová hřiště, tak jsme je v zimě polévali vodou a na tom se bruslilo.

Když jsme se přistěhovali, tak lidé neměli auta, takže jsme si na silnici namalovali hřiště a hráli vybíjenou přímo na silnici. Dnes přes tuto silnici bez rozhlédnutí nepřejdu, jak je frekventovaná.

Taky jsme rády jako děti chodily do kina Dukla a do kina Zdar. V kině Zdar se sedělo ještě na dřevěných židlích. Jednou jsem šla se starším bratrem do kina Dukla a domů jsme si to rázovali přímo středem přes kruhový objezd. Jaké bylo naše zděšení a hlavně zděšení našich rodičů, kteří si vyšli na procházku svým dětem v ústrety a tyto spatřili, jak přecházejí přímo přes střed kruhového objezdu

místo po nějakém přechodě přes cestu. Po této historce bylo u nás dlouho kino tabu.

Jako děti jsme velmi měly rády vyhlášené tzv. uhelné prázdniny, kdy se nemuselo do školy, když byly tuhé zimy a napadlo hodně sněhu.

Musím vzpomenout na mé úžasné školy, a to jak ZŠ Bulharská, která v té době byla jazykovou školou, tak gymnázium „malá Thälmannova“ (nyní ulice Čs. exilu). Tyto školy mne skvěle připravily na studia vysokoškolská. To bylo jediné mé odloučení z Ostravy a jinak jsem se zase vrátila do Poruby jako správný patriot.

Na Porubu nedám dopustit. Poruba je ženského rodu a ta zraje jak víno, z mladé slečny se stala zralá žena. Doufám, že zralou zůstane ještě dlouho a následující generace se o to přičiní pro generace příští.

ZDENĚK BOROVEC *1934

Dětství v Jubilejní kolonii

Přistěhovali jsme se do domu č. 491 (orientační číslo 63) v říjnu 1940, já jako šestiletý chlapec ze starých Výškovic, kde jsem začal navštěvovat obecní školu. Po dvou měsících jsem kvůli přestěhování do Hrabůvky pokračoval ve školní docházce ve škole na Březinově ulici. První třídu jsem ukončil v roce 1941 a před koncem školního roku nám bylo sděleno, že všichni žáci obecné školy budou rozděleni do jiných škol z důvodu, že škola bude dále užívána jako sanatorium pro raněné německé vojáky. Další třídy obecné školy jsem absolvoval v obecné škole u hrabůvského kostela. Část obecné školy – křídlo od Jubilejní kolonie – bylo obsazeno německými dětmi a druhá část školy zůstala jako měšťanská škola pro Čechy.

Domy 3. etapy byly obsazovány z 50 % německými rodinami. Na dům č. 491 byly tři rodiny Čechů, v přízemí rodina Kovalčíkových a Borovcovi, kam jsem patřil i já, a ve druhém patře Mičkovi. Ostatní tři byty byly obsazeny německými rodinami.

Dne 29. 8. 1944 byla poprvé bombardována Ostrava. Tento den jsem končil tzv. ozdravný pobyt ve Starých Hamrech na Mazáku. V tento den jsem viděl přes údolí dva nebo tři parašutisty, kteří seskočili z nízko letících ruských letadel do lesa. Náš odjezd z ozdravovny se tímto bombardováním opozdil a před večerem jsme vystoupili všichni z vlaku buď v Kunčicích, nebo v Kunčičkách. Naši vychovatelé vyzvali místní občany, aby si nás rozebrali a mne do Hrabůvky přivezl na kole neznámý pán. Tehdy nikdo nevlastnil automobil – kolo bylo hlavním dopravním prostředkem kromě tramvají, vlaků a autobusů.

Po bombardování Ostravy vznikaly v domech Jubilejní kolonie ve sklepích (prádelnách) protiletecké kryty. Vchody do těchto domů byly označeny vápnem cedulkou LSR („Luftschutzraum“) a šipkou. Před sklepními okénky těchto krytů byla vystavěna stěna se stříškou – to vše si mohli po válce lidé rozbourat a použít pro svou potřebu.

Když se blížila fronta, tak soused pan Kovalčík podepřel dvěma kůly strop prádelny a velká část obyvatel našeho domu pobývala právě tam asi pět posledních dní před 30. dubnem 1945. 29. dubna pozdě odpoledne někdo zvolal: „Rusové jsou tady“. Vyšli jsme před své vchody, zpoza rohu vyšel velmi mladý ruský voják, prošel středem cesty okolo nás a někdo řekl: „Zapamatujte si, že teď je 29. dubna, za 10 minut 5 hodin.“ Šlo asi o průzkumníka, druhý den

ráno vešel do krytu ruský voják a zvolal: „Germánov zděs nět?“ Sousedé mu odpověděli, že ne, a vojáci pokračovali do dalších domů.

Byty vystavěné ve 4. etapě byly přiděleny výhradně jen německým rodinám a taky po válce byly všechny vyprázdněny. V domě 513 bydlel německý občan, příslušník Volksturm, který těsně před frontou odpálil zaminované letiště a pak se oběsil na půdě tohoto domu – toho oběšence jsem na vlastní oči viděl, byl to otřesný pohled pro jedenáctiletého kluka. Za 4. etapou domů byla dvě na sebe navazující hřiště – německé a české v prostoru vystavených dvouletkových domů v části od Edisonovy ulice a Jubilejní. Německá část byla plně zastavěna zmíněnými čtyřmi domy a česká část hřiště byla tehdy zkrácena. Ostatní plochy sloužily jako pole. Za českým hřištěm směrem k Zifu byla v poli vystavěna čtyřpatrová dřevěná rozhledna, na které jsem byl mnohokrát. V prostoru před domy čísel 504, 505 a 506 byl zbudován požární rybník pro případ požáru z bombardování. Byl vykopán ze dne na den a taky po válce srovnán se zemí. Za zmínku stojí, že sousedé manželé Kovalčíkovi měli tři chlapce: Leopolda, který se po válce věnoval politice a v 60. letech zastával funkci prvního krajského tajemníka KSČ. Druhý jejich syn „Dolan“ byl fotbalistou za Vítkovice a Antonín, který byl o tři roky starší než já, byl ke mně věkově nejblíže a byli jsme kamarádi. Po světové válce jsme my děti byly nějak válkou „zdivočelé“, mnoho kluků vlastnilo různé střelivo a výbušniny. Bohužel na to doplatil můj přítel Antonín Kovalčík životem. Spolu s Jendou Gřegořem bydlícím přes ulici v domě 493 byli v Bělském lese a výbuch třaskaviny jim způsobil zranění, které Toníkovi vzalo život. Jendovi Gřegořovi výbuch utrhnul ruku za zápěstím, z druhé ruky mu zbyl pahýl končícím palcem, a rovněž ztratil zrak.

Vše, co jsem zapsal, jsem opravdu prožil, a to v letech 1940-1947 na Jubilejní č. 63. V roce 1947 jsme získali byt v dvouletkách na ulici Šolinova 20, kde jsme byli do roku 1959. Otec získal tento byt, protože jsme byli početná rodina se čtyřmi dětmi.

MARIE CINKOVÁ *1947

Vzpomínky na Muglinov

Jmenuji se Marie Cinková, rozená Dyboňová. Můj otec byl Karel Dyboň, maminka Anna Dyboňová, rozená Tobiaszová. Narodila jsem se v Muglinově, části Slezské Ostravy v roce 1947.

Maminčina rodina pocházela z Polska – Chronov, Bochnia. Měli tam statek, a protože dědil statek jen nejstarší syn a můj dědeček byl šesté dítě, dostal něco do začátku a vypravil se za prací i se svým bratrem Valentinem. To bylo koncem devatenáctého století. Došli do Ostravy a oba si našli práci na šachtě. Dědeček Michal na Terezii, prastrýc Valentin na dole Jan Maria v Hranečníku. Ten tam i bydlel v havířské kolonii č. 662. Michal se ubytoval na Baranovci, později na Zámostí a nakonec v Muglinově. Oba si našli děvčata v Hrušově, Michal Františku Hubertovou (později se ukázalo, že to byla zkomolenina a pravé jméno je Huwer). Její otec Josef pocházel z Olzy v Polsku a roku 1866 si vzal v Bohumíně Mariannu Duczek. Babička Františka se narodila 1874 v Hrušově (v té době Josef Huwer pracoval v Soda fabrik, Hrušov), dva roky potom její maminka zemřela a otec se oženil, opět v Bohumíně s Annou Dadok. Úmrtnost dětí byla tehdy hrozná, z deseti dětí v rodině přežily do dospělosti jen čtyři. Maminka vzpomínala, že její sourozenci umírali na psotník – prý to byly nějaké křeče. V úmrtním listě je psáno většinou gastroenteritida nebo bronchitida. Mnohem zajímavější je rodina mého otce Karla Dyboně.

Narodil se 1. 11. 1911 v Moravské Ostravě, na Náplavní ulici 1381. Ta už neexistuje, celá ta kolonie poblíž dolu Hlubina byla zbořena. Proč? To nám napovídá jméno ulice – Náplavní. Asi se Ostravice často vylévala z břehů, ještě v té době nebyla regulována. Otec měl sestru Štěpánku, ta ale zemřela pár měsíců po narození (1916), a bratra Ludvíka 1915-1984. Jejich otec byl Anton Dyboň, klempíř z Frýdku. Matka byla Josefa Szymutko z Libiaže v Polsku.

V sirotčinci se Karel a Ludvík ocitli roku 1918, když jim během tří dnů umřeli oba rodiče – maminka 23. 10. 1918 v nemocnici na Fifejdách na španělskou chřipku a otec 20. 10. 1918 ve vítkovické nemocnici, prý na militantní tuberkulózu a chřipka ho jen dorazila. Sirotčinec byl na nábreží Ostravice u Krajského soudu a spravovaly ho jeptišky. Prý se tam otec neměl špatně (nevím jak strýc Ludva). Ale táta byl pěkný blondáček s modrýma očima a dobře se učil, zvláště matematika mu šla. Tak se sestry jeptišky rozhodly, že ho dají vystudovat. Měly ale podmínku – vystuduje na kněze! Na to se otec necítil

a odmítl. Tak ho daly na učení na řezníka, hladem prý nikdy trpět nebude. Strýc Ludva se vyučil natěračem. Táta se vyučil u řezníka Andělína Koláře v Lískovci. Bohužel na jeho povahu toto řemeslo nebylo, ale někdy ho provozoval, třeba když během války pracoval jako havíř na Terezii, skoro všichni havíři si v koloniích vykrmovali prase, tak dělal zabijačky. Kolem roku 1930 byl na vojně, pak to zkoušel v krizi všelijak, až když v roce 1935 dědil po strýci Jindřichovi, tak si koupil koně a vůz a zařídil si malé povoznictví. To se mu hodně líbilo. Asi v té době se seznámil s Annou Tobiaszovou, měla tehdy syna Vladimíra (1934), a začali spolu žít. Oba rádi tančili a teta Lída vzpomínala, jak obráželi všechny tancovačky v okolí.

Jednu dost velikou chybu v povaze otec měl, byl karbaník. Bratr Vladimír vzpomínal, že většinou vyhrával, mnohokrát přinesl domů plné kapsy peněz a šli utrácet. Ale jednou se štěstí otočilo a otec prohrál koně i vůz a bylo po povoznictví. Bylo to za války. Nastoupil do dolu Terezie a zůstal tam skoro až do smrti v roce 1950. Zemřel na otravu krve po prasklém vředu na dvanáctníku ve věku 38 let. Prý ho za války Němci přemlouvali, ať se zapíše jako Němec – rodina byla původně německá, sice z Francie, ale z Alsaska. Původní jméno bylo Dūbon, ale otec prohlásil, že se cítí jako Čech, a tak to zůstalo. Pradědeček Karel koncem 19. století jméno změnil na Dybon, protože mu ho pořád komolili, pak se ještě přidal háček na Dyboň, ať se to lépe vyslovuje. Bratři pradědy ve Frýdku-Místku jméno změnili na Dibon, ještě tam rodina bydlí.

Strýc Ludvík byl na otce hodně vázán, vyrůstali v sirotčinci spolu a po smrti bratra začal dost pít, jeho manželce se to samozřejmě nelíbilo, vždyť už měli dceru Květoslavu. Tak se jednou hodně pohádali a strýc se rozhodl pro sebevraždu. U tátova hrobu v Muglinově. Večer tam přišel a pořezal se žiletkou na ruce, krev tekla celkem dost, ale byl mráz, prý snad -20°C, a ten mráz mu krev srazil. Podruhé už ztratil odvalu na řezání a šel do školy kousek od hřbitova, kde maminka pracovala jako školnice. Ta mu ruku zavázala, promluvila mu do duše a poslala k lékaři. Podruhé už to nezkoušel a dožil se 74 let. Jen druhý den přiběhla do domu naše sousedka Zichová s očima navrch hlavy, že na hřbitově byla určité spáchána vražda, že tam je plno krve. Maminka ale strýce neprozradila, takže toto je po letech vysvětlení oné „vraždy“.

Rodiče se vzali začátkem roku 1946, 31. 5. 1946 se pak narodil bratr Karel. 17. 10. 1947 jsem se narodil já, Marie. Vyučená soustružnice, pak absolventka strojírní průmyslovky ve Vítkovicích. Pracovala jsem ve Zkušebně mechanických vlastností Vítkovice (nyní Testing center) jako zkušička, pak jako samostatný zkušební referent. Od roku 2007 v penzi. Vdaná jsem byla za Antonína Cinka jen krátce od 1970, v roce 1974 jsem byla rozvedená. Mám dceru Michaelu

(1970), vnuka Jakuba a vnučku Elišku. Jsem od dětství vášnivá čtenářka, také miluji divadlo a často je navštěvuji.

Na fotografii z roku 1953 jsem já se svým bratrem Karlem. Fotografování jsme v sokolovně v Muglinově. V Muglinově jsme se narodili na Podvojné ulici, ale brzy se naši rodiče přestěhovali na Švédskou 45, kde jsme vyrostli. Bylo to nádherné dětství, i když bez otce, ten zemřel roku 1950 na otravu krve po prasklém vředu na dvanáctníku. Oba bratři byli sportovci, hráli házenou, fotbal – cokoli. Později starší bratr Vladimír kluky i trénoval. A Karel zase ještě dlouho pískal jako soudce v házené. Já asi od čtrnácti do sedmnácti chodila k hasičům, zúčastňovali jsme se požárnických soutěží a docela nám to šlo. Muglinov byl v padesátých a šedesátých letech pro děti skvělý, byly tam rybníky jak na koupání, tak na bruslení v zimě. Kopečky na lyžování, bylo to jak na vesnici a přitom kousek do středu Ostravy. Super! Mnohokrát nám říkali, že jako modroocí blondáci vypadáme jako Germáni, ale tomu jsme se jen smáli. Protože jsme přece Češi! Když tak máme v rodině polskou krev!

Historie Dybonů mě stále zajímala a před pár léty jsem se rozhodla zkusit vyrobit rodokmen. Jsem koneckonců v důchodě a času mám dost. A nestačila jsem se divit! Protože otec zemřel, když jsem měla necelé tři roky a jeho otec zemřel, když měl otec sedm let, moc jsme toho nevěděli. Zůstalo v paměti, že rodina pochází ze Zubří a že praotec byl z Francie. Začala jsem dělat rodokmen s dojmem, že když Francouz, tak původní jméno Dubois, Dyboa je podobné Dyboňovi. Ale když jsem se ponořila do archivu (díky digitálnímu archivu Opava), zjistila jsem, že jméno hodně komolili, podle toho jak farář slyšel a jaký měl rukopis. A farář v Zubří byl tedy jednička ve škrabopisu! Dubon, Dibon, Dubok, Dibok atd. A když k tomu přidáte kurent – hrůza! Našel se vzdálený příbuzný Josef Heřman z Valašského Meziříčí, ten už měl dokonce napsán článek o tom, jak se Düboni ocitli na Valašsku. A ten začátek měl moc pěkný, inu potomek prvních synů rodu! Měl doma i portrét onoho zakladatele rodu Johanna Dübona. Blondák Johann sice nebyl, ale ty modré oči z portrétu září. Johann Dübön pocházel z Alsaska z Francie, takže Francouz, ale s německými kořeny. Prý to byli obchodníci s vínem (asi proto mi vždy francouzská vína chutnala). Johann si ale zvolil vojenskou dráhu a dostal se jako voják až do Versailles jako stráž královny Marie Antoinetty. Byla to Rakušanka, takže si nejspíše vybírala vojáky mluvící německy nebo jí byli přiděleni. Oženil se s Rozalíí Zimmermann. A přišla Velká francouzská revoluce. Potomci této rodiny žijí ve Slezsku a na Moravě stále.

PAVLA CZORNIÁKOVÁ *1943

50 let života v Porubě – jak jsme začínali

Je to již 50 let, důležitý mezník v mém životě, kdy jsme se s rodinou přestěhovali z provizoria u mých rodičů do panelového domu č. 723 na Podroužkově ulici. Ulice, na které stál náš dům, se tenkrát jmenovala ulice Emanuela Famíry. Tento dům, u kterého se dokončoval poslední vchod, je dvanácti vchodový, lomený, tzv. hokejka, s osmi podlažími, 24 bytů v jednom vchodě.

V našem domě – mám na mysli jeden z dvanácti vchodů – jsme byli téměř všichni stejného věku, až asi na 2-4 byty, které obývali starší nájemníci. A tak v našem domě bylo často slyšet pláč malých miminek. Však také naším domem „prošlo“ – narodilo se, žilo, vychodilo MŠ, ZŠ, střední, popř. vysokou školu, osamostatnilo se, nebo se s rodiči nově přistěhovalo či naopak po nějaké době odstěhovalo – přes padesát dětí. Občas některé potkáme na schodišti, ve výtahu, když přijdou navštívit své rodiče. Setkání s nimi potěší, je to takové malé setkání s minulostí.

Okolí domů, které zůstalo ležet ladem a teprve čekalo na stavbaře, bylo protkáno vyšlapanými chodníky. Za dešťů se na půdě tvořily louže. V nich se usídlili obojživelníci – čolci a žáby. A ty nás za teplých jarních večerů obšťastňovaly svým kuňkáním tak hlasitým, že jsme zavírali okna, abychom slyšeli televizi a děti mohly spát.

Po pár letech bydlení se trávníky kolem domů zazelenaly, stromky porostly, keře zmohutněly. Lidé si trávníky kolem svých domů zkrášlili květinami. Vždy se našlo pár lidí, kteří se o tuto ozdobu ulice starali. Sídliště se zaplňovalo, rozrůstalo. A já jsem dostala práci v MŠ na 7. obvodě. Hitem našeho domu bylo „kluziště“, které vytvořili naši chlapi pro své ratolesti. Ty je od příchodu ze školy až do večera pilně využívaly. Dobře fungovala „košíková občerstvovací služba“, aby nasýtla vyhladovělé bruslaře vyžadující něco dobrého. Později večer vyzkoušeli své dovednosti otcové a matky malých krasobruslařů.

Vybavení sídliště se postupně dokončovalo. V našem obvodě bylo v 80. letech 6 mateřských a 3 základní školy a Dům dětí a mládeže. Do provozu byly postupně uvedeny samoobslužné prádelny se sušárnou a mandlem. Tato zařízení usnadňovala základní chod domácností.

Za hokejkou Jana Šoupala byl malý hřbitov. Na Dušičky roku 1969 jsem u kříže toho hřbitůvku zapálila svíčky za své zesnulé příbuzné. Hřbitov časem zrušili. Teď na tom místě stojí pamětní deska. Zůstaly stromy, keře, kolem nově vzniklých

chodníků postavili pár laviček. Bylo příjemné při procházce posedět ve stínu vysokých stromů. Lavičky časem zmizely a nové nepřibyly. Škoda, že po letech, kdy vznikl park a mohl by být využíván k odpočinku, pro nedostatek laviček se tak nestalo.

DANA GURECKÁ *1948

91 let domu s pasáží u Sýkorova mostu

Jsem profesí knihovnice a historie je můj velký koníček. Také proto jsem se rozhodla podělit o zajímavá zjištění z dějin jednoho domu a jeho obyvatel. Při studiu historických publikací o Ostravě mě upoutala fotografie domu na tehdejším Hlavním náměstí (dnes Masarykovo náměstí) se jménem Luigi Facini na vývěsním štítu. V dokumentu o prodeji objektu s pasáží u Ostravice mne zaujalo křestní jméno původní majitelky Olivie Krestové. Při podrobnějším studiu jsem zjistila zajímavé historické souvislosti mezi oběma osobami. Během několika let jsem navštěvovala Archiv města Ostravy, Archiv Vítkovice, a. s., archiv stavebního úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, Archiv OKD, Ostravské muzeum, Moravskoslezskou vědeckou knihovnu, katedrálu Božského Spasitele a archiv Ostravsko-opavského biskupství. Hledala jsem také v knihách a periodikách v Knihovně města Ostravy a archivu této knihovny a získala mnoho faktů o rodinách Facini a Kresta.

Ital Luigi Facini přišel do Moravské Ostravy se synem Leonhardem za prací kolem roku 1864 a začal podnikat ve výrobě uzenin. Luigi byl vdovec a v roce 1865 se oženil s Aloisíí Nemetz. V podnikání se mu začalo dařit a brzy byl uváděn v adresářích jako majitel pěti šenkovnických domů. Snad také proto v roce 1881 zakoupil pro rodinu známý Theresienhaus u Říšského mostu (dnes mostu Miloše Sýkory). Jeho syn Leonhard se později přičlenil do rodiny své macechy Aloisie. S Wilhelminou Nemetz měl Leonhard dceru Olivii Facini – ta je ústřední postavou celého příběhu. Olivia se provdala za Ing. Heinricha Krestu. Původní Theresienhaus byl již mnoho let v havarijním stavu – stál na nepevném břehu řeky Ostravice, do suterénu prosakovala voda, vlhko dosahovalo i do vyšších pater, také poddolování a stavba mostu v bezprostřední blízkosti budovy se projeví na její statice. Olivia a Heinrich se proto společně rozhodli postavit na dvou parcelách u řeky dům nový. Demolice původního Theresienhausu proběhla v roce 1928. Už od roku 1927 pracoval ing. arch. Ignatz Faigl na přípravných plánech pro stavbu nového objektu, konečné zadání dostala vídeňská firma architektů Franze Kayma a Alfonse Hetmanka. Dům byl postaven jako víceúčelový. Tvoří jej dvě věže (takzvané mastaby) – vyšší je na Těšínské ulici (dnes ulici 28. října), nižší je na ulici Na Hradbách.

Tyto věže jsou propojeny jednopatrovou budovou, v přízemí s pasáží a v patře se sály. Zvýšený suterén se sklady a garážemi je na Havlíčkově nábřeží. V horních

patrech se nacházely prostorné nájemní byty. Tento rozsáhlý objekt č. p. 289 stojí na parcelách č. 564 a č. 565, ve stavebním archivu úřadu městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz je dochována bohatá dokumentace. Budova byla postavena během jednoho roku a její kolaudace proběhla koncem srpna 1929. Finanční náklady musely být značné. Ze zachovaných dokumentů je patrné, že byt byli Krestovi zámožní, museli si vzít na stavbu domu půjčku hned od několika bank. Proto také v objektu pronajímali prostory různým firmám a živnostníkům i za cenu dodatečných stavebních úprav. V domě se během let vystřídalo mnoho nájemníků a firem. Osobní vzpomínku na dámské krejčovství působící v této budově máme například od bývalé kolegyně paní Kateřiny Šputové, která do něj v době první republiky jako dítě chodila s matkou. V domě měla rovněž firmu na výrobu pánských košil židovská rodina Goldberger, sídlil zde též „Spolek Výstava“. V prvním patře provozoval v roce 1935 tovární výrobu prádla Jan Kandus, ve své provozovně měl dílnu, stříhárnou a žehlírnu. Na budově umístil od listopadu 1934 do ledna 1935 Václav Kunz z ulice Zámecké reklamu na vánoční prodej. Další firmou byla v roce 1936 brusírna skla Emy Wirtzenové. Ordinaci dětských lékařů zde v době nacistické okupace provozovali Nikolaj Popov a jeho manželka Zdeňka Popov-Ryška. Fungovala tu také dílna na výrobu koženého zboží firmy Strebinger, dále Modistství a kloboučnictví firmy Aktuella či Velkoobchod s cukrovinkami – filiálka firmy Hrubý. Cukrárna se nacházela v místě dnešní čajovny. Další firmou byla tiskárna Typia, jež v roce 1934 prováděla v budově stavební změny. Na ochozu domu směrem k Ostravici se často měnily reklamy různých firem, které však v budově nesídlily. V archivu se rovněž dochovalo několik dokumentů o problémech s údržbou chodníku před budovou a následně o vybudování nového chodníku z granitové dlažby. Manželé Krestovi se dostali v roce 1935 do finančních problémů, ve stejném roce byl na nemovitý majetek Krestových ustanoven nucený správce Josef Dietl, v roce 1940 pak Antonín Mareček.

Pravděpodobně z důvodů finančních problémů prodala Olivie Krestová za 4 662 000 protektorátních korun dům na Tschenechnergasse 21 (dnes 28. října 2/289) v roce 1942 firmě Baťa. Smlouvu podepsala za kupující stranu Marie Baťová. Olivia takto vyřešila dlouhotrvající finanční problémy se splácením úvěrů věřitelům. Firma Baťa zahájila po koupi budovy v srpnu 1942 náročné stavební úpravy. V suterénu, přízemí a 1. patře byly umístěny těžké gumárenské stroje na betonových podstavcích, další zařízení sloužila na protektorování automobilových pneumatik a podobně. Gumárenské výrobky firmy Baťa v té době pochopitelně sloužily pro válečné účely. Během bombardování Ostravy v srpnu roku 1944 byla budova poškozena. Dle vzpomínek jednoho

z ostravských občanů byl 30. 4. 1945 v pasáži domu uložen na vozíku Miloš Sýkora, zastřelený při osvobozovacích bojích. Byl přikrytý plachtou, než jej odvezla pohřební služba. Krátce po válce, v roce 1945, se firma Baťa zavázala opravit škody vzniklé při bombardování, dům s gumárenskou provozovnou vlastnila pravděpodobně až do znárodnění v roce 1948. Z tohoto období se ale nedochovaly dokumenty. Po roce 1948 získal veškeré vybavení po firmě Baťa pro svou výrobu Státní podnik Obnova, n. p., a v roce 1950 provedl v budově další stavební úpravy (podnik vyráběl podobné gumárenské výrobky, protektoroval zde pneumatiky a opravoval boty).

V 70. letech 20. století sídlil v objektu Hydroprojekt, n. p., k jeho zdejšímu působení se však nedochovaly žádné dokumenty. V horních patrech domu zůstaly i v období socialismu činžovní byty. Po roce 1990 si na krátkou dobu pronajala gumárenskou provozovnu soukromá firma Blahut. Na počátku 90. let 20. století byla 29 budova zařazena do tzv. malé privatizace.

Bývalá ředitelka Knihovny města Ostravy Dana Kupcová zažádala dopisem adresovaným Tomáši Batovi do Toronta o převod budovy na město Ostravu. Baťa nevzněsl na dům restituční nároky, po mnoha dalších jednáních pak v roce 1992 budovu do užívání získala Knihovna města Ostravy. Následně bylo nutné provést nejnutnější opravy, zlikvidovat betonové podstavce, na kterých stály těžké původní Batovy stroje a upravit vnitřní prostory budovy (ve své době charakteristické „vůní“ lepidla a gumy). Knihovna využívala stavbu u Sýkorova mostu v té době jen částečně jako kanceláře a čítárnu. Půjčovna, studovna a hudební oddělení se do nových prostor přestěhovaly z budovy původní Moravsko-ostravské spořitelny (sídlící na náměstí Dr. Edvarda Beneše) v listopadu 1996. Provoz knihovny byl pak zahájen v září 1997. Rozsáhlá rekonstrukce domu proběhla v roce 2005. Po dobu opravy a adaptace působila knihovna přechodně v jednom z pavilonů na Černé louce, po rekonstrukci v roce 2007 se knihovna do budovy vrátila. Společně s Knihovnou města Ostravy ji od stejného roku využívá také Komorní scéna Aréna. Letos v srpnu uplynulo 90 let od chvíle, co byla tato krásná moderní stavba s tradičními prvky s pasáží na břehu řeky Ostravice postavena.

VLADISLAV HAJER *1936

Z lesníka havířem

Narodil jsem se v rodině Vladislava a Anny Hajerových 7. března 1936 jako první dítě, po mně přišla na svět Alena (*1938) a Petr (*1945). Tehdy jsme bydleli v Žamberku v rozděleném bytě společně s další rodinou. Na podzim 1945, to už jsme byly tři děti, jsme se přestěhovali tenkrát do Kunštátu, dnes Orlické Záhoří na česko-polských hranicích. Tam jsem chodil do školy v Rokytnici v Orlických horách, což nebylo úplně jednoduché – přes hřeben hor to bylo devět kilometrů tam a devět zpět. Někdy nás vozili vojáci, jindy jsme chodili pěšky nebo na lyžích. Během měšťanky jsem byl na internátě v rokytnickém zámku, pak rodiče v roce 1948 koupili vlastní domek v České Metuji, abychom byli blíž vzdělání.

Protože otcův bratr byl kněz a táta hodně nepokrytě protirežimní – a konec konců ani já jsem si nebral servítky – byl problém se studiem, nakonec jsem šel do učení v oboru lesař-pěstitel v Hejnici a Lázních Libverda. Od druhého ročníku jsem pokračoval na učilišti v Jemnici u Moravských Budějovic. Po vyučení jsem se vrátil domů, chvíli pracoval v lese, líbilo se mi to, ale pro větší výdělek jsem zvolil hornickou profesi v tzv. Kuprovce, dolu na měď v Jívce u Horních Verněřovic (dnes je na místě těžby jezero ke koupání Kuprovka).

Už při odvodu na vojnu mi řekli, že můžu počítat s PTP (Pomocnými technickými prapory) – a taky ano. Nastoupil jsem do přijímače ve Vratimově, pak jsme byli v Havířově v tzv. Korčagině. 11. technický prapor měl pět rot. Byl jsem desátník, pracoval jsem v kasárnách, ale po průšvihy jsem na poslední tři měsíce musel fárat. Pracovali jsme na šachtách v okolí, já na Dole Antonín Zápotocký v Orlové. Ti, co fárali celou dobu, odcházeli do civilu i se 40 tisíci – měsíčně se nám strhávalo 500 korun na jídlo, dalších 500 jsme dostali kapesné a zbytek šel na vkladní knížku. Odchod do civilu se mi o pár měsíců, nebo spíš týdnů, prodloužil.

Nakonec 23. 12. 1957 vojna skončila a já mohl odjet k rodičům, abych jim oznámil, že mám známost s průvodčí autobusu a že zůstanu v Ostravě na šachtě. V lednu 1958 jsem se oženil, na podzim jsme dostali v Ostravě-Porubě na Nerudově náměstí byt, v roce 1964 se nám narodil syn Pavel.

V roce 1958 jsem nastoupil na Důl Petr Cingr v Ostravě-Michálkovicích jako razič v přípravách. V roce 1963 jsem si udělal střelnistvovský kurz a až do odchodu do invalidního důchodu v 50 letech v roce 1986 jsem pracoval na

pozici střelmistra. Od svých 50 do 55 let jsem pracoval jako skladník ve skladu trhavin v dole, pak jsem odešel do starobního důchodu.

Zažil jsem, myslím na podzim 1962, výbuch asi 500 m ode mě, bylo to na 16. patře. My jsme razili shora, plyn odcházel vrchem pryč. Proti nám razila skupina do kopce, chodby se měly propojit. Slyšeli jsme výbuch, větrnými dveřmi byl cítit kouř, nahlásili jsme to a utíkali z místa pryč. Bylo to před koncem noční šichty, bouchlo to při trhacích pracích. Dlouho vyšetřovali střelmistra, už ani nevím, jak to dopadlo. Pak jsme ručně odklízeli horninu. Razilo se kolem hlavní poruchy – Michálkovické vrásky, v takových místech bývalo nejvíce plynu. Bylo tam tenkrát sedm mrtvých.

Občas se přihodil nějaký úraz, jednou jsem pomáhal z horníka sundat překocení bagr – nakladač, pak zajistil přesun na povrch. Prosil mě o trochu vody, ale já jsem mu nic nedal, tušil jsem, že by mohlo být zle. A za pár měsíců, až se po těžkém zranění břicha vrátil pod zem, postavila přede mnou kelnerka v hospodě deci rumu – že je to od toho, komu jsem zachránil život tím, že jsem mu ani vody nepodal...

Musím říct, že si nepamatuju, že bych se někdy bál fárat, byl jsem odmala nebojsa, divoký, horká hlava, ničím jsem se dlouho netrápil. Jak život šel, tak jsem ho bral.

A když si vzpomenu na chlapy s černýma očima, co pili pivo za pivem – ono se ta práce nějak smýt musela... Já jsem neměl rád černé oči, na pár piv jsem občas zašel, to ano, ale utíkal jsem – střelmistrovi chtěl každý nalívat! S kamarády jsme uměli zaflámovat, ale taky makat.

Společně jsme minimálně jednou za rok vyjeli na výlet, na zájezd i s rodinami. Den horníků 9. září se slavil na Výstavišti a byla to velká událost. Manželky nejdříve fáraly pod zem, moje první i druhá žena s tím problémem neměla. Jednou jsme manželkám na haldě Dolu Fučík v Petřvaldě předváděli práci střelmistra – navezli hromadu kamení a pak všechno lítalo vzduchem.

K 80. narozeninám jsem dostal dárek: individuální prohlídku dolu Michal s průvodcem. Bylo zvláštní pohybovat se v místech, kde jsem strávil tolik let života, kde většina věcí byla na místech, jako když jsem šachtu v roce 1991 opouštěl... Na Michalu se přestalo těžit v 93. roku, pak už všechno zůstalo zakonzervované.

Silikóza plic a problémy s průduškami přispěla k invalidnímu důchodu, ale jak je vidět, nezabránila mi dožít se vysokého věku. Je mi 84 let, jezdím autem, na kole ročně zvládám až tři tisíce kilometrů, na notebooku si přečtu zprávy, vyřídím mailovou poštu, Zajímám se o historii, a proto si chodím do knihovny půjčovat knihy, stále se zajímám o život kolem sebe. Po smrti druhé ženy jsem zůstal

sám a jsem soběstačný, umím si všechno udělat. Se synem jezdíme na podzim na hrob mých rodičů do Žamberka, na dovolené se už sám nevydávám. Ze svého dětství schraňuju pár fotografií, taky knihy, nad Školáckovým kalendáříkem jsem si uvědomil, že některé básničky si pamatuju dodnes. Sbírám taky hodně vzpomínek – tak jsem se o některé z nich podělil.

Mgr. BLANKA CHROSTKOVÁ 1941-2019

Z Vídně pod křídla páně Michala

Tři roky náročného pečování o rodinu těžce poznamenaly Millyino její zdraví. Lékař doporučil ozdravný pobyt v Alpách. To ale nebyla moc snadná záležitost. Milly se musela vyzbrojit patřičnou tehdejší dámskou vysokohorskou výbavou. Co k ní tenkrát patřilo? Vysoké kožené boty s mnoha háčky a pevnými šňůrkami, čepice, šály, teplé rukavice. Jistě tušíte, že vše dámy pletly, háčkovaly, šily i aranžovaly samy. I naše Milly usedla s jehlou v ruce ke stolu, aby si u světla jediné žárovky zhotovila umně z deky těžkou vlněnou pláštěnku, to pro případ, kdyby v horách přšelo nebo sněžilo. Pod dlouhé teplé šaty bylo třeba ušít vlněné dlouhé spodní prádlo. Do Alp také lidé nosívali deštníky, samozřejmě i hole, aby jim umožnily bezpečnější chůzi po horských stezkách. V nedalekém obchodě se sportovními potřebami šla tedy koupit pořádnou hůl s okovanou a ostrou špicí. Přípravy byly úspěšně dokončeny, Milly ještě udělala poslední rady a napomenutí.

Nastalo loučení se sourozenci. Chlapci už se učili zvoleným řemeslům, Milly slíbila své mladší sestře, že jí přiveze sametově bílou a vzácnou, beztoho i chráněnou a botaniky do puntíku přesně spočítanou alpskou protěž, také vřes. Anny se těšila na koniklec, krásné namodralé vysokohorské zvonky. S klidným srdcem, že doma bude vše v pořádku, a s pořádnou horskou výbavou, opustila město a vydala se do hor.

Pobyt jí prospíval, tak si našla jednou dopoledne bezpečně vypadající stezku, která se úzce vinula vzhůru a dávala tušit, že zmíněné květy tam někde najde. Tak trochu zapoměla, že počasí se na horách, zejména v Alpách, velmi rychle a prudce mění. Začalo nečekaně hustě pršet a kamení na cestičce silně klouzalo. Emilka se ale zaradovala, protože nedaleko od ní uviděla trs bílé protěže, jenže rostl nad propastí. Sliby se mají plnit, ať to stojí, co to stojí! To bylo její krédo. Sebrala odvahu, skutečně utrhla nejen protěž, ale i hledaný encián, když tu, ouha, Mein Gott, jí na blátivém terénu sklouzla noha... Kdyby jí nepomohly v posledním okamžiku před pádem a úrazem čísi ruce, dnes bych její příběh tady neuváděla ve známost. Za dlouhou sukni ji k sobě přitáhl zpět na stezku fešný důstojník v uniformě CK rakouské ženijní služby, tedy náš budoucí dědeček Artur Eckstein z dalekých Michálkovic ve Slezsku, což tenkrát jaksi netušil. Ale takový je život, samá překvapení.

Oba dva se seznámili, padli si do oka a celý rok putovaly mezi Vídní a nevelkou

hornickou kolonií kaligraficky psané dopisy. Mladá dívka si chystala výbavu, netušila, že rodina jejího snoubence bude silně proti takovému svazku. Tak to totiž odporovalo Zákonu Hospodina, Boha a Stvořitele světa. Ale Artur přece jen měl v rodině svoji autoritu staršího syna, takže i proti vůli rabína a židovského společenství obce si pro svoji nevěstu zajel. Vzali se podle náležitostí a přání Emilky, a to v kostele ve Frýdku-Místku. Jaký to asi byl poprask mezi členy židovské rodiny? Tak se dostala naše babička skutečně jako již druhá z našich prarodičů do hornického městečka, spíše malé hornické obce.

Mladá žena Emilie se tedy přistěhovala do početné rodiny Ecksteinů, která se v městečku těšila skvělé pověsti. Svěřila se i v modlitbách pod křídla Páně Michala. Tímto rozhodnutím, o jehož důsledcích neměla ani potuchy, se neplánovaně ocitla na cestě života, která záhy nebyla místem, jak velmi brzy poznala, kde by kvetly jen růže bez trnů.

Artur sloužil stále jako vojenský spojový důstojník v místech, kde ho zrovna Rakousko-uherská armáda potřebovala. Záhy po svatbě zamířil i s manželkou za služebními povinnostmi do Budapešti v Maďarsku. Emilka ho následovala po večerech do společnosti vojáků všech hodností, kde víno teklo proudem, bujelo hraní karet a vedl se dosti nevázaný život. A tak si se smutkem v myslí a v srdíčku uvědomila, že vztah na dálku prostě nebyl takový, jak si to v milostné korespondenci představovala a co od něj jako mladá novomanželka očekávala. Za krátký čas dostal Artur povolenku k dovolené a své manželce chtěl udělat radost, tak jim zařídil svatební cestu do Bulharska. „Liebling, Milly, meine Herzalerliebste, nebuď smutná. Zaplaveš si místo v Dunaji v krásném Černém moři. Ubytujeme se v Nesebaru a budeš si tam krásně odpočívát. Až se vrátíme, už nebudeš mít čas. V Michálkovicích a na naší Obšachtě, tam prostě není ani pořádný potok, kde by sis opláchla nohy.“ Milly si smutně uvědomovala, že už nemá chuť po večerech s ním chodit do místních barů, kde za zvuků lidové hudby tančili divoké tance muži se snědými, temperamentními a krásnými Bulharkami.

„Turl, tak jsem si to vážně nepředstavovala. Necháš mě s tvou matkou a jejími dalšími snachami a syny doma a sám si odjedeš za obchodem? Ani jsem ti nestačila říct, že čekám naše první dítě a že mi bývá docela špatné a jsem hrozně unavená.“ Artur po návratu ze svatební cesty ihned svolal rodinnou radu. Pak s klidem jemu asi vrozeným vzal kufr se vzorky alkoholu a odjel pryč, neb se živil se jako podomní obchodník. Babičku tak ponechal jejímu docela nelehkému osudu v pro ni cizí zemi, kde si s českými sousedy skutečně dlouho nerozuměla. S narozením Bena, Jindry, Blanky a Miroslavy se ale stala vždy statečnější a odvážnější a začala tvrdě pracovat, aby děti, na něž její milovaný

Turl přispíval minimálně a jen ojediněle, měly aspoň to nejnutnější, co k životu potřebovali nakonec všichni. Léta plynula. Děti postupně dorůstaly, jen prvorozený syn měl těžké zdravotní postižení, v té době neléčitelné. Ben se narodil s obrovskou hlavičkou, vodnatelností mozku, což byla pro celou rodinu velká tragédie. V deseti letech zemřel a Artur se dětí i manželky začal ještě více stranit. Takovou ztrátu syna nedokázal unést. Cestoval celé týdny se vzorky alkoholu a všichni v rodině věděli, že si na něj zvykl přespříliš... Milly ale nemohla zůstat bez prostředků, tak jí švagr poradil, aby pronajímala jeden z pokojíků. Peníze potřebovala na nejnutnější potřeby dospívajících dcer.

A tady vstoupil do rodiny Ecksteinových můj budoucí tatínek, jen o tom ještě nevěděl, což je jasné, jenž hledal v obci podnájem, protože ze svého domova ve Frýdlantě nebylo možné tenkrát denně dojíždět. Zemská školní rada mu vystavila pracovní dekret na dívčí měšťanskou školu, nikoliv do Říma, což ho jistě nemrzelo, ale stal se učitelem matematiky a kreslení právě v Michálkovicích. Oběma výše uváděným předmětům učil i černooukou a černo-vlasou Blanku, naši budoucí maminku. V Michálkovicích však dlouho nepobyl. Ministerstvo školství a osvěty v Praze ho již v roce 1936 ustanovilo ředitelem na cukrovarnické škole v Gorne Orechovici v Bulharsku. Vrátil se později do Michálkovic požádat o ruku prostřední dcery Blanky, neboť oni dva si vzájemně padli do oka. Byla však velmi mladá, takže až za dva roky, kdy ještě neměla ani sedmnáct, jí rodiče museli „dokoupit roky“, aby se mohla provdat a odjet se svým manželem do vzdálené země, do Bulharska Nad Evropou se ale stahovala mračna a brzy ovlivnila životy mnoha rodin. Co následovalo? Pogromy na Židy, udavačství, koncentrační tábory. Konec idylického života v zemi, kde se poprvé maminka uplatnila i jako žena, která v nejtěžších chvílích společného života stála po boku svého o třináct let staršího manžela, aby s ním prožila společná léta daleko ve světě, kde oba hájili malou zemičku uprostřed Evropy, svou vlast s nasazením vlastních životů až do konce války v roce 1945.

V pantoflích do Amershamu

Jednou si zase Madlen s maminkou klidně pily káféčko, když naše milá sousedka začala zápludnými otázkami zjišťovat, jak to vlastně s tím mým narozením kdesi ve vzdálené Anglii bylo. Faktem je, že v Hinton Hall, kde maminka trávila několik málo hodin volného odpoledního času mezi mezinárodním ženským osazenstvem, se jejími hlavními společníci staly manželky českých učitelů nebo vojáků a diplomatů. Všechny mladé ženy, některé už maminky malých

dětí, neseděly jen tak zbůhdarma pod velkým starým stromem, ale každá z nich šila, vyšívala, zašívala, pletla nebo háčkovala, protože tolik dětí, o které se za války staraly, potřebovalo neustále nějakým způsobem oblečení opravovat nebo případně rukama pro ně zhotovit. Mám v albu jednu jedinou fotku, která to věrně zachycuje. Vybledla časem, dokonce si myslím, že fotograf ani neměl nějaký lepší fotoaparát, ale fotka se zachovala a přežila i prosypání vápnem ve sklepení, jak jsem popsala v jiném příběhu.

Bylo horké červnové počasí, na Anglii docela nebývalé teplo, maminka byla viditelně unavená, protože těhotenství, které trvalo již více než sedm měsíců, ji při stálém hospodaření značně vyčerpávalo, ale odhodlaně háčkovala malé bačkůrky, které přece měly chránit nožky jejího očekávaného miminka. Tenkrát žádné ultrazvuky a podobné přístroje a metody ke zjištění pohlaví dítěte neexistovaly, natož na polorozpadlém šlechtickém sídle, ale jediná lékařka, která tam dohlížela na zdraví svěřenců, MUDr. Gichlerová, se jako bývalá vědecká pracovnice v porodnictví moc neorientovala, proto s obavami sledovala, jak maminka denně v tom horku tahá konve s vodou, aby zalévala především dozrávající jahody a zeleninu.

„Mein Gott, Blanka, to nemůžete dělat, vždyť tady je nejbližší nemocnice až kdesi v Amershamu. Je tam jen vojenský lazaret a jakási polní nemocnice Saint Josef Nursery House... Je to přes dvacet kilometrů, nein, nein, dass geht es wirklich nicht! Žádná cesta pro auto, kdepak za války sehnat sanitku, farmáři nám také nepomohou, koně jim dávno vojáci zabavili. Nějak se na to musíme připravit, ale vy se nemůžete tak namáhat, jinak se mimino narodí tady v jahodách, jak to tak vidím. Něco už vymyslíme, vždyť máme ještě více než měsíc čas, než se dítě narodí.“

Paní doktorka byla lékařka z prastaré vídeňské židovské lékařské rodiny, válka jí ale určila poněkud jinou praxi, takže se prostě i ona ocitla na Hinton Hallu. Podařilo se jí včas z Němci terorizované Vídně uprchnout do Anglie. Tam pomocí bylin a jejích domácích receptur většinou ošetřovala dětem i farmářům rozbitá kolena, sem tam nějakou tu bolest v krku a teplotu, ale děti byly zjevně docela odolné, místní obyvatelstvo též, takže ten větší problém, který se jí jevil jako černá můra, byl porod mé maminky.

Za tohoto přívalu neustálých domluv si nastávající rodička zatím hezky seděla ve stínu košatého stromu a háčkovala něžné bačkůrky, kabátek, čepičku a jakési kalhotky pro své mimčo. Jasně, dělala to pro mě. Paní Inge Bartošíková, Holanďanka provdaná za českého učitele, měla asi rok a půl stará dvojčátka, takže spousta košílek a jiné dětské výbavičky pocházely pro změnu z jejích zručných rukou. Maminka vyrůstala přece jen doma v židovské rodině, takže

věděla, co děti mají rády a mohou, židovská část osazenstva dospělých rovněž, no a ti ostatní, co košér nemuseli, se zase rádi přizpůsobili zručné ruce kuchařky Ireny Zerzáňové, která i s manželem Jardou vařila, zajišťovala vše, co jídlo, které chystala, potřebuje, ale také radami zkušené padesátnice pomáhala mamince se nebát všeho, co by ji snad mohlo cestou do porodnice potkat.

Jarda si vzal na starosti zajištění maminčiny cesty do Amershamu. Od farmářů získal jeden vrak starého bicyklu, v dílně ho opravil, promazal a zprovoznil, přivařil obzvláště silnou spojovací tyč, dozadu připevnil nosič na tašku s výbavičkou a se širokým úsměvem všechny ženy zavedl do tajemné dílny, kterou si z polorozpadlého zdiva vlastnoručně postavil vedle honosného vchodu do školy. Inu, šikovné české ručičky, ty byly k nezaplacení. Paní doktorka nevěřícně hleděla na ten prapodivný dopravní prostředek, netušila, jak by se na něm maminka po hrbolatých cestách necestách do sídelního městečka, které kolem roku 1050 založil sám Vilém Dobyvatel, mohla dostat, aniž by kdesi v příkopě přivedla na svět své prvorozené dítě. Denně mamince pečlivě masírovala břicho i nohy. Děti, hlavně ty menší, byly zvědavé, co za zázrak přírody maminka přivede na svět, ale jako každé dítě i oni všichni věřili, že v tom prostě nemůže být žádný zvláštní problém. Vídaly doma, jak se narodí jehně, tele, štěně, kotě, koníček, či králíček, tak to přece nemůže být o nic složitější, když se má narodit lidské mládě, no ne?

Slunce krásně hřálo, červenec se přehoupl do druhé dekády a maminka v zástěře a v zahradních pantoflích, které jí rovněž zhotovil všeuměl Jarďa, zapomněla na četné dobré rady své felčarky i dalších žen. Ony ale všechny věděly, že radit mladé, nezkušené, tvrdohlavé a umíněné prvoroďičce je stejně účinné, jako házet hrách na stěnu.

A tak se stalo, že za krásného úterního dopoledne, dne 22. července 1941, zdvihla snad pátou konev vody, když pochopila, že jí neteče po nohou voda z konve, ale že nastává příprava na příchod mimina na svět. Klára Wintersteinová, místní učitelka, rovněž čtyřicátnice, vše viděla, zavolala na Jardu, Irena ihned donesla tašku s výbavičkou, Jarďa nasedl na kolo, před sebe posadil nebohou skučící maminku a šlápl do pedálů. Ovšem pro Jardu to nebylo nic zvláštního. Byl to obr z Jeseníků, vládl sekerou, kladivem, svaly mu mohl závidět i Fryšenský. On to zjevně měl s Pánembohem domluvené, že se mi to drkotání na kole bude líbit a že vydržím ve zbytku plodové vody až do polní nemocnice. Z mé strany tomu tak bylo. Maminka raději držela řídítka takovou silou bolestí, že měla až nateklá zápěstí. Konečně asi po pětáctyřiceti minutách Jarďa spatřil rozcestník, jenž přímo ukazoval na místní lazaret.

Voják s puškou na ramenou mu pomohl v náruči přenést maminku na operační

sál. Přivolaný tým sester a lékařů, všichni v němém údivu zírali na rodičku a zjistili, že prostě to plynulé natřásání cestou bylo zjevně účinnější než čichání rajského plynu nebo zásah skalpelem při císařském řezu, protože než stačili maminku umýt, sundat jí Jardou zhotovené pantofle z nateklých dolních končetin, tak jsem prostě vyklouzla a jen pupeční šňůra nás spolu stále ještě poutala k sobě.

„Pojďte se podívat, na té holčičce je vidět nedokončený evoluční vývoj. Je to osmiměsíční dítě, které má celé tělíčko porostlé chloupky, ale neviděl jsem, aby mělo novorozeně tak hustou čupřinu, tak velké modré oči a aby se na nás ihned prostě šklebilo v úsměvu. Vždyť vypadá jako malá opička, monkey.“

„Monkey, Monkey,“ volaly v nadšeném údivu i dvě řádové sestřičky, které zrovna nastoupily do služby na porodní sál.

Zavolaly i příslušného správce farnosti, který měl na starost zapsání všech údajů nejen do matriky, ale také vystavit docela složitý rodný list. Podepsán je jako reverend William Stoke. Samozřejmě to teologovi dalo dost práce, aby vepsal bezchybně česká jména a příjmení, ale potvrdil, že jsem se, světe div se, nejen narodila za pravého poledne, protože na místní zvonici jakéhosi kostela zrovna zvoník pravidelnými tahy pořádných lan dával obyvatelům prastarého města na vědomí, že je přesně poledne, ale že jsem tady. A další zvláštností se stala skutečnost, že jsem se onoho dne právě v tomto St. Joseph's Nursery House narodila jako jediné miminko, navíc českého původu, jehož mamince bylo teprve devatenáct let a tatínek byl daleko od všech událostí kdesi na bližší neurčeném místě, kde se účastnil plnění vojenských úkolů a za zvláštní zásluhy na záchraně lidských životů byl jmenován kapitánem pěších vojsk.

O mém narození ho informoval generál Janouch krásným ozdobným telegramem, takže asi po dvou týdnech mě tatínek už mohl spatřit na vlastní oči opět v úžasné péči Jardy Zrzáně. Jemu totiž patří zásluha na mém narození, protože kdyby nebylo jeho rozvahy, odvahy a touhy dovézt maminku v pořádku do Amershamu, kdoví, jestli bych vůbec spatřila světlo světa. A také to byl Jarda, který mi neustále říkal: „Ty naše malá Monkey“, vyrobil mi ze starého vozíku jakýsi kočárek a pečoval o mě v době, kdy byly všechny ženy zaměstnány hlavními povinnostmi. Dokonce mě v pravou chvíli nosil mamince i ke kojení. Rostla jsem jak z vody, postupně se dětské tělíčko zbavilo ochlupení, smála prý jsem se v jednom kuse, dobře jsem baštila i mateřské mléko obohacené vývarem z ovesných vloček a nadešel čas, aby mě se vši slávou a v naší kapli pokřtili a přijali do velké rodiny té přepestré národnostní i náboženské společnosti.

I to je velkou zvláštností, kterou se jen tak každé novorozeně nemůže pochlubit. Obřad vedl katolický kněz, pan ThDr. Špaček, pak pronášel příslušné formule

křtu rabín Dr. Kurzweil, vložili mě i do rukou mého anglického kmotra a tatínkova dobrého učitelského kolegy, Mr. Oswalda Liveseyho, jenž ale byl baptistickým misionářem, no a nakonec mi popřál vsjevo charošeho i místní pop pro hrstku pravoslavných židovských dětí, které tam s námi v naprosté jednotě žily. Na nohou jsem měla ty bačkůrky, které mi poprvé oblékl reverend Stoke na nožky, když mě zabalili do čistých ručníků.

A tak jsem se narodila ve slavném prvním trhovním městě v Anglii. Vilém Dobyvatel by mi jistě také šel za kmotra, kdyby to byl býval věděl. Amersham je dnes městem s divadly, závodišti, jeuznávané svými knihovnami, báječnými trhy, slavnými koňskými dostihy, jichž se účastní s velkým nadšením i královská rodina Windsorů, ale také slavnou vysokou školou jezdeckví.

Je tedy patrné, že moje první cesta na tomto světě měla úplně jiný směr a že to vážně nebyl Řím, ale právě starobylý Amersham by Buckingham Shire. Jen mi je líto, že se ony bačkůrky ani pantofle, v nichž maminka jela takovou zvláště dobrodružnou cestou, nedaly uchovat. Válka skončila o několik let později, když mi bylo téměř pět let, kdy jsme se konečně po mnoha letech vrátili domů, do vlasti, kterou rodiče neviděli od roku 1937. V letadle, prý starém válečném modelu, nás bylo dosti, takže jsem seděla na kolenou spisovateli Adolfu Hoffmeisterovi a on mi vyprávěl krásnéčeské pohádky. Mám je dodnes ráda...

Není vítězů ani poražených

Znáte takové to přísloví, možná jen jakousi myšlenku, vyhlížeující téměř pohádkově, že dva kohouti na jednom smetišti nemohou vedle sebe svobodně a velitelsky komandovat své slepice? Od ranního kuropění svádějí denně docela strach nahánějící souboje, řekněme přímo bitvy, v nichž vítěz vystrnadí poraženého kokrháče a svým mocným hlasem svolá slepičí dámy k sobě?

Jen jsem chtěla na této jakési metafoře přiblížit vám všem situaci v naší domácnosti poté, co se k nám nastěhovala generálka Emilka, naše babička z Vídně a z Michálkovic, která musela řídit různými příkazy své děti, protože její manžel to prostě nedělal. Naše babička se jmenovala Milly a hovořila melodicky zabarveným hlasem. Ach, to její vyjadřování bylo opravdu více než zajímavé, alespoň sehrálo nemalou úlohu v mém dětství a později i v dospívání. Na jeviště mého života vstoupila improvizátorka, dobrodružka, cestovatelka, úžasná kuchařka, ošetřovatelka zvířat, lidí, sběratelka léčivých bylin, domácí nediplomovaná magistra farmacie, zdatná hospodyně, experimentátorka všech

možných i neskutečných oborů lidské činnosti, také všeučelka a dobrodějka. Tatínek říkal, že mohla velet vojenským plukům pro vrozené generálské schopnosti. Nikdy jsem o jeho slovech nepochybovala. To on byl pro mě vždy autoritou – a ve všem – ale pochopila jsem záhy, že na jeho místo nastoupí v mém dětském i pozdějším životě moje úžasná vídeňská babička Emilie Kern. Přistěhovala se k nám záhy poté, když jsme se vrátili z Anglie zpět do vlasti. Tatínek získal v Ostravě velký byt ve válkou nezničených Fenixových domech z dvacátých let dvacátého století, jenž sestával z docela široké předsíně a dalších tří prostorných pokojů, ale hlavně z nevelké místnosti vedle kuchyně, která kdysi asi sloužila pomocnicím v domácnosti. Sledovali jsme s velkým zájmem, jak pokojíček asi tatínek babičce zařídí. Jeho volba nás všechny překvapila: „Máme přece krásný, bílý a účelný nábytek z Blančina, tedy vlastně Mankiina pokojíku. (Monkey, tedy Manky, to jsem byla prostě jáááá!) Vedle skříně postavíme tu zvláštní mosaznou postel, krásnou bílou skříňku, malý šatník, lehce opotřebovaný kulatý stolek a u něj dvě pohodlná křesla, spíše dřevěné židle. Babička má jen málo věcí, tak jí to nejen postačí, ale do skříňky si může dát i všechny své oblíbené knihy. Nad stůl pověsím kulaté zrcadlo.“

Privolaní sousedé pomohli a babička mě k sobě zavolala, když už seděla mezi slušnou hromádkou barevných obrázkových časopisů, atlasů a různých knížek. Otevírala před mýma očima krásné obrázky v knihách, které ale byly psány švabachem, jak mi později sdělila. Zjevně by mi to bylo úplně jedno, i kdyby byly psány hebrejsky, svahilsky či jiným jazykem.

Bylo mi pět let, takže v tom případě druh písma nehrál klíčovou roli, ale jeho obsah, ten byl samozřejmě důležitý. Nevadilo mi ani to, že jsem jejím jazykovým projevům a výkladům často nerozuměla. Česky se moc nenaučila, takže rozprávěla celá dlouhá léta jakýmsi dialektem, kterému jsme doma říkali „halb Czechisch, halb Deutsch“. Brzy jsem si na tento způsob jejího barvitého vzpomínání a vyprávění zvykla a mohla jsem si hodně sama domýšlet, což pro mě zase nebyl problém, protože jsem zjevně po ní zdělila i ty schopnosti vidět vše mým vnitřním zrakem.

Oslavila u nás své padesáté narozeniny a onoho dne jsem poprvé spatřila i její další dvě dcery, tety Jindru s oběma dětmi Pavlem a Blankou, také se strýcem Sabákem, jejím manželem. Za chvíli jsem poznala rovněž nejmladší babiččinu dceru, tetu Mírku Královou s Marcelkou v kočárku, a mým dalším strýcem Oldřichem. Na posteli si docela zajímavě hráli můj dvouletý bráška Kája a Marcelka, která byla snad ještě o něco mladší.

Stolek se prohýbal pod závinu, velkou bábovkou a vánočkou, v konvici voněla čerstvě připravená melta s mlékem a babiččiny dokonalé bavorské vdolečky

s marmeládou a bílým tvarohem, kterým je nazdobila. Teta Jindra, „meine Henriette“, jak jí babička krásně říkala, začala vzpomínat, jak se vlastně vídeňská babička dostala do Michálkovic a co všechno se v jejím životě odehrálo, než se stala manželkou Artura Ecksteina. Její zážitky by vydaly na další velkolepý a dobrodružný román, a to až do doby, kdy už jsme měli možnost ji lépe poznat i my, tenkrát ještě opravdu malí.

Byla svérázná, ale pro nás malé, školkou ani školou zatím nedotčené děti, to byla velmi stará dáma. Byla krásně baculatá, oblečená ještě do mnohem zajímavější pestré haleny, jež přikrývala babiččina kolena a splývala vlastně se sukní, která končila u jejích kotníků. Prohlíželi jsme si ji doslova od paty k hlavě, protože tak to bylo ze země, kde jsme posedávali, rozhodně nejrozumnější. Tvář měla také oválnou, bez jediné vrásky, výrazné šedé oči a nad nimi tmavé obočí, nos částečně zakrývaly brýle, a přes vysoké čelo se občas zavlínily tmavé vlasy, ve kterých už bylo i toho stříbra docela dost. Krásně se na nás usmívala a odhalovala vrchní řadu zubů, spodní za plnými rty nebylo vidět. Možná je ani neměla, protézy se asi tenkrát na pojišťovnách neproplácely. Rozhodně mluvila hlasitě, pomalu a zřetelně. Hladily nás její ruce a na nich vystoupilé žíly nějak prozradily těm dospělým členům rodiny, kolik toho asi musely odpracovat a za jakých podmínek. Babička jediným mávnutím ruky zarazila tetu Jindru, která měla snahu nám zcela spisovnou češtinou postupně povědět vše o babiččině původu a o její vídeňské rodině. Pochopila jsem, že tatínek měl zcela pravdu, když ji popisoval a charakterizoval jako generála, jenž jaksí nebyl jmenován císařem ani jiným vrchním velitelem vojsk.

Neměla to ale moc snadné, žila v národnostně naprosto cizím prostředí. Povely byly ale srozumitelné, kdo totiž neuposlechl, měl co dělat s její metličkou na své prdelce. Prostě pan Komenský v babiččině podání. Její dcera, moje maminka, která měla na povel v době války jednu ze tří československých státních škol Hany Benešové, také musela vést tým lidí, kteří se o děti v těchto školách starali. Tyto budovy, které byly dobře ukryté před zraky a bombami Němců, se vlastně jmenovaly, neznámo proč, všechny Hinton Hall, přestože každá z nich se nalézala v jiném koutku Anglie.

Rychle jsem pochopila, že takové dvě velitelky a stále o všem samostatně rozhodující ženy, nutně potřebují někomu zadávat úkoly. No, byli jsme jen malá skupinka, které ale každá svým způsobem denně předávala celý soubor příkazů a podnětů k nám nepřliš oblíbeným činností. Tady se uplatní i rčení „být pod pantoflem“. Kdo tedy vlastně pod tím pomyslným pantoflem byl?

V oné počtem členů malé skupince jsme se nacházeli my: tatínek, já a bráška a částečně i maminka, když byla neschopná pro nemoc vládnout v kuchyni

svými získanými poznatky ze školy pro ženská povolání. Babička nalévala všem bílou kávu, krájela bábovku a tu klidně vznesla dotaz určený mé mamince. „Mein Kind, z kolika vajec ty upekla ta bábovku?“ A já jsem poprvé slyšela onu pravidelně v rodině mnohokrát opakovanou větu. „Pět vajec, mein Kind? Jedno stačí. Nejsi přece Frau Sandtner!“ Obvykle za slovním vyjádřením následovalo jméno příslušné ženy našeho kmene Sajdák, a to podle toho, která z nás míchala těsto na cokoliv, co bylo plánováno jako sladká tečka za hlavním chodem svátečního pokrmu.

Buchty a pečené maso se připravovaly již v pátek. Na tom bylo patrné, že se přizpůsobila židovské rodině svého Turla. Šlo o formu svátku šábesu, tedy nadcházejícího sobotního dne, každým týdnem se znovu opakujícím ve všech rodinách židovských předků. Nějak se sledováním hodiny, kdy zapadá slunce, neměli problém, takže jednoduše při stmívání už musel být nachystán stůl, na něm prostřený krásný ubrus a naleštěné sklenice, památeční talíře, které poslali Milly a Turlovi příznivci a známí z Bulharska, stříbrné příbory, ty dostala zase od Ecksteinů, vyšívané prostírání a džbán s nějakým dobrým nápojem. Uprostřed té parády pak na vyvýšeném místě, obvykle na větší knize, která byla přikrytá krajkovým ubrouskem, stála také svítící lampička. Tu si jako nevěsta přivezla ve výbavě připravené ve Vídni s sebou do Michálkovic.

Babička udílela povely svou českou němčinou, takže jsme jí vlastně ani nikdy nemohli pořádně vyhovět. Nám dvěma jejím vnoučatům prostě nařizovala od rána takové procedury, které jsme v jí stanoveném časovém limitu nedokázali k její spokojenosti splnit. Následovaly lehké tělesné tresty doprovázené zvučným hlasem, taháním za vlasy nebo častováním nás „ořechy“, což bylo bolestivé kvrlání palci v pokožce nad spánky. Před snídaní bylo nutno vyleštit čistou utěrkou každý kafáček, novou lžičkou si nabrat hnusnou ovesnou kaši zalitou mlékem a posypanou skořicí, nerozbryndat po čistém ubruse čaj či kávu a sledovat, kdy se otočí, abychom mohli tyto každý den se opakující tradice narušit mrháním této potraviny rychlým vyhozením obsahu do kbelíku s vodou, jenž stával hned pod stolem.

V tomto okamžiku je třeba upřesnit, že v naší domácnosti neplatilo rozvržení ročních dob, tedy jak tomu obvykle v těchto zeměpisných šířkách bývá, jaro, léto, podzim, zima. Náš kalendářní rok měl novátorské členění. Náš rok se odehrával především v kuchyni, kde vládly dvě více než energické ženy a naše domácnost neznala pojem „klid a nečinnost.“ První etapou byly činnosti za podzimních a zimních večerů, tedy štipování, látání, zašívání, přeshívání, pletení, háčkování a další i mužské rukodělné a opravné práce, tedy zhotovování malého domácího nábytku, opravy štokrlí, upevňování rozviklaných podstavců

a podobně, také očista dubových parket, jejich drátkování, poté natírání jakýmsi páchnoucími přípravky na ochranu parket před červotočem a podobně, ale poté i leštění již čistou zářící podlahy elektrickým leštičem. Byl to přístroj poměrně velký, neptejte se, jak byl těžký a jak často byl v poruše, takže tato sezóna domácích činností, se protáhla až do vánočního období, které naopak bylo dobou měsíc trvajících pečení cukroví a jiných dobrůtek.

A do tohoto období patří a spadá i čas, kdy se babička rozhodla, že v mých snad devíti či deseti letech bude dobré, když se naučím dělat její třenou vídeňskou bábovku a pořádně udělat kuřecí řízky, také slavnou vídeňskou fašírtes – tedy sekanou – či karbanátky s jejími bylinkami, které jsme zase sbírali a sušili v době, kdy zrovna byly použitelné pro její farmaceutickou praxi bez patřičného dokladu o studiu tohoto oboru, a v kuchyni na dodání šmrncu každému jídlu, kde maso třeba vůbec nebylo použito, ale muselo to tak chutnat. V tom byla babička nepřekonatelná. Mě to fascinovalo, protože u toho jsme si zpívaly její oblíbené písně, k nimž patřila jakási zjevně německá píseň *Unten den tausend Laternen*, potom *Osiřelo dítě*, *Sedm let jsem u vás sloužil* a *U panského dvora*. Maminka se vracela po pobytech v nemocnicích domů a prostě svými kuchařskými zkušenostmi zvládla tatínka a mne. Přesvědčila nás oba, abychom vše zavařovali, dělali s ní spousty zavařenin podle toho, co zrovna kde rostlo a dozrávalo. A léta plynula. Dospěla jsem, odmaturovala, maminka trpěla vážnou psychickou nemocí, byla silně utlumená léky a stále pospávala, takže nás nemohla jednak stále napomínat, jednak i kontrolovat chod domácnosti a naše školní výsledky.

A tu jsem mohla skutečně doma věnovat čas tomu, co bylo v mém životě nejdůležitější. Hudba a jazyky, studia na vysoké škole, ale i nutný nástup do práce, protože i bráška vyrostl a z jednoho otcova platu a při drahé činži, maminčině nemoci a i cestami do Lublic, do Opavy, kde pobývala v nemocnici často i dlouhé měsíce, nebylo možné rodinu zabezpečit, a proto jsem se rozhodla vzdát se snu o denním studiu na vysoké škole a na tatínkův návrh jsem s ním šla brzy po maturitě na školský odbor a tam mi s radostí přidělili novou roli. Stala jsem se vychovatelkou v Hrušově, kde byla osmiletá škola a družina mládeže pro děti od první do páté třídy, která se nacházela ve vzdálenější vedlejší budově. Tam jsem tedy začala ihned od 1. července roku 1958 denně pěšky docházet Velkým parkem (Komenského sady) a přes most nad řekou Ostravicí do Hrušova, kde jsem působila a učila se poznávat i jiné stránky života, než mi byly doma oběma ženuškami, tedy maminkou a babičkou, vštěpovány. Zajímavé je, že nikomu z úředníků jaksi nepřišlo divné mé mládí, protože mi ještě nebylo osmnáct let. V červenci, kdy jsem nastoupila, jsem dosáhla pouze na sedmnácté

narozeniny. Nastala tedy škola života, která však přinesla nejen užitek i mému pozdějšímu aktivnímu studijnímu, osobnímu, ba i cestovatelskému životu.

Maminka i babička mě v mém rozhodování zcela jistě dost ovlivnily, ba i k tomu cestování. I ony putovaly světem, i když by se dalo říci, že za zcela jiných okolností, které je na dlouhá léta obě od sebe a od dalších členů rodiny odtrhly...

Stále je před sebou vidím a vůbec mi nepřipadá, že jsou už tolik desítek let vzdáleny z tohoto pozemského údolí, jež nebylo vždy radostné, ale obě bojovaly za vše, co se jim zdálo správné a dobré. A já? Prostě jsem si tenkrát i s radostí řekla:

“Loučím se s vámi, mé okopané dětskéstřevíčky, abych si záhy na nohy obula zcela jiné, kterým se v té době šedesátých let říkalo gondolky. Tak vzhůru v dámských botách italského označení, ale ve Zlíně v Baťových provozovnách vyráběných, po dalších cestách mé životní pouti!”

MIROSLAV KOŠNOVSKÝ *1934

Vzpomínky na dětství v Zábřehu nad Odrou-Družství

Asi v roce 1936 se naše rodina přestěhovala z Mariánských Hor do podkrovního bytu ve vilce rodiny Varhaníčků na Chalupníkově ulici č. 9 v Ostravě-Zábřehu-Družství.

Moji rodiče, já a později sestra Květoslava (nar. 7. 8. 1938) jsme ve vilce u Varhaníčků obývali podkrovní pokoj bez příslušenství. Varhaníčkoví bydleli v přízemí. Náš pokoj byl upraven z půdy pod štítovou střechou vystavením dvou bočních stěn od podlahy půdy ke střeše z pálených tašek a čelní stěny se dveřmi do pokoje. Strop byl upraven tak, že na trámy krovu byly přibity překližkové desky. Přiveden tam byl elektrický kabel pro jednu zásuvku a jednoduchý lustr s jednou žárovkou. Ta byla našroubována do objímky s boční zásuvkou pro připojení elektrické žehličky. V místnosti byla malá kamna na uhlí s rourou zavedenou do hlavního komínového tělesa vilky. Vodu jsme nosili z kuchyně Varhaníčkových v kýblech. Myli jsme se v lavóru a koupali jednou týdně v malých dřevěných neckách postavených na čtyřech cihlách – to aby byl dole prostor pro vyčnívající výtokový špunt. Voda se ohřívala v plechovém hrnci na peci.

Do podkroví vedly schody z přízemí, a to do malé předsíňky, kde bylo boční okno nad vchodovým přístřeškem s plochou střechou. Ze stříšky měl pan domácí přístup ke střešnímu oknu nad podkrovním holubníkem za boční stěnou našeho pokoje. Vrkání holubů nás provázelo po celou dobu našeho bydlení, utichalo jen v noci, ale my jsme si časem na to zvykli. Šlo o tzv. „poštovní holuby“ a pan Varhaníček se s nimi účastnil soutěží, kde je ve velkém koši posílal někam hodně daleko (sto i více kilometrů) a čekal, za jakou dobu se vrátí zpět do holubníku. Měl na to speciální holubářské hodiny. Do holubníku byl přístup malými dvířky z předsíňky. Někdy se stalo, že bylo nutné obměnit chov a to paní Varhaníčková několik holubů usmrtila a byli k obědu. Skutečně jim vždy zakroutila krkem. Několik nám jich také darovala, ale již mrtvých.

K hygieně patří i WC. Směli jsme používat splachovací WC v přízemí, se vstupem z kuchyně Varhaníčkových. A ve sklepě jsme měli vyhrazený prostor na uskladnění brambor. Uhlí a dřevo na topení byly v kůlně za vilkou. Kůlna byla součástí malého dvorku, který byl oplocen drátěným pletivem asi do výšky 2 metry. Varhaníčkoví chovali slepice a velkého kohouta a také několik králíků. Z kohouta jsem měl strach, protože mě několikrát pokloval, když jsem šel přes

dvorek pro dřevo a plašil slepice. Mým kamarádem byla však fenka jménem Ledyna. Měla boudu před dvorkem u stěny vilky. Častokrát jsem se do boudy schoval, když mi hrozil výprask a Ledyna za mnou nikoho dovnitř nepustila. Ale vylézt jsem nakonec stejně musel a výprask mě neminul.

Můj otec měl v roce 1941 těžký dopravní úraz pod koly tramvaje „Komárek“ při cestě z odpolední směny. S následky úrazu se i přes dlouhou léčbu v plicním sanatoriu Pleš u Prahy již nevypořádal a zemřel na konci jara 1942 v zábrežské nemocnici. Dokud žil, tak také vypomáhal o volných dnech jako číšník v restauracích „Eliáš“ a „U Jurečků“ v Zábřehu. Bývalo to při pěkném počasí, kdy byly otevřeny zahradní části restaurací. V obou byly na zahradě také kuželný. V té u Eliášů jsem často vypomáhal hráčům se stavěním kuželek a posíláním koule zpět pomocí dřevěného žlabu na boční stěně kuželný. Jako odměnu jsem dostával limonádu a preclíky. A když někdo shodil všech devět kuželek jedním hodem, tak mi preclík přidali. Také jsem občas vypomáhal sbírat ze stolů prázdné sklenice od piva a nosit je ze zahrady do nálevny. Přitom jsem si neodpustil cucnout si nedopitého piva, ale nechutnalo mi.

Dnes kuželný neexistují a zmizela i restaurace U Jurečků, na jejím místě je dnes nová atletická hala a obytné domy.

Zahrada Eliášovy restaurace sousedila vzadu za kuželnou s plotem vilky na Rodinné ulici (druhá vilka zleva), kde majitelka provozovala mandlování prádla pro občany Družstva. Velký ruční mandl byl ve sklepe vilky. Prádlo se navinovalo na válečky asi metr dlouhé, muselo být nakropené. Na válečky tlačilo dno velké dřevěné skříňe plné kamenů. Pohyb skříňe nad válečky sem a tam byl zajištěn velkým kolem s klikou na boku mandlu. Směr pohybu byl určován ozubenými převody. Tou klikou jsem natočil velmi mnoho otáček. Pamatuji, že matka vždy počítala 50 otočení, pak se prádlo na válečku převinulo na druhou stranu a zase 50 otáček. Mandlování trvalo asi tři hodiny a provádělo se co 6 týdnů. Termín mandlování se musel objednávat alespoň týden předem. To byla moje práce a běda, kdybych na to zapomněl! Nakropené prádlo se k mandlování (někdy se říkalo „k manglování“) nosilo ve velkém proutěném prádelním koši, přikryté igelitovou plenou – to kdyby náhodou přšelo nebo padal sníh. Koš byl pro mě dost těžký, cestou jsem vždy „brblal“ a schytil od matky pár pohlavků. Ještěže jsme to měli od nás na Rodinnou ulici blízko. V létě mi matka někdy koupila u Eliášů limonádu nebo preclík.

Vilka u Varhaníčků měla vpředu malou předzahrádku s keři pivoňek. V pravém rohu pak byl postaven malý hrad z oblázků a betonu. Věž měla cimbuří a okénka barevná sklíčka. Na věži byl malý prapor v našich barvách. Ale za války ho pan domácí přetřel na žluto. Do předzahrádky jsme jako děti měli zakázaný přístup.

Mohl jsem tam jít jen tehdy, když paní domácí stříhala pivoňky nebo hrabala listí. To jsem musel naopak pomáhat. Vchod do vilky z Chalupníkovy ulice byl vrátky vedle vjezdových vrat. Za vraty byl velký prostor, kde někdy stál kočár nebo povoz. Pan Varhaníček byl povoláním natěrač a lakýrník. Pracoval u ČSD v dílnách v Přívoze a doma občas opravoval nátěry kočárů nebo povozů pro jejich majitele, živnostníky z okolí. Také někdy lakoval nábytek. Pamatuji si, že mě jednou i poučil, že pěkný lak podobný létům ve dřevě lze získat tím, když do okrové barvy přilejeme trochu černého piva, ale barvu již nemícháme a hned natíráme. Ale vyzkoušet mě to nenechal. Jeden kočár (bryčku) opravoval pro řezníka z Hrabůvky, který měl provozovnu vedle restaurace „Chýlek“ za vítkovickým hřbitovem na Závodní ulici.

Po pravé straně vilky byl ještě asi dva metry široký prostor od plotu vedlejší vilky. Tam měla paní domácí vysazeny stromkové růže různých druhů. A na špici podpěrných kůlů byly upevněny krásné barevné koule podobné baňkám na vánočním stromku. Měl jsem někdy pokušení trefit se z ulice do těch baněk kamenem z praku a pak to svést na nějaké cizí kluky, ale pan Varhaníček, jako by tušil mé záměry, mě důrazně varoval před jakýmkoliv poškozením, že by nás musel vystěhovat z bytu. Málem se tak stalo, ale z jiného důvodu. Vzadu za vilkou byla větší ovocná zahrada. Pan domácí byl členem tehdy ještě povoleného Svazu zahrádkářů.

Každý podzim, asi v září, se v sále u Eliášů konala zahrádkářská výstava ovoce a zeleniny. A tam se každý chlubil svými výpěstky. Byla vypsána i soutěž o nejkrásnější jablko. Pan domácí na zahradě měl několik tzv. „zakrslych“ jabloní, které měly krásná žlutočervená velká jablka. Aby se nepoškodila, tak pod každé vybrané jablko na výstavu připevnil malý drátěný košík s dřevitou vlnou. A v něm jablko leželo. Chodil je denně kontrolovat a ošetřovat a čistit od sazí a prachu. Jedno se mi zvláště zamlouvalo, bylo největší a nejvíce barevné. Tak jsem ho dva dny před výstavou tajně za tmy utrl a snědl. A to byl na druhý den, když jsem přišel ze školy a pan domácí z práce, poprask. Zjistil, že jablko chybí a hned věděl, že jsem to byl já. Tehdy skutečně zuřil a rušil s okamžitou platností náš podnájem. Já jsem tehdy utekl do boudy za Ledynou a spal tam i v noci. Všechno pak zachraňovala paní domácí, která nade mnou trochu držela ochrannou ruku. Výpověď byla další den zrušena, já dostal doma velký výprask a zákaz týden chodit ven z domu. Panu domácímu jsem nesměl na oči, nejhorší bylo, že na WC jsem musel chodit přes jejich kuchyň. Tak jsem přes den odpoledne chodil až k Eliášům a večer tajně až dozadu na zahradu. To, co ze mě vyšlo, jsem tam musel zahrabat. Když skončila výstava a pan Varhaníček

získal ocenění za nějaké jiné jablko, tak jsme se usmířili. Ale musel jsem za to vyhrabat listí ze zahrady a zametat asi měsíc dvorek od slepičinců.

Pan domácí byl také členem Svazu dobrovolných hasičů v Družství. Měl doma ve skříni uniformu a na stěně nad postelemi pověšenou krásnou hasičskou přílbu a vedle ní hasičskou sekyrku, která se nosila na opasku uniformy. Hasičská zbrojnice byla na druhé straně Chalupníkovy ulice, ale až před náměstím. Byla šedé barvy, s oblou střechou a celá z plechu. Uvnitř byla krásná červená stříkačka (automobil) a různé pomůcky nutné k hašení požárů. Na střeše byla umístěna siréna k vyhlašování poplachů. Neslyšel jsem sice vyhlašovat požár, ale za války vyhlašovala letecké nálety. Také byl tehdy vykopán na levé straně náměstí (ke škole) velký kruhový požární rybník. Říkali jsme mu „Kakoč“. Nebyly v něm ryby a nesměli jsme se v něm koupat. Později byl i oplocen, po válce byl zasypán. Na vykopané hlíně kolem něho jsme si jako kluci hráli na vojáky a měli tam zákopy a různé kryty. Tehdy byla za ním směrem ke škole velká oplocená plocha se zahrádkami a dále pak žlutá budova dětského domova, která byla za války také vojenským lazaretem. Dnes jsou v místě zahrádek postaveny obytné domy. Období před okupací naší republiky si moc nepamatuji, měl jsem tehdy čtyři roky. Jen matně si však vzpomínám, že přes Družstvo projížděly některé české rodiny ze zabraných „Sudet“ z oblasti těšínského Slezska, kteří nechtěli zůstat v německé Říši. Své nejnnutnější věci si vezli na vozících a dvoukolácích. Pamatuji, že jsem jim nesl v konvi vodu a paní Varhaníčková jim dávala nějaké jídlo. Matka mi později vyprávěla, že jeli směrem na Nový Jičín a přišli od Kunčic, po staré lávce přes Ostravici za haldou a pak kolem šachty Louis k nám. Prý pocházeli někde od Šenova.

Ještě si vzpomínám, že na některých vilkách v Družství byly ještě v den okupace vyvěšeny německé vlajky s hákovým křížem. Třeba hned naproti nám, na vilce rodiny Heinů, kde hlava rodiny ihned oblékala hnědou uniformu s páskou s hákovým křížem na rukáve a zdravila jen zdviženou pravicí. Další vlajky visely na vilkách na České ulici, na Pospolité, Zengrově a dále za náměstím. Také v Družství ihned vznikla skupina mladých Němců, „Hitlerjugend“. Nosili krátké černé kalhoty, bílé košile s páskou na rukáve, bílé podkolenky se štrapci a černé opasky s přezkou s hákovým křížem a orlicí. Úzký řemen měli i šikmo přes prsa a na opasku pouzdro s dýkou. Jejich „Führer“ bydlel na Pospolité ulici, srazy mívali na stadionu. Než tam šli, tak jejich útvar prošel vždy skoro všemi ulicemi v Družství a přitom zpívali nacistické písně, bubnovali na malé bubny a pískali na píšťaly. My jako kluci jsme se jim zpočátku posmívali a dělali na ně úšklebky, ale pak jsme toho nechali. Několik z nás jejich tlupa zbila a ve škole se nám dostalo poučení, že by za nás mohli být zavřeni i naši

rodiče. Došlo i k některým změnám v dopravě, začalo se jezdit vpravo, začal lístkový přidělový systém a později, kvůli leteckým náletům, bylo zavedeno povinné večerní zatemnění oken, byla zakázána spolková a tělovýchovná činnost. Povoleno bylo jen členství v „Národním souručenství“ a pro mládež byla zřízena také jedna organizace, ale název si již nepamatuji, jejím členem jsem nebyl. Paní Varhaníčková také ukryla na půdě naši československou vlajku i malé praporky do oken. Místo ní musela šít novou protektorátní vlajku se třemi svislými pruhy. Nadávala při tom a malé praporky šít odmítla. V té době došlo i ke změně našeho příjmení. Vítkovické železářny přešly do německých rukou a měly tuším název „Herman Göring Werke“. A nové vedení při prověřování zaměstnanců narazilo na zápis v matrice dědečka z roku 1907, kde je příjmení zapsáno jako „Kosniofský“. A tak mu ve všech dokladech a průkazech takto příjmení změnili. Po jeho smrti, když do železáren nastoupila i moje matka, tak byla také takto přejmenována. Moji sestru pak překřtili z Květoslavy na Floru Kosniofskou. Je pro mě záhadou, že u mě bylo příjmení ponecháno a je na všech mých školních vysvědčeních i některých dalších dokladech z té doby. K roku 1940 se váže ještě jedna má vzpomínka, a to na prázdninový pobyt v rodině pana faráře Varhaníčka v Kunčicích pod Ondřejníkem. Fara byla hned vedle kostela, nedaleko tekla říčka Tichávka. Tam jsme chytali raky. Pan farář byl ženatý, měl dvě dcery, obě starší než já, Libuši a Jarmilu. Bohužel obě onemocněly později na TBC a zemřely ještě mladé, svobodné.

Varhaníčkoví v Družstvě měli syna Jaromíra, ten vystudoval vítkovickou průmyslovku, po vojně nastoupil do vítkovické kotlářny jako konstruktér, asi po roce 1980 byl jejím vedoucím.

Do obecné školy jsem začal chodit ve školním roce 1940/41 a to již bylo za druhé světové války. Byla to škola na Březinově ulici v Družstvě. V levé budově byla pětiletá Obecná škola. v pravé budově čtyřletá Měšťanská škola. Mezi budovami je spojovací trakt s tělocvičnou. Pod ní byly tehdy šatny s oddělenými úzkými boxy pro jednotlivé třídy. Vše bylo z kovového pletiva, včetně zastropování. Uvnitř byla dlouhá dřevěná lavice a na stěnách věšáčky na oblečení a dole přihrádky na obuv. Věšáčky byly očíslovány a každý žák měl své číslo. Šatní boxy byly všechny uzamykatelné. Ihned po zahájení vyučování a zazvonění pan školník šatny uzamkl. A kdo přišel pozdě a chtěl se přezout do trepek, tak musel jít poprosit pana školníka, aby mu odemkl šatnu.

První třída byla ve zvýšeném přízemí, s okny směrem k Moravské ulici. Třídní učitelkou byla paní Božena Němcová. Jako ta spisovatelka. Zpočátku jsem myslel, že je to ona. Ředitelem školy byl pan řídící učitel Josef Ručka. Psát jsme

se učili na břidlicové tabulky s dřevěným rámkem, každá tabulka měla na špagátku zavěšenu malou houbičku na mazání napsaného textu. Psali jsme tzv. „kamičkem“. Rodiče mi ještě k tomu koupili dřevěný penál s tužkou, gumou a strouhátkem. Číst jsme se učili podle mé první učebnice (a pro mě knížky), která měla poetický název „Poupě“. Mým prvním spolužákem v lavici byl Ivan Návrat. Nebyla to tedy lavice, ale spíše malý stůl a malé židličky. První půlrok ještě nebyl podle předmětů, na vysvědčení bylo jen jedno hodnocení slovně. U mě tam je napsáno „chvalitebný“. Od druhého pololetí již byly předměty: „čtení“, „psaní a cvičení řeči“, „náboženství“, „prvouka“, „počty s naukou o tvarech měřických“, „zpěv“ a „tělesná výchova“. Vysvědčení bylo ještě jen v českém jazyce (od druhé třídy již německo-česky). Učili jsme se již psát tužkou na papír. Školní potřeby se prodávaly v malém obchodě (papírnictví) v domku na Edisonově ulici, naproti domům Jubilejní kolonie. Nebo v ještě vzdálenějším papírnictví, až na Místecké ulici, naproti tamní školy. Vše jsem nosil v malé brašně opatřené popruhy na zádech. Byla z tvrdého lakovaného papíru s obrázky, ale nesměla být dlouho na dešti! První třída byla ještě smíšená, pro kluky i děvčata. Od druhé třídy jsme byli jen kluci.

Ještě ve druhé polovině roku 1941 byla škola změněna na německý vojenský lazaret. Takže po prázdninách jsem musel do druhé třídy jezdit tramvají, „Komárkem“, a sice do školy v Zábřehu na Horní ulici. Dnes je tam nějaké jazykové gymnázium a ubytovna. Z tramvaje jsem vystupoval na zastávce „Zábřeh – pošta“. Nastupoval jsem na zastávce „Zábřeh – Družstvo“, na začátku naší Chalupníkovy ulice. Tehdy již Benzoovy. Tady byla i hezká malá zděná čekárna, žluté barvy. Vcházelo se do ní dvoukřídlými létacími dveřmi, které se na noc zamykaly. Byla v ní i místnost pro obsluhu tramvajových nízkých semaforů, protože o kousek dál, naproti hřbitova byla i druhá kolej, aby se mohly protijedoucí tramvaje vyhybat. Výhybky se obsluhovaly právě z místnosti čekárny, na dálku. A v zimě se musely čistit. Taková křižení byla ještě v Hrabůvce u pily Janošec na Místecké ulici, v Zábřehu u pošty a na konečné zastávce v Hrabůvce u benzinové pumpy. Tam byla i obdobná čekárna. Ještě jedna byla ve Vítkovicích u kostela. Konečná zastávka ve Vítkovicích u vysokých pecí měla také dvojitou kolej s výhybkami, ale nebyla tam čekárna.

Chalupníkova ulice začínala odbočením z ulice Závodní. Za kolejemi vlevo je patrová vila, která kdysi měla na boku reliéf s letopočtem 1934, kdy byla postavena. Já se v tom roce i narodil. Za ní byla zahrada s přízemní vilkou, kde bydlel pan řídící učitel Ručka. Dnes je asi přestavěna, nebo byla zbourána a postavena vilka nová. Na pravé straně od zastávky byla velká oplocená zahrada s plotem s betonovou podezdívkou a sloupky. V ní je dosud větší vila, tehdy v ní

bydleli Kašparovi. V suterénu s vchodem ze zadní strany byl tehdy malý fotoateliér. Odtamtud mám i fotku ze svého svatého přijímání, ale nevím z kterého roku. Vila má vchod z České ulice. Za ní doprava byla již jen pole až k ulici Rodinné. Za křižovatkou s Českou ulicí pokračovala ulice Chalupníková na levé straně oplocenou zahradou. Ta patřila k další vilce Masníkových. Zahrada byla osázena krásnými keři a květinami. Byl tam uprostřed malý betonový bazének se „smuteční“ vrbou a lavičkou, v rohu pak dřevěný altánek natřený bílou barvou. Cestičky kolem bazénku byly z bílého šterku. Dnes je tam postavena krychlová vilka. Za Masníkovými je již vilka Varhaníčkových, kde jsme bydleli. Vráťím se ještě zpět k ulici České. Je tam zahradní restaurace „Eliáš“, o ní jsem se již zmiňoval. Dále pokračovala křížením ulic Rodinnou, s úvozem kolejí „polanecké spojky“, s ulicí Pospolitou až k ulici Zengrové. Tam na konci je větší červená vila, které se po válce říkalo „ředitelská“. Bydlel v ní ředitel Vítkovických železáren Václav Belfín (1952 až 1962). Na druhé straně České ulice, u bývalé křižovatky s ulicí Rodinnou, byl tehdy vpravo, směrem ke kolejm, již na ulici Rodinné, blok patrových řadových domků. Byly tam asi tři vchody. Kolem nich jsme chodili do bývalé havířské Louisovy kolonie a na Sirotčí ulici ve Vítkovicích. Dnes je tam most Čsl. Armády a budova trafostanice. Naproti vyústění ulice Pospolité na Českou ulici, dnes ulice U mostu, je vilka č. 7, kde bydlí můj bratranec Zdeněk Hlavatý a rodina jeho dcery. Za ní byly dříve ještě tři další vily. V jedné bydleli Kořínkovi. Jejich syn byl po válce prvním vedoucím skautského oddílu v Družstvě. A poslední vilka na této straně patřila Růžičkovým. Jejich syn byl zase mým vedoucím skautské družiny „Medvědi“. A později pracoval jako projektant ocelových konstrukcí v mostárně Vítkovických železáren. Vilka byla zbořena při výstavbě Rudné ulice. Za ní začínal malý parčík, který byl i na druhé straně Zengrové ulice. Vedly přes něj koleje trati „Komárek“ a byla tam zastávka „U stadionu“. Začátkem května 1945 byli do parčíku pohřbeni ruští vojáci, kteří padli při osvobozovacích bojích o Zábřeh a Družstvo. Později byly hroby exhumovány a padlí byli přemístěni do Komenského sadů v Ostravě, kde byl postaven velký památník. Protože dnes již parčík neexistuje, pokusil jsem se nakreslit, jak tehdy vypadal, a plánek je v příloze. Kdybychom přešli přes Zengrovu ulici na druhou stranu, tak dnes tam je patrový dům. V něm byla kdysi zubní ordinace. Tam mi trhali první mléčné zuby a také jsem odtamtud několikrát matce utekl ze strachu před zubní vrtačkou. Zengrovou ulicí jezdila tehdy tramvaj č. 1, zastávku měla na křižovatce s Březinovou ulicí a pak již konečnou, na tehdejší Dolní, s názvem „U Žáčka“, v místech dnešního mostu Mládeže. Na křižovatce Zengrové a Březinovy byly tehdy tři vilky, na jejichž obyvatele si vzpomínám. Vlevo byla vila MUDr.

Dostálíka, tehdy vlastně obvodního lékaře pro občany z Družstva. Byl pro naši rodinu něco jako rodinný lékař. Sešíval mi přetrhnutý ušní boltec na pravém uchu a ošetřoval ránu na zádech po kousnutí psa „vlčáka“. U něho jsem dostal první injekci. Ordinace byla ve vilce v přízemí a z malé čekárny se do ní vstupovalo přes prosklené dvoukřídlé posunovací dveře. Jeho snacha, MUDr. Dostálíková, působila několik let v rehabilitačním centru Zámeček na dnešní Alejnikovově ulici. A také jsem jako kluk chodil panu doktorovi sbírat a podávat míčky, když hrával tenis na kurtech sportovního pavilonu na ulici Lidické ve Vítkovicích. Dokonce mi za to platil 5,- Kč za hodinu. Na druhém rohu bylo holičství a kadeřnictví pana Panoše. Ten mě stříhal na vysoké dětské stoličce, točil se mnou dokola a vyhrožoval mi, že když si nebudu pořádně mýt uši, tak mě ostříhá dohola. Dnes je tato vilka po opravě a původní provozovna je zazděna. Na protější straně Zengrový je vilka, kde bydlela rodina Vaculových. Měli dva syny a dceru. Všichni byli výborní atleti vítkovického oddílu. Nejstarší Jindřich byl dlouholetým funkcionářem a rozhodčím lehké atletiky. Byl i spoluzakladatelem známé „Zlaté tretry“, tehdy ještě pod jiným názvem. O kousek dál je na Zengrově ulici parčík Milana Rottra, který byl za války popraven a byl po něm pojmenován i náš skautský oddíl v Družství. V parčíku je i malý památník se zelenou hvězdou jazyka „Esperanto“. Naproti parčíku bydlela v jedné větší šedé patrové vile moje první učitelka, paní Božena Němcová.

Vrátím se teď zpět na Českou ulici k „Eliášům“. Pana Eliáše a jeho manželku jsem jako malý kluk znal, ale jejich podobu si již nevybavím. On nosil vestu s kapsičkou pro větší kapesní hodinky s řetízkem. Kouřil občas „viržinko“. Paní Eliášová se starala o kuchyň, měli tam kuchařku, ve výčepu obsluhoval číšník a u pípy byl pan výčepník. Ale to jen když byla v provozu letní zahrada, jinak čepoval pan Eliáš. Eliášovi bydleli v prvním patře budovy. Vchod byl ze zadní strany od kuželny. Ta byla postavena ze dřeva, byla černé barvy. Místnost pro hráče byla čtvercová, měla šikmou střechu do špičky. Dráha byla dlouhá asi 15 metrů, na konci byl na zemi dřevěný kříž pro kuželky. K němu byl z boku malý vchod pro stavěče kuželek. Na boční stěně dráhy byl uvnitř připevněn deskový žlab, po kterém stavěč vracel hráčům koule. To byla pro mě příležitost, jak dostat zdarma nějakou limonádu a preclíky. Ale stavět kuželky rychle a přesně na dané místo byla také fuška a bolely z toho záda. Hlavní vchod do restaurace byl přes zahradu z České ulice a je tomu tak i dnes. Do výčepu se šlo z malé předsíně, vlevo byla menší místnost, extrovná, pro stálé hosty (štamgasty) a hráče karet. Na zvláštních držácích tam byly hostům k dispozici i noviny. Za války se čepoval jen jeden druh piva, limonády se podávaly ve skleněných

lahvích se speciálním keramickým odklopným uzávěrem. Malinové nebo citronové a také i čistý sifon. Ten se čepoval z „kyvet“, kovových tlakových nádob o obsahu 5 nebo 10 litrů. Nahoře měly kohoutek se stlačovací páčkou. Zřejmě se prodávalo i víno nalévané z lahve a tvrdý alkohol. Už si nevzpomínám, jestli to nebylo také na nějaký příděl nebo neplatilo nějaké omezení. Určitě však v restauracích byly časté návštěvy kontrolorů z finančního úřadu, zda se nečepuje nějaký alkohol vyrobený „načerno“. Teď jsem si uvědomil, že otec se také pokoušel vyrobit alkohol zvaný „lavorovice“. Nechal zkvasit nějaké ovoce z Varhaníčkovy zahrady (po domluvě s panem domácím) a očesal tajně i ovoce z větví stromů, které přesahovaly plot vedlejší zahrady. Myslím, že nejvíce měl těch malých žlutých „čertových“ jablíček od Masníků. Do kvasu přidal hodně droždí. Doma jsme měli velký „prádlový“ hrnec, do něj postavil na dno obráceně hrnec, ve kterém jsme vařili brambory. Myslím, že několik jich do kvasu také nastrouhal. Pak tam nalil kvas, měl zatopeno v kamnech, na ně postavil prádlový hrnec s kvasem. Dovnitř ještě dal, na dno obráceného hrnce, větší keramickou misku. Nahoru pak položil plechový lavór se studenou vodou a okraje utěsnil hadrou namočenou ve vodě. A pak čekal, až to začne pořádně vařit. Asi po hodině opatrně nadzvedl lavór a lžičkou nabral odpařený alkohol z misky, ochutnal a určil, jestli se to vyleje, nechá dál vařit, nebo je to dobré. Celou tu „alchymii“ jsem tehdy nechápal, ale musel jsem sedět u kamen a přikládat, aby kamna nevyhasla a kvas v hrnci bublal. Něco o „odkapu“ a „dokapu“ jsem tehdy také nic nevěděl. Jen matka pořád nadávala, že v bytě i v baráku je smrad, opatrně větrala, aby to snad někdo neucítil na ulici a otce neudal. Asi ten pokus nedopadl dobře, neboť to otec již podruhé nezkoušel. Ale ani bílou hůl nepotřeboval. Vyvařený kvas vylel na hnojiště na dvoře a smrdělo to tam dost dlouho. Pan domácí mu nadal, že do toho klovají slepice a hrabe kohout a pak vypadají jako opilci. Tak na to naházal ještě nějaké listí a hlínu. „Lavorovici“ myslím vylela matka do záchodu.

U Eliášů měli v šenku ještě jednu zvláštnost. Týkala se způsobu objednávání piva číšníkem u výčepního. Používali k tomu malé porcelánové knoflíky. Byly čtvercové se zkosenými rohy, asi 1×1 cm a vysoké asi 5 mm. Byly barevné, bílé, černé, červené, modré, žluté a zelené. Připadaly mi jako velká zrna čočky. Označovaly druh pití. Zda pivo velké nebo malé, druh limonády, zda červená malinová nebo žlutá citronová, případně jak velký sifón. Číšník převzal od hostů objednávku, z kapsy vytáhl hrst „čoček“, určil barvy a počet a vše vysypal na nálevním pultu na táč, na kterém pití odnášel hostům. Výčepní dle toho připravil na tácu příslušné pití. „Čočky“ vsypal do krabice pod pultem. Zřejmě tak měli kontrolu, kolik vyčepovali piva a prodali limonád, případně kolik peněz musí

číšník odvést po skončení služby. Jak to bylo s jiným sortimentem, který tam také prodávali, nevím, ale papírové účtenky tam hostům číšník i výčepní psali. Eliášovi nevařili obědy, ale mohli jste si tam objednat kyselé rybičky (rolmopsy), tlačenu s cibulí, preclíky k pivu nebo něco, co tehdy nebylo na lístky. Přísně tam dodržovali uzavírací hodinu, netrpěli opilce. Ale mohlo se tam uvnitř i venku kouřit. Cigarety a tabák však byly na přidělové „tabačenky“. Hodně kuřáků za války sbíralo „čika“ neboli „vajgly“ od nedokouřených cigaret, doma je rozbalovali a tabák sušili. Pak si točili cigarety z cigaretových jemných papírků. Ty měli u Eliášů na prodej. Pro sbírání používali hůlku, na jejímž konci byla upevněna větší jehla. Pro točení cigaret byly tehdy takové pomocné strojky. To vše se používalo ještě dlouho po válce. A také se prodával šňupací tabák. Do velkého sálu k Eliášům byl přístup vchodem z Chalupníkovy ulice, ale ten byl většinu roku uzavřen. Používal se jen při výstavách a plesech. Do sálu se vcházelo dvoukřídlými dveřmi vedle výčepního pultu. Do kuchyně a na WC vedly dveře z pravé strany výčepu.

Eliášovi měli myslím dva syny. Jeden z nich měl v Ostravě na Zámecké ulici malý obchod s cukrovinkami a čokoládou. Dům, ve kterém to bylo, padl za obětí bombardování v roce 1944.

Také do Družstva spadlo několik bomb, to bylo jednoho dne pozdě večer, koncem jara 1944. Měly to být bomby shozené omylem během ruského bombardování chemické továrny „Rütgers“ v Zábřehu. Několik jich spadlo a vybuchlo na poli, naproti zahrady restaurace, těsně za plotem vilky rodiny Kašparů. Nikdo při tom nebyl zabit ani zraněn, ale v okolních vilkách i v restauraci byla vytlučena okna a poškozeny dveře. Také trochu střecha kuželny. Práci s opravami měli pak všichni sklenáři a stolaři ze Zábřehu a Hrabůvky. Po bombách zůstaly v zemi hluboké krátery, na které jsme se brzy ráno utíkali podívat. Za tmy jsme měli strach někam jít a matka byla tehdy na noční směně. Našel jsem tam také nějaké střepiny z bomb, měl je dlouho schované, ale při stěhování jsem je nějak pozbyl. „Eliáš“ funguje dodnes, jen v bývalé zahradě stojí nový „Domek zahrádkářů“.

Pro mě byla, je a bude čtvrt Zábřeh nad Odrou-Družstvo, místo mého dětství, ohraničená ulicemi Závodní, Moravskou, Horní (dnes Plzeňská) a Starobělskou. Tedy včetně části za Zengrovou ulicí (dnes Rudnou). Povozy, auta, motocykly tam vjížděly nejvíce z ulic Závodní, Zengrova, Moravská a Horní. Páteřními ulicemi byly Chalupníková a Březinova. Z tramvajů se vystupovalo na zastávkách „Březinova“ a „U Žáčka“ (trať č. 1), „U stadiónu“ a naše „Družstvo“ (trať č. 7 – Komárek). Vnitřní cesty v Družství měly povrch většinou z kamenné drtě prolité asfaltem a na povrchu posypané jemným štěrkem. Vše bylo tehdy uválcováno

těžkým parním válcem. Chodníky s kamennými obrubníky byly z betonových větších dlaždic, od cesty je odděloval většinou travnatý pás. Na něm byly vysazeny nízké košaté javory (asi kanadské?). V jejich korunách se pravidelně v červnu vylíhla spousta chroustů, které jsme sbírali do plechovek jako krmení pro slepice.

Každý pořádný kluk v Družství měl tehdy obsazený nějaký javor poblíž domu, kde bydlel. Někteří i několik javorů, hlavně těch s velkou korunou a kmenem, po kterém se do koruny obtížně lezlo. Na stromě byly různé úkryty pro oblíbené osobní věci a klukovský prak s drobným kamením pro obranu před cizími vetřelci. Stromy jsme také někdy měnili, abychom svého nepřítel zmatli. Klukovské války byly v Družství časté a na různých místech. Nejvíce v prostorách volné „polanecké spojky“ nebo na náměstí v zákopech kolem požárního rybníka „Kakoč“. Samozřejmě jsem měl jako každý kluk své kamarády. V té době to byl Ruda Zym, Zdeněk Branný a Jirka Čoček. Bydleli také na Chalupníkově ulici, hned za náměstím. Podnikali jsme spolu různé výlety do okolí Družstva. Za koupáním v řece Odře, v místě zvaném „U Lazara“, nebo na letišti v Hrabůvce. Tam jsme chodili zadem Jubilejní kolonie, kolem koryta malého potoku nazývaného „Ziří“ (napsal o něm Ing. Obůrka stať do sborníku „Paměť Ostravy“ vydaného v prosinci 2018).

Na letišti jsme se dívali tajně na výcvik členů německé „Hitlerjugend“ v létání na malém kluzáku. Větroni, který byl do vzduchu dostáván pomocí dlouhého gumového lana. Lano bylo upevněno na dvou koncích na nízkých kůlech v zemi ve vzdálenosti asi 20 metrů od sebe. Natahovalo se lidskou silou do písmene V a uprostřed se po napnutí zaháklo za lyžinu na spodku kluzáku. Kluzák s napnutým lanem drželo za ocasní plochy asi 10 kluků. Na povel se ho pustili a kluzák vyletěl do vzduchu. Samozřejmě na něm seděl pilot ve výcviku, který musel řídicí pákou (knyplem) udržet přímý směr a vzlétnout a vlastně dlouhým skokem zase přistát. Byla to asi dřina, napnout to lano a chodit pro něho po vzletu. Kluzák doletěl maximálně tak asi 200 metrů. Lano mohlo mít délku jednoho ramene asi 30 až 40 metrů. Samozřejmě jsme měli radost, když se jim nedařilo, byli to přece naši nepřátelé. Ale raději jsme vždy zůstávali v příkopě za cestou, která vedla od kostela v Hrabůvce k Bělskému lesu (Klegova). Na letišti bylo tehdy mnoho různých letadel. Cvičné pozorovací letadlo „Storch“ a „dvoutrupák“ (letadlo mělo dva trupy), několik stíhaček „Messerschmidt“ a velké dopravní letadlo s trupem z vlnitého hliníkového plechu. Říkalo se mu „roleta“ a ještě po válce je naše aerolinie používaly pro lety do Prahy a zpět. Kolem letiště, směrem od Staré Bělé k Hrabové, byly rozmístěny protiletadlové kanóny (Flaky) a velké světlomety pro osvětlení oblohy při případných nočních

náletech. Dnes letiště neexistuje, je tam sídliště. Z letiště domů jsme chodili nejraději ulicí „U lesa“, kolem hotelu Helbich k Horní a pak již k vyústění Chalupníkovy a k náměstí. Bývaly to pro nás celodenní výlety, museli jsme mít souhlas rodičů a něco s sebou k jídlu. Takže to bývalo v neděli nebo o prázdninách.

K Odře jsme chodili úvozem „polanecké spojky“, pokoušeli jsme se tam i pytlčit, ale na háček ze špendlíku na syrové niti a vrbovém prutu jsme nic pořádného nechytily. Jen občas nějakou malou „čudlu“. Jednou jsme tam jeli s otcem Rudy Zyma plavit koně. Pan Zym byl povozník, měl dva koně a maštal s kůlnou na Moravské ulici. Měl vůz „žebříňák“, malou bryčku a větší povoz na vození uhlí a dřeva pro občany. Chodili jsme tam rádi pomoci Rudovi s úklidem, krmením koní ovsem nebo senem a jejich hřebelcováním. Za odměnu jsme se na jednom koni mohli krátce svézt po Moravské ulici. Zymovi bydleli v patrovém domě na rohu Bratrské a Chalupníkovy ulice. Ve vilce za tímto domem bydlel Zdeněk Branný. A Jirka Čoček o kousek dál, ale na levé straně.

Také jsme jako kluci měli rádi kopanou, ale hráli jsme hlavně „hlavičky“ s tenisákem. Hřištěm nám byl trávník na náměstí pod javory. To byly naše dvě tyče branek. Druhé dvě tvořily čepice nebo stočené svetry. Každý z nás si dal název klubu. Já „Bohemians“, oni „Slavii a Spartu“. Někdy s námi hrál Helmut Fischer. A ten si dal název „Arsenal“, klubu, který jsme tehdy neznali.

Po válce jsem se spřátelil s Liborem Kubíčem. To když jsme se přestěhovali koncem léta 1945 od Varhaníčků do přiděleného bytu v činžovním domě na Bratrské ulici č. 2. Tam Libor bydlel ve druhém patře se svou matkou a malou sestrou. Byl sirotek bez otce jako já. Na venkovní stěně domu, vlevo od vchodu, je pamětní deska zakladatele Družstva, starosty Chalupníka. Dostali jsme byt v přízemí vpravo. Byl prázdný, protože ho za války obývala německá rodina Jakoba Kruppy. Ještě před osvobozením Ostravy utekli někam západním směrem. Prý byli někde v Čechách zadržení, internováni a následně odsunuti. Jakob Kruppa byl v německé armádě a bojoval na východní frontě. Povoláním byl malíř pokojů, ale také malíř obrazů – amatér. V bytě zanechali nějaký nábytek, kuchyňské potřeby a několik obrazů. Na jednom z nich je vyobrazen kostelík ve Výškovcích, ale obraz má bratr v Trenčíně. A na tom, který mi zůstal, jsou staré dřevěnky, údajně také z Výškovic. Jsou oba olejomalbami. K bytu patřila i místnost, kde byla prodejna malířských potřeb Jakoba Kruppy. Měla vchod zvenku, se zatahovací roletou. Z kuchyně se tam vcházelo dolů, po třech schůdcích. Zůstaly tam nějaké plechovky s barvami a ředidly, štětky a papírové pytle s malířskou hlinkou. Po našem nastěhování to tehdejší Národní výbor nechal odvézt. Ale místnost byla uzamčena a my jsme ji nepoužívali.

V protějším bytě tehdy bydlel profesor Ing. Kučera s manželkou. Učil na vítkovické průmyslovce strojírenskou technologii. Tehdy jsem netušil, že za 15 let budu i já jeho žákem. Za domem byl dvorek a ke každému bytu patřil i větší záhon na pěstování zeleniny. Libor Kubíč byl starší než já a míval různé cestovatelské nápady. Jeden z nich byla plavba lodí do Hamburku. Lodku jsme si chtěli postavit sami z dřevěných prken. Libor měl nějaké kapesné od matky, tak jsme zašli na Janošcovu pilu v Hrabůvce a vyžebrali dvě prkna délky asi 4 metry a šířky 20 cm. Ta jsme pěšky na ramenech donesli z Hrabůvky domů a sklepním okénkem ze dvora prostrčili do prádelny. To měla být naše dílna. Nakreslili jsme si plánky lodky a zjistili, že po zhotovení ji nedostaneme ze sklepa. A ještě jsme po prohlídce velké mapy ve škole zjistili, že Odra není propojena s Labem žádným kanálem, jaké mají v Německu. Tak jsme toho nechali. Stejně nás Liborova matka z prádelny vyhnala, protože chtěla prát a zatopit si pod kotlem. Také jsme spolu tajně vlezli do opuštěných vojenských kasáren v Bělském lese. Zůstalo tam po německé posádce mnoho různých věcí, hodně již bylo „vyrabováno“. Donesli jsme si odtamtud 6 pivních porcelánových tácků pod pivní sklenice. Měly zespoda červený hákový kříž. Matka mě doma s tím vyhodila, tácky rozbila a hodila do popelnice. Tak jsme se raději přihlásili do nově vznikajícího skautského oddílu, který založil mladý Ing. Kořínek. Klubovnu získal v suterénu školy na Březinově ulici. Přidělení jsme byli do družiny „Medvěďů“, kterou vedl Jiří Růžička z České ulice. Oba také později pracovali jako projektanti ocelových konstrukcí ve vítkovické mostárně. Vilka Růžičkových byla zbourána při výstavbě Rudné ulice. V oddíle byl ještě Mirek Závodný a mladý Knejzlík.

Každý skaut potřeboval správné oblečení, ale sehnat ho byl tehdy velký problém. Matka mi obstarala jen krátké tmavé kalhoty a bílou košili, kterou přebarvila barvou „Duha“ na okrovo. Bohužel košile neměla kapsičky ani nárameníky. Také mi k ní ušila trojčipý hnědý šátek se zeleným lemováním a sehnala starší bílé podkolenky (asi zůstaly po někom z „Hitlerjugend“) a ty přebarvila na hnědo. V družině jsem se naučil uvázat správný uzel na šátku a mohl si zakoupit skautský opasek se speciální sponou se skautskou lilí a nápisem „Buď připraven“. Na náměstí v Družstvě byla také prodejna „galanterie“ v domě řezníka Mikšátka na rohu ulic Chalupníkovy a Bratrské, měla vchod z rohu. Vedoucí prodejny se asi jmenovala Šitavancová a skautům fandila. Sehnala hnědé knoflíky se skautskou lilí, které jsme si ihned přišívali na košili místo normálních. A také ozdobné světle hnědé a zelené pletené šňůry pro zavěšení přštalky. Neměli jsme jedině skautské široké klobouky. Nahradily nám je tropické přilby, které byly k dostání v Ostravě jako výprodej z dodávky akce UNRRA. Prodávaly se

v obchodě Veselý na dnešním Masarykově náměstí. Tam se daly sehnat i celtové dílce „áčkového stanu“. Lískové hole si každý sehnal sám.

Náš skautský oddíl měl číslo 24, jeho členem byl například i známý ostravský fotograf Květoslav Kubala. Skauting v Družství pro mě skončil v polovině roku 1946, kdy jsme se stěhovali do Vítkovic. Tam jsem byl chvíli v oddíle č. 52, který měl klubovnu v dřevěném baráku na náměstí Jiřího z Poděbrad, ale po roce 1948 byl zrušen. Skauting byl zcela zakázán. Byla to velká a nenahraditelná škoda!

Vrátím se teď zase trochu zpátky do válečných let. Německé armádě přibývalo raněných, zabíraly se další budovy pro vojenské lazarety. Do třetí třídy jsem proto zase nastupoval o kousek dál, až do budovy na Hulvácké ulici. Třídním učitelem byl pan Moravec. Byli jsme nadále jen chlapecká třída. A za rok jsem do čtvrté třídy chodil zase jinde – na Rostislavovu ulici, kousek za restaurací „Schönthal“. Dnes je to speciální škola PORG. Do všech škol jsem stále jezdil stejnou tramvají, „Komárkem“ ze zastávky „Družstvo“. Od druhé třídy Obecné školy nám přibyl vyučovací jazyk německý. V létě roku 1944 jsem složil úspěšně třídní přijímací zkoušky ke studiu na Reálném gymnáziu v Ostravě na Matiční ulici (tehdy Karlstrasse). Do primy jsem začal chodit ve školním roce 1944/45. A tím jsem změnil trasu dopravy do školy. Jezdil jsem tramvají č. 1 ze zastávky Březinova na Zengrově ulici až na zastávku Pasáž na ulici Nádražní v Ostravě. Matka pak musela nastoupit do zaměstnání jako jeřábnice v rournovně Vítkovických železáren. Protože pracovala na tři směny, tak se k nám přistěhovala její matka, naše babička Anna Miklošová. Sestra Květoslava měla tehdy čtyři roky, já osm. Jako sirotkům nám byl úředně přidělen poručník, pan Frnka, který bydlel naproti Varhaníčků. Pracoval jako prokurista u firmy v Ostravě a uměl německy. Měl dceru Naďu, byla částečně invalidní. Měla kratší jednu nohu, musela nosit speciální botu a při chůzi používat hůlku. Byla o šest roků starší než já. Zpívala v dětském sboru Bohumila Kulínského, který měl název Hrabůvští zpěváci. Sbor byl známý z vystupování v rozhlasu. Syn sbormistra působil v Praze a byl později zakladatelem dětského pěveckého sboru Bambini di Praga. Nada se učila také hře na klavír u paní Krischke, která bydlela také v Družství ve vilce na dnešní ulici Politických vězňů. Po válce vilku obýval první ředitel NHKG Albert Kučera. A k paní Krischke docházely i dcery obchodníka Pavlišťka, který měl prodejnu na rohu ulic Rodinné a Březinovy na náměstí. Nada mě také přesvědčila, abych se na klavír učil hrát. Doma měli piano a na něm jsem mohl denně cvičit. Vydržel jsem to asi jen rok, moc jsem se nenaučil. Ale zůstala mi jedna písemná vzpomínka, a to tištěný program jedné vánoční besídky, kterou paní Krischke organizovala. Protože byla německé národnosti, je program psán

česky i německy. Ona byla vdova po padlém důstojníkovi německé armády a tehdy měla asi 60 let. Po válce byla také odsunuta. V programu jsou také uvedeny sestry Pavlišťkové jako účinkující. A samozřejmě Nada, já i moje sestra. Krátký čas po smrti otce, než pan Frnka vyřídil pro nás sirotčí důchody a matka začala pracovat, tak jsem chodil se sestrou 3× týdně na charitativní obědy do rodin tří živnostníků, kteří se k tomu dobrovolně přihlásili. Byla to rodina Pavlišťkova, řezníka Mikšátka a drogistu Fuska. Ten měl drogerii v Zábřehu na rohu ulic Syllabovy a Ruské (tehdy Hermann Göring Strasse). Později postavil rohový dům na náměstí v Družství a v přízemí byla také „Drogerie Fusek“. Naše docházka na obědy trvala asi jen tři měsíce. Jinak nám vařila babička nebo matka.

Ještě chci vzpomenout na jednu charitu. Pro děti z nemajetných rodin, sirotky nebo se zdravotními potížemi byly pořádány přes prázdniny ozdravné měsíční pobyty mimo Ostravu. Kdo přesně to pořádal a jak se to financovalo si již nevzpomenu, přihlášky šly vždy přes školu. Byl jsem na takových ozdravovacích každé prázdniny. Ta první byla na Horní Bečvě v létě 1941, druhá v roce 1942 v obci Tichá u Frenštátu, třetí v Trojanovicích v létě 1943 a čtvrtá v Růždce u Vsetína v létě 1944. V roce 1945 se ozdravovny nekonaly. V roce 1946 pořádala ozdravné pobyty organizace České srdce z Vítkovic. Bylo to v Komorní Lhotce, ale již ne ve školní budově, ale ve velké budově podobné horským chatám. Se mnou tam tehdy byl i bratranec Zdeněk Hlavatý a také dva jeho kamarádi, Trčka a Hurník, se kterými jsme v roce 1947 založili klub Zálesáci, podle vzoru klubu Rychlých šípů z časopisu Vpřed (dříve Mladý hlasatel). Ale to již bylo po našem přestěhování do Vítkovic.

Své vzpomínání teď přesměruji zpátky na Chalupníkovu ulici, na její pravou část, od ulice České. Za restaurací „Eliáš“ je vilka, kde bydlela německá rodina Heinových. O nich jsem se už zmiňoval. Další vilka patřila Frnkovým. Za války tam také bydleli v pronájmu ve třech podkrovních světničkách dvě rodiny uprchlíků z území těšínského Slezska zabraného v roce 1938. Byl to jeden manželský pár, který měl světničku s oknem do dvora a druhý, s jedním malým dítětem, obýval dvě světničky s oknem na ulici a směrem k „Eliášům“. Ti se ještě před dubnem 1945 odstěhovali za příbuznými někam k Olomouci. Jejich jména si již nepamatuji. Do světniček chodili z větší haly v přízemí po úzkých schodech. Takže kočárek nechávali dole v hale. Frnkovi jim povolili používat jejich kuchyň a WC. Dnes si uvědomuji, že byli v té době vlastně velmi tolerantní k podnájemníkům. A to jsem k nim chodil skoro denně i já, protože jsem u nich v pokoji psával své domácí úkoly pod dohledem jejich dcery Nadi. Když jsem se naučil jakž takž číst, mohl jsem si půjčit velkou knížku s názvem Srdce od

italského spisovatele d'Amici. Byla na krásném křídovém papíře s mnoha obrázky. Ale číst jsem mohl jen u nich a chvílemi i nahlas. Nada byla na mne přísná. Na předzahrádce vilky byly květinové záhony a stromkové růže. Za vilkou byla zahrada s ovocnými stromy a zeleninovými záhony. Byla tam i malá kůlna na uhlí a dřevo. A na ohrazeném dvorku za kůlnou pobíhalo několik slepic. Kurník byl v malém dřevěném přístavku u kůlny. Měl jsem také povinnost vypomoci občas s pracemi na zahradě nebo nanositi uhlí a dřevo do kuchyně. Další vilka patřila rodině Bastlů. Byli to starší manželé se svobodnou dcerou. Z vilky skoro nevycházeli a nákupy obstarávala dcera. Ve dvoře za vilkou měli boudu s velkým vlčákem. Takže jako kluci jsme se jejich zahradě vyhýbali. Další vilka patřila Chrobákovým. A to byl můj další skoro domov. Byli také již starší a v důchodu. Měli dceru Boženu a syna Bohouše. Ten již pracoval v rourovně Vítkovických železáren, tam kde moje matka. Božena se provdala do Prahy. V roce 1944 nás do Prahy pozvala. Jel jsem tam s matkou jen já. Bylo to v srpnu 1944, zrovna v době, kdy byla bombardována Ostrava americkými letadly. Bomby tehdy spadly i na protiletecké kryty, které byly na Pohraniční ulici, vedle haly rourovny. Do nich se při náletech schovávali pracovníci rourovny a lidé z vedlejší hornické kolonie Hlubina. Občas se tam schovala i matka nebo Bohouš Chrobáků. Měli tehdy štěstí. Matka byla se mnou v Praze a Bohouš byl doma. V zasaženém krytu tehdy zahynulo mnoho lidí. Paní Chrobáková měla i mladší sestru, byla vdovou a jmenovala se Dvorská. Bydlela v podkroví vilky. Starý pan Chrobák kouřil porcelánovou fajfku s hezkým obrázkem myslivce. Skoro neměl zuby a z chleba odkrajoval kůrku. Tu si pak namáčel do kávy z Melty nebo Cikorky s mlékem. Mně ty kůrky chutnaly, tak jsem mu je občas snědl, ale tajně. Také jsem mu chodil kupovat tabák do trafiky paní Králové na Pospolité ulici. Paní Chrobáková byla jako moje druhá matka. Zнала mě již od doby, kdy jsme se do Družstva přistěhovali – já měl asi tři roky. Za vilkou byla kůlna a velký dvorek. Tam chovali králíky, slepice s kohoutem a kozu. Tu dávali na pastvu dozadu na zahradu nebo ji vodili na trávníky podél kolejí „Komárka“, blízko zastávky. Byla uvázaná silnějším provazem ke kovovému kůlu zapíchnutému do země. Když jsem měl asi čtyři roky, tak jsem ještě neuměl pořádně vyslovit písmeno K. A tehdy jsem prý také hlídal kozu u zastávky. Koza trávu kolem sebe vypásala, chtěla se posunout a kolík vytáhla ze země. A já prý tehdy utíkal Chalupníkovou ulicí a křičel: „Paní Hrobačová, uthla se váám óóza, ááji s úúllííííí!“ Tak se to v rodině vypravovalo a vypravuje dodnes. Správně mluvit jsem se ale brzy potom naučil.

Také mám vzpomínku na rok 1946, dobu těsně před prvními svobodnými volbami. Souvisí s Bohoušem Chrobákem. Dva dny před dnem voleb požádal

moji matku, aby mě pustila pozdě večer pomáhat při vylepování volebních plakátů. Měl jsem nosit plechovku se škrobem, který se používal k lepení. A štětkou natřít plochu pod plakát. Matka souhlasila, protože to tehdy byly plakáty s číslem 1, strany, kterou chtěla volit. Vyrazili jsme do Družstva asi kolem jedenácté hodiny. Bohouš hlavně chtěl přelepovat již nalepené plakáty ostatních stran. Za tmy jsme se plížili ulicemi Družstva a dávali pozor na jiné party, které také prováděly obdobnou činnost, ale s jinými čísly na plakátech. Došli jsme až za náměstí vlevo do ulice Arrarské. Tam se objevili protivníci, tak Bohouš zavelel k ústupu. Schovali jsme se do vysoké trávy v rohu náměstí, ale já převrhl plechovku se škrobem a bylo po lepení. A ještě mi tehdy vypadly z kapsičky u trenýrek klíče, které mi dala matka, abych při návratu nemusel bouchat na dveře u Varhaníčků. Na druhý den brzy ráno jsem šel v našich včerejších stopách a v mokré ranní trávě jsem je našel. Když jsem se podíval na sloupy, na které jsme svoje plakáty vylepovali, tak všechny byly přelepeny velkými plakáty s heslem „Volte číslo 4“. Další přelepování už se nekonalo. Tak skončila moje účast v prvních poválečných volbách. Před vilkou Chrobákových rostla v pravém rohu velká třešeň. Říkalo se jí „srdcovka“. Každý rok jsme si mohli natrhat velký kýbl třešní na zavařování. Ale jen z přistaveného dlouhého žebříku. Lézt do větví jsem měl zakázáno, neboť větve se snadno zlomily. Dnes tam již žádná třešeň není.

Dále k náměstí je patrová větší vila, která patřila Libišovým. Paní Libišová byla živnostnicí, která prodávala ovoce a zeleninu. Z domu a ze stánku na tržišti. V Družstvu bylo tržiště tvořeno částí dnešní Bastlovy ulice, mezi ulicemi Březinovou a Bratrskou (dnes Mozartovou). Prodáválo se jednou týdně, ve čtvrtek, od dubna do konce září. Prodejci tam zboží přiváželi vesměs na dvoukoláčích nebo větších vozících. Pult tvořily desky na dvou „kozách“, nebo přímo plochy dvoukoláků. Žádný stánek nebyl krytý plachtou. Při silném dešti se prodej zrušil. Jen občas přijel některý prodejce malým dodávkovým autem, zejména na podzim, kdy se prodávaly brambory. Sortiment prodeje tvořilo výhradně domácí ovoce a zelenina. Žádné banány nebo pomeranče. Občas se na trhu objevil prodejce kyselých okurek nebo kyselého zelí ze sudu. Přes zimu prodávala paní Libišová ve dvoře u vily. Cibuli, česnek, brambory a z bedýnek s pískem vytahovala mrkev nebo petržel a celer. Vzádu za vilou byla větší kůlna a za ní na zahradě malý skleník a několik pařenišť krytých starými okny. To, co prodávala paní Libišová, neměla jen z vlastních výpěstků. Nakupovala od jiných velkých pěstitelů v okolí. To byli hlavně vyhlášení Bulhaři. Jeden z nich působil v místě, kde je dnes vítkovické nádraží. My jsme těm polím říkali „Kopečky“. Další Bulhar měl velké zahradnictví tam, kde je dnes sportovní hala v Zábřehu.

Samozřejmě, že obyvatelé vilek v Družství měli ovoce a zeleninu ze svých zahrádek, ale ne každý pěstoval všechno. Počet prodejců na tržišti v Družství se tak pohyboval mezi pěti až deseti. Domnívám se, že Libišovi měli také malé dodávkové auto Tatra, které parkovalo vzadu vlevo vedle vily. Tam se vjíždělo většími dvoukřídlymi vraty z pletiva z ulice. Auto mělo smetanově bílou barvu. Ale moje paměť mě může klamat.

Další dvě vilky byly menší, jména majitelů nevím. Za nimi byla již plechová hasičská zbrojnice Družstva dobrovolných hasičů. Měla půdorys obdélníku, střecha byla půlkulatá. Byla natřena šedou barvou, zepředu byla krásná tabule s nápisem a znakem hasičů. Na střeše byla siréna ovládaná na dálku. Ve zbrojnici byla červená automobilová hasičská stříkačka, nahoře s žebříky a hákovnicemi. Byly tam uskladněny i ostatní potřeby k hašení požárů. V době o které píšu, nedošlo v Družství k požáru, ale hasiči vyjížděli i k požárům v ostatních částech Ostravy a pomáhali odstraňovat následky bombardování. Siréna také oznamovala začátky a konce leteckých náletů na Ostravu. A po válce hasiči pořádali v sále „U Eliášů“ svůj Hasičský bál.

Za zbrojnicí byla volná plocha, na které postavil patrový dům drogist Fusek. V přízemí otevřel svou drogistickou prodejnu jako filiálku prodejny v Zábřehu u pošty.

Ve svém popisu jsem se tak dostal na náměstí. To tehdy nemělo své jméno. Bylo ohraničeno ulicemi Březinova, Bratrská, Rodinná a Bastlova. Tvorí ho dva čtverce s trávnickem. Mezi nimi prochází Chalupníková ulice. Ta má po celé své délce z obou stran vysázeny nízké javory. Podél Bratrské ulice byly vysázeny ze strany náměstí lípy. V roce 1946 v rámci příprav na oslavy osvobození Ostravy byly v pravé části náměstí vykopány uhlopříčně dva chodníky šířky asi dva metry, byly vysypány jen drobným šterkem. Uprostřed byl menší kruhový květinový záhon. Dnes je vše jiné. Náměstí má jméno gen. Svobody a Bratrská ulice nese jméno Mozartova.

Když tak teď pročítám to, co jsem napsal, tak si uvědomuji, že se vlastně mé dětství odehrálo hlavně v prostoru Chalupníkovy ulice, od tramvaje k náměstí. Tehdy se mi všechno zdálo daleko větší a prostornější. Při procházce Družstvem loni na podzim jsem byl překvapen, jak je dnes mýma očima všechno daleko menší a samozřejmě změněné. Je jisté, že oči dítěte vnímají jinak než oči dospělého. Proto je možné, že své vzpomínky popisují někdy očima dítěte, kterým jsem byl v té době, a někdy dnešními očima dospělého a ve vysokém věku. Tak mi to, milý čtenáři, promiň, ale jiné už to nebude.

Musím se teď vrátit na levou stranu Chalupníkovy ulice. Ale ještě nesmím opomenout, že naproti začátku ulice, na druhé straně ulice Závodní, bylo velké

kamenictví a sochařství Choura. Tam se vyráběly pomníky pro hroby na vítkovickém hřbitově. A také některé ozdobné sochy a plastiky, které zdobily vilky nebo zahrady v Družství. Dnes je tam parčík a celý prostor je zvýšen jako nájezd na most přes Polaneckou spojkou. Do Družstva teď vede jen chodník pro pěší k České ulici. Na rohu České a Bastlovy ulice stojí skoro třípatrový dům. Dříve měl oranžovou barvu a červenou střechu. Patřil rodině Lichnovských. Měli dva syny, starší Petr vystudoval VŠB v Ostravě a pracoval pak jako technik v Dodavatelsko-inženýrském závodě Vítkovických železáren. Byl vyslán na stavbu válcovny v bývalém SSSR, tam tragicky zahynul při dopravní nehodě. Druhý syn Pavel byl učitelem. V domě bydlela i rodina pana profesora Riese. Byl to výborný atlet – oštěpař, později funkcionář vítkovické atletiky. Za dnešní ulicí Ovocnou, na které bydlel můj spolužák Ivan Návrat, již cesta končila a pokračovala jen úzkým chodníkem k ulici Moravské. Kolem byla jen pole a trávníky. Protější stranu Moravské ulice tvořily různé oplocené parcely s kůlnami a různými přístřešky až ke křížení s ulicí Bratrskou.

První tři vilky na Chalupníkově ulici jsem již popsal. Ta čtvrtá, vedle Varhaníčků, měla šedou barvu. Myslím, že patřila rodině Janečků. V podkroví bydleli manželé Bastovi. On byl ještě před válkou profesionální boxer muší váhy. Byl několikrát mistrem ČSR profesionálů. Jednou mi ukázal své fotoalbum z té doby. Po válce, asi v roce 1947, trénoval i vítkovické boxery v tělocvičně na stadionu. Také mě do oddílu lákal, ale boxovat se mi nechtělo. Raději jsem měl kopanou.

Kdo byli majitelé dalších dvou vilek, to si nevzpomínám, ale byli české národnosti. Za vilkami byla prázdná parcela s oplocenými zahrádkami. Starali se o ně nájemníci z činžovních domů za nimi. Ty byly dva, stály již na Březinově ulici. V tom prvním, žluté barvy, byly v přízemí obchody. První byly potraviny, kde vedoucím byl pan Fischer. Jeho rodina bydlela v prvním patře. Měl dva syny, staršího Heinricha a mladšího Helmuta. S oběma jsem se kamarádil. Celá rodina uměla dobře česky. Na pana Fischera mám vzpomínku na to, jak mi několik dní po osvobození v květnu 1945 prodal za korunu míchané bonbóny. Ty byly za války samozřejmě na příděl na lístky (jako cukr) a pro nás bylo bez lístků jen škrobové „mejdličko“ nebo „Ex“ šuměnky v prášku k rozpuštění ve vodě. V prodejně byly různé bonbóny ve skleněných baňatých nádobách s uzávěrem z měděného plechu. Bonbóny se z nádob nabíraly malou lopatkou do papírového sáčku. Pokaždé, když mě matka nebo babička poslala nakupovat, tak jsem v prodejně hodnou chvíli obdivoval barevné bonbóny. Pamatuji si na červené maliny, žluté citrónové, oválné medové se znakem včely, zelené „filované“ mentolky, hnědé mandlové, karamelové „stolwerky“ ve žlutohnědém papírku, různobarevné atlasky a „cukrkandl“ na špagátku. Pan Fischer mi vždy,

když mi vracel po zaplacení drobné mince, říkal: „Synku, po válce už budou bonbóny bez lístků, tak si pro nějaké můžeš přijít. Já ti je namíchám, jaké budeš chtít!“ A tak jsem hned první den, kdy pan Fischer otevřel obchod po osvobození Družstva, vyžebbral na babičce korunu a utíkal tam pro bonbóny. Důležitě jsem požádal pana Fischera, že chci „za korunu míchané bonbóny“. Pohladil mě po hlavě a řekl mi, že to ještě nejde. Ale dal mi dva, žlutý a červený, s dovětkem: „Doma si je smíchej sám.“ Byl jsem tehdy zlý, ale on se tomu smál. Lístkový systém přetrval až do roku 1953. Rodina pana Fischera byla později také odsunuta, i když se jich v Družstvě zastávala řada lidí.

Vedle prodejny potravin bylo řeznictví, konkurence pana Mikšátka na druhé straně náměstí, za ním ještě mlékárna. Nejsem si jistý, jestli všechny nepatřily i za války pod družstvo Budoucnost. Po válce zcela jistě. Asi za dalších dvacet let v potravinách působila jako pokladní manželka mého bratrance Věra Hlavatá z České ulice č. 7.

Dále za náměstím pokračovala Chalupníková ulice až k ulici Horní. Majitele vilek v této části jsem neznal. Poslední vilka byla tehdy na rohu dnešní Knejzlíkovy ulice, pak to byly jen oplocené zahrady s parcelami pro další výstavbu.

Nesmím zapomenout na jednoho občana, který měl vilku na dnešní Grégrově ulici. Byl to tehdy známý „bylinář“ Targoš. Svou živnost neměl oficiálně povolenu, tak ji provozoval jen tajně, pro svou rodinu a dobré známé. Chodila k němu jednu dobu i moje matka, když chtěla pomoci mému otci v léčbě po jeho úraze.

A na rohu této ulice s Chalupníkovou byl vyšší dům, kde v suterénu provozoval ševcovské řemeslo pan Děvečka. Jeho syn chodil se mnou do první třídy. Děvečkovi se později přestěhovali do nově postaveného činžovního domu na náměstí, na rohu Březinovy a Rodinné ulice. Myslím, že ševcování bylo ještě chvíli v boudě za domem, ale pak brzyzaniklo. V paměti se mi teď (ale trochu chaoticky) vybavují jména obyvatel vilek v Družstvě, kteří by měli být také vzpomenu. Na Pospolité ulici, vlevo od křižovatky s Březinovou ulicí, bydleli manželé Žídkovi. On pracoval jako projektant – výpočtář v konstrukci parních kotlů v kotlárně Vítkovických železáren. Jeho manželka byla původně baletka a ve vilce měla malé taneční studio pro dívky školního věku. Vedle jejich vilky si postavil před válkou svou vilu pan Piasečný. Vyhrál totiž celý jeden milión Kč na los tehdejší Státní loterie. Na zahradě měl i malý bazén, asi 2×4 metry. V něm jsem se naučil plavat. S jeho synem Oldřichem jsem chodil do obecné školy a on nás kluky často pozval k nim na zahradu. Bazén byl hluboký asi 1,5 metru, takže jsme do něho i skákali šípkou. Na Pospolité ulici, ale na opačném

konci, měla trafiku paní Králová. Tam jsem si po válce kupoval dětský časopis *Punta*. V něm vycházely komiksy Walta Disneye na pokračování. *Sněhurka* a sedm trpaslíků nebo *Vlk a tři prasátka*. A jako skaut časopis *Junák*. Na rohu *Pospolité* a *Březinovy* bydlel v zahradní vile spolužák z reálky Milan Vilím. Byl znám jako kameraman České televize Ostrava z doby, kdy tam působil režisér *Mudra*. Absolvoval totiž filmařskou školu v Čimelicích u Prahy. Na *Starobělské* ulici bydlel také jeden z těch, kteří se účastnili v dubnu 1945 bojů o osvobození Ostravy a *Družstva*. Byl to *Rudolf Peška*, býval rozvědčíkem u československé tankové brigády. Tehdy jí velel ppl. *Janko*. Už jako generál se později nečekaně zastřelil. *Rudolf Peška* se stal později podnikovým ředitelem *Vítkovických železáren*. Vila, ve které bydlel, je druhá vlevo od začátku *Starobělské* ulice, naproti vchodu na stadión.

Do *Družstva* občas, ale pravidelně docházeli i drobní řemeslníci, většinou ze Slovenska. Děravé hrnce spravovali a kameninové nádoby drátovali „drotáři“. Své nářadí nosili v dřevěné bedničce na popruhu přes rameno. Propálené dírký v plechových hrncích a kastrolech spravovali pomocí hliníkových nýtků s podložkami, které rozklepávali malým kladívkem. Měděnými nebo ocelovými drátky opravovali prasklé kameninové mýsy a formy na pečení bábovek. Když přicházeli po ulici, tak hlasitě volali: „Hrnce spravovat, mýsy drátovat!“ Pro utěsnění používali i speciální světlý tmel se zvláštním zápachem. Ale hrnce netekly a drátované mýsy držely mnoho let.

Pokud někdo potřeboval opravit prasklé sklo v oknech nebo okénkách, tak si počkal, až dorazí „sklenář“. Ti zase volali „ókna sklit!“. Tabule skla, kyt a nářadí nosili ve větší dřevěné krosně na zádech. Přes rameno měli zavěšen srolovaný hrubší filc, kterým sklo podkládali při řezání. Ale náhle rozbitá okna se musela zanést ihned ke sklenáři na *Edisonově* ulici. Nemohlo se čekat, až dorazí „sklenář“ ze Slovenska.

Kominík docházel pravidelně jedenkrát ročně vymetat komíny. Samozřejmě, že jeho oblečení bylo černé od sazí, ale na hlavě měl vždy bílou čepičku a na rukách bílé rukavice. Ale ty byly zamazané od sazí. Každý si musel na něho sáhnout pro štěstí. K *Varhaníčkům* chodil v květnu.

Občas se také objevili brusiči nožů a nůžek. Měli nohou poháněný brousek na trakaři. Občas někomu nabrousili i břitvu na holení, srp nebo kosu. Většinou si při broušení zpívali.

Ulice a chodníky v *Družstvě* byly pravidelně čištěny a zametány. Prováděl to metař placený obcí. Měl dvoukolový vozík s bednou na smetí a na něm hrábě, motyku, lopatu, drátěný a rýžový smeták a škrabku. V zimě i krompáč a širokou lopatu na sníh. Každý den čistil některou z ulic. Žádnou nevynechal. Čistil

okraje cest, aby mohla odtékat dešťová voda do kanálů, kosil i trávu na chodnicích, shraboval listí a zametal chodníky na křižovatkách. V zimě shrnoval snůh a sekal led na přechodech pro chodce. Chodníky před vilkami museli udržovat vlastníci vilek. Takže to byla práce i pro mě, před Varhaníčkovou vilkou. V létě při velkých vedrech projížděl ulicemi Družstva kropicí vůz tažený koňmi. Byla to cisterna, která měla vzadu dole otáčivé kropicí kolo. Pohon byl ozubenými převody od kola vozu. Voda do cisterny se nabírala z hydrantů, kterých bylo v Družství několik. Jeden byl i na rohu u restaurace „Eliáš“. Jako kluci jsme za vozem běhali a nechali se kropit vodou. Na sobě jsme měli samozřejmě jen trenýrky.

Doručování poštovních zásilek prováděl pan listonoš v uniformě a s velkou brašnou přes rameno. Balíky rozvážel modrý plechový poštovní vůz tažený koněm. Kočí také vybíral modré poštovní schránky. Bylo jich v Družství několik. Jedna byla i na domě na Bratrské ulici č. 2, kde jsme po válce bydleli. Byla hezky provedená, s lomenou stříškou, zepředu se vhozovým otvorem. Zespodu bylo odnímatelné dno, které se otevřelo po nasunutí velké kožené brašny s horní kovovou deskou a bočními lištami. Každá schránka měla své číslo a bylo na ní uvedeno, kdy se vybírá. Jen ten mechanismus vybírání je mi dodnes záhadou. Vyžadovalo to od poštáka určitou zručnost. Pošta byla až v Zábřehu, takže když chtěl někdo telefonovat, tak tam musel zajít, objednat si hovor, počkat, až bude navázáno spojení, pak vejít do kabinky s telefonem a na pokyn slečny od okénka bylo možné hovořit. Po skončení hovoru musel člověk odhlásit hovor u okénka a zaplatit. Pro rychlé zprávy sloužil tehdy telegraf, poslat ho bylo možno zase jen z pošty v Zábřehu. Určitě byl někde v Družství telefon, ale já si už nepamatuji, kde to mohlo být. Zřejmě u obchodníků, ve škole nebo u MUDr. Dostalíka. Pošta v Hrabůvce byla také daleko, až na Místecké ulici za kinem Edison.

V tomto kině jsem viděl svůj první film. Byl český s německými titulky a jmenoval se Lízin let do nebe. Druhým kinem poblíž bylo kino Laďa v Zábřehu u Dělnického domu. Asi v létě 1945 bylo několikrát promítání ruských filmů pro ruské vojáky a důstojníky v zahradě bývalého dětského domova vedle školy, kde byl ruský vojenský lazaret. Promítalo se na plátno natažené na venkovní stěnu směrem k náměstí. Přístup byl i pro civilisty, názvy filmů si nepamatuji. Jeden z nich byla veselohra, protože se všichni často smáli. Já ani ne. Diváci seděli vesměs na zemi nebo několika židlích, ranění byli vyneseni na nosítkách. Na jaře roku 1946 jsem byl s matkou v kině Moskva ve Vítkovicích. Na kreslené Sněhurce a sedmi trpaslících. Tehdy jsem litoval, že není kino i v Družství.

Abyste moje vzpomínání bylo úplné, tak se ještě zmíním o období jara 1945,

těsně před osvobozením Ostravy. V té době bylo naše skutečné vyučování na reálcech Ostravě silně omezeno. Měli jsme tehdy střídavě vyučování ráno i odpoledne, ale to odpolední bylo většinou přerušováno sirénami, které ohlašovaly letecké nálety. Takže jsme museli do sklepa nebo jsem utekl domů. Také u Varhaníčků jsme často nocovali ve sklepě. Já a sestra jsme leželi na pytlích a dekách na bedně s bramborami. Jednou se babička rozhodla, že ještě odpoledne se půjdeme schovat na noc do krytu, který byl vyhlouben v haldě v Hrabůvce. Ale byla tam strašná zima a málo místa, tak podruhé jsme tam již nešli.

V noci z 29. na 30. dubna bylo slyšet silnou palbu z děl, přelétávala letadla a tak jsme všichni byli schováni ve sklepě. Asi před polednem 30. dubna přiběhl do sklepa Bohouš Chrobáků se zprávou, že u stadiónu jsou už tanky. Byl tehdy členem protiletecké hlídky „Luftwaffe“, takže mohl být v noci venku. Jarek Varhaníček to chtěl tehdy obhlédnout, ale byl za chvíli zpátky, neboť venku již pobíhali vojáci se samopaly a střílelo se. Později odpoledne vběhl do sklepa ruský voják se samopalem a křičel: „Zdės German?!“ Když nás uviděl a prohledal zbytek sklepa a vilku až po půdu, tak vyběhl ven a utíkal skrčený do protější vilky Heinů. Byli jsme dost vystrašení, tak jsme celou noc zůstali ve sklepě a vylezli jen na WC. Až na druhý den ráno, 1. května, přišel znovu Bohouš Chrobáků, že již můžeme do bytu nahoru. Ale zjistili jsme, že jsou vyvrácena vstupní vrata a ve dvoře stojí ruské auto s raketami „Katuša“. A s ním i posádka tří vojáků tmavé pleti s trochu šikmýma očima a vousy. Zřejmě mongolové. Ale ještě večer odjeli s autem směrem na pole za Horní ulicí. Odtamtud se pak ozývaly vypálené salvy raket Katuša.

V Družství se rychle vytvořila dobrovolnická skupina mužů pro ochranu obyvatel (domobrana). Byli vyzbrojeni ukořistěnými puškami po zabitých německých vojácích. Na rukávech měli červené pásky. Ti také upozorňovali občany na nebezpečí střelby německých ostřelovačů, kteří zůstali na půdách domů v Jubilejní kolonii. A střely létaly i směrem k náměstí a ke škole. Bohužel to tehdy odnesl otec mého kamaráda, pan Kubíč z Bratrské ulice. Toho střela zasáhla dopoledne 1. května 1945 a na zranění zemřel druhý den. Teprve rázný zásah ruských samopalníků německé ostřelovače zneškodnil. Zahynulo při tom i několik ruských vojáků.

Podle vyprávění matky byl v Družství po několika dnech ustaven prozatímní Národní výbor. Kancelář měl v domě na rohu Bastlovy a Březinovy ulice. Ten začal spolupracovat s velením ruské posádky, která v Družství zůstala, začal se starat o obnovu zásobování potravinami a postupné otevírání obchodů. Také zasahoval proti některým chamtivcům, kteří začali „rabovat“ opuštěné vilky

německých obyvatel. Byly to vilky zejména na ulici České, Pospolité a Zengrově. Pachatelé prý byli tehdy usvědčeni, ukradené věci museli vrátit a trest je neminul. Bohužel to byli Češi.

První sled ruských vojáků nic neraboval, neměli na to čas. Teprve v dalším sledu týlového vojska se objevili jednotlivci, kteří toužili po náramkových hodinkách. A nevadilo jim, že je zabavovali českým občanům se slovy „Davaj časy!“ a významným posunkem samopalem. Někteří z nich se pídili i po jízdních kolech. Ještě jsem si vzpomněl, že hned za prvním sledem šli „odminovači“. Kontrolovali domy, zda tam nejsou miny. A psali vápnem: „Dom prověřen, min nět“, azbukou. Ty nápisy byly na domech vidět ještě mnoho let po válce. Několik prvních dnů května stály na ulicích Zengrově a Pospolité tanky československé tankové brigády a s nimi tam byla i polní kuchyně. Vařili a rozdávali občanům výbornou gulášovou polévku. Každý si mohl přijít s bandaskou nebo hrncem a nechat si nalít plnou. Dvakrát jsem tam byl i já s konví na mléko. Ale kuchyň i tanky po několika dnech odjely. Nějaký čas byly umístěny na vítkovickém stadiónu.

Před koncem léta 1945 obdržela matka od Národního výboru dekret na používání bytu na Bratrské ulici č. 2, který opustila německá rodina Jakoba Kruppy. Podmínkou však bylo, že jeden pokoj musí být uvolněn pro ruského důstojníka – lékaře, který ošetřoval raněné ruské vojáky v lazaretu u školy. Pamatuji si, že měl uniformu s výložkami bílé barvy a na nich tři větší hvězdičky. Měl přítelkyni, ošetřovatelku, která za ním chodila a jmenovala se Raisa. Nosila mi čokoládu a matce nějaké konzervy. Jeho ubytování skončilo ještě před zimou 1945.

Pro mě bylo stěhování radostí. Konečně jsme měli koupelnu a já vlastní malý kabinet s oknem do dvora. Bez reptání jsem si také zopakoval primu na reálce, protože jsem se toho ve školním roce 1944/45 vlastně mnoho nenaučil a část výuky probíhala ještě v němčině. Dneska však lituji, že jsem se německy více neučil. V novém školním roce 1945/46 nám však přibyla ruština.

Moje radosti netrvaly dlouho. Začátkem roku 1946 se matka začala starat o získání živnostenského listu pro zřízení mlékárny ve volné místnosti po malíři Kruppovi. Bohužel se proti tomu postavili místní obchodníci, kteří prodávali stejný sortiment. Nejvíce pan Pavlišťák a vedoucí mlékárny Budoucnost. Také z prodejny potravin za parní pekárnou Peške. Žádost byla zamítnuta, ale matce byla doporučena volná prodejna mléka na Chodské ulici č. 90 ve Vítkovicích. Ale zase byla podmínka – nastěhování do malého bytu nad prodejnu. Zvítězil obchodní duch, nepomohly mé protesty a znovu jsme se stěhovali. V polovině roku 1946. Tím pro mě skončilo období dětství v krásném prostředí Zábřehu nad Odrou-Družstva.

Cyklistika, kolo, Chodská a co s tím souviselo

Vlastní kolo jsem dlouho neměl, ale jezdit na kole jsem se naučil ještě v Zábřehu-Družství. Na vypůjčeném kole od kamarádů. Když jsme se přestěhovali na Chodskou, tak si můj nevlastní otec Otto Menšík pořídil pánské polozávodní kolo značky „RST“. Co ta zkratka znamená nevím dodnes. Mělo závodní řídítka (berany), volnoběžný systém s trojkolečkem a starým typem přehazovačky, úzké pláště s duší zvané „drátěnky“ a čelistové brzdy vpředu i vzadu, ovládané jednoduchými páčkami na řídítkách. ? správnému závodnímu kolu to mělo daleko. Protože mělo blatníky a vpředu světlo s poháněcím odklopným třecím dynamem upevněným na přední vidlici. Na tehdejší dobu to ale bylo slušné kolo. Otec na něm jezdil za příznivého počasí do práce. To si musel nohavice od dlouhých kalhot dole sepnout speciální sponkou, aby se mu nezamotaly pod řetěz. Jak to kolo sehnal nevím, ale asi to byl dřívější německý majetek po odsunutých německých občanech. Občas mi ho v neděli půjčoval, pak i přes týden odpoledne. Asi ho to kolo čím dál více zmáhalo, protože mi ho pak daroval (jako dárek k narozeninám).

Olda Vašek si v té době sehnal starší závodní kolo neznámé značky. Nemělo volnoběžku ani přehazovačku, jen jednu čelistovou brzdou na předním kole. Zato mělo galusky. Prý to bylo kdysi kolo pro závody na betonové oválné dráze v Prostějově. Lumír Nohel měl po otci normální staré pánské kolo.

Na těchto „rachotinách“ jsme přesto absolvovali mnoho výletů k vodě, do Beskyd, nebo jen tak po ostravských čtvrtích, jak nás napadlo. Jednou jsme chtěli napodobit závodníky cyklistického závodu „Ostrava-Český Těšín-Ostrava“ a vydali jsme se v neděli dopoledne stejnou trasou se startem před ostravskou Novou radnicí. Jeli jsme přes Slezskou Ostravu, Zárubek, Radvanice, Šenov, Šumbark až ke známému bludovickému kopci (dnes součást Havířova). Ten už kamarád Lumír nevyjel únavou z jízdy na těžkém pánském kole a řekl, že dál nejede. Není přece Veselý ani Růžička (známí naši závodníci té doby) ani blázen a rozhodl se vrátit zpátky. Do té doby jsme jeli asi dvě hodiny. Závodníkům celý závod o délce asi 90 km trval okolo tří hodin. A my jsme byli asi v jeho čtvrtině. Tak jsme to vzdali a jeli pak pomalým tempem domů.

Zjistili jsme, že bychom potřebovali lepší kolo a rozhodli se záměr realizovat v prvé řadě získáním peněz (častějšími brigádami) a hlavně najít způsob, kterým bychom skutečná závodní kola koupili. V té době se pořádalo hodně cyklistických závodů i v okolí Ostravy, ale hlavně ten největší – Závod míru. Jeden rok měl dokonce dojezd jedné etapy v Ostravě a tam jsme viděli zblízka

jak taková pořádná závodnička vypadá. Seznámili jsme se také se známými ostravskými cyklisty Žabenským a Meleckým (ten pracoval jako palič v kotlárně a byl dokonce v širším kádru reprezentantů pro Závod míru). Oba nám poradili, abychom nesháněli kompletní kola, která jsou drahá a tehdy dokonce na přidělový poukaz (kolo Favorit). Ať si kola sestavíme z různých dílů, které by nám pomohli postupně sehnat za levnější peníze. Také jsme tak začali, ale brzy zjistili nedostupnost i některých dílů (čelistové brzdy značky Weinmann, sedla, galusky, pedály s klipsnami a zatahovacími řemínky nebo trojkolečka). Daly se koupit na poukazy, které mohl vystavit jen registrovaný cyklistický oddíl pro své členy. Takovým prodejem se zabývala tehdy jen jedna prodejna v Ostravě a to „Brom“ na Frýdlantských mostech. Znali jsme sice prodejnu Sumík ve Vítkovicích blízko Českého domu a Zipser v Zábřehu u pošty, ale ti prodej na poukazy nesměli poskytovat, neboť byli sami členy cyklistických oddílů a mohli by vystavování poukazů ovlivňovat. Prodejna kol byla ještě i v Hrabůvce (firma Včislák blízko kina Edison) a ve Vítkovicích na Lidické ulici firma Scheuerle. Ti však prodávali jen běžná pánská a dámská kola.

Možnost vstoupit do cyklistického oddílu CK Vpřed Vítkovice jsme zamítli, protože měli tolik členů, že poukazy se na všechny nedostávaly a čekací doby byly až jeden rok. Podařilo se nám sehnat u Žabenského slušné rámy kol, přední vidlice, ráfky pro galusky, špice a náboje, starší přehazovačky i trojkolečka, hlavní převodníky i s klikami, ale to bylo všechno. Ostatní ne a ne sehnat. Pomohl nám otec bratrance Oldy Vaška z obecních domů na Náměstí republiky v Ostravě. Pracoval v nějaké vedoucí funkci ve spotřebním družstvu Budoucnost na Cihelní ulici. Už přesně nevím jak, ale podařilo se mu prosadit u vedení družstva (jako podpora mládeže sportem) založení cyklistického oddílu CK Budoucnost Ostrava. Stal se jeho předsedou a zařídil veškerou agendu k uznání a registraci klubu tehdejším cyklistickým svazem. Asi to bylo zřejmě přes jeho politický vliv. Ale chtěl mít ze syna cyklistu se slávou jako Veselý.

Tehdy nás bylo v novém oddíle registrováno asi osm. Kromě Oldy Vaška, jeho bratrance a mě ještě i spolužák Jarda Dědic. Ostatní byli mladí kluci z Fifejd a okolí, které získal bratranec Oldy. Takže jsme měli legitimace a hlavně razítko. Nový předseda znal naše problémy s poukazy a ve všem se nám snažil vyhovět. Dokonce jeden prodavač od Broma byl jeho známý, takže jsme věděli jako první, že přišly nové náhradní díly na závodní kola. Během půl roku jsme měli kola dokonpleťována a mohli se přihlásit k prvnímu závodu.

Prvním závodem byl okruh „Napříč Zábřehem“ vypsaný pro dorostence, kteří ještě neměli závodnickou licenci. Tu mohli získat až absolvováním alespoň pěti závodů, ve kterých museli dojet a umístit se nejhůře do dvacátého místa.

Byli jsme plni elánu, ale neměli jsme dost natrénováno a minimální zkušenosti s jízdou v pelotonu. Závod jsme sice dojeli, ale mezi posledními. Proto jsme zjistili, kdy mají tréninkové jízdy závodníci klubu Unie Hlubina a dohodli se, že se k nim můžeme cestou přidat. V dalších dvou závodech jsme sice dopadli lépe, ale na vítězství to nebylo.

Chyběl nám kvalifikovaný trenér, tréninky jsme začali šidit a měli i jiné zájmy. Nedařilo se ani synovi předsedy klubu a oba zanechali činnosti. Klub se nám asi po roce a půl rozpadl. S Oldou jsme se zase dali dohromady s Lumírem Nohelem a jezdili rekreačně hlavně k vodě do Vratimova nebo k Odře, do místa zvaného „U Lazara“. Tam, kde dnes je most Polanecké spojky. V zimě se naše zájmy soustředily převážně na bruslení na „zimáku“ v Ostravě nebo kluzišti „U pavilonu“ vedle vítkovického parku (pokud byl přírodní led). Přituhovalo i ve škole, přechod do vyšších ročníků gymnázia vyžadoval věnovat více času učení než zábavě. Kamarádství s Oldou a Lumírem trvalo až do roku 1953, kdy vše skončilo mou maturitou a odjezdem na studia do Prahy. Do Čech se v tomtéž roce odstěhoval i Lumír Nohel a já jsem ho od té doby dodnes již neviděl.

Chtěl bych se zmínit ještě o jednom malém cyklistickém sportu, který má souvislost s Chodskou ulicí. Zaujal tehdy mou sestru Květu a její kamarádku Majku Juchelkovou. Byla to krasojízda na kole. V tělocvičně vítkovického stadionu tehdy provozovalo tento druh sportu několik nadšenců z klubu CK Vpřed. S jedním z nich se sestra znala ze školy a ten ji přesvědčil, ať se přijde podívat a vezme ještě někoho sebou. Podezřívám ho, že měl spíš zájem o holky než o sport. Obě se mu podařilo přesvědčit k tréninkům. A dokonce jim bylo půjčeno jedno speciální krasojezdecké kolo domů na několik dnů. Cvičily na něm na asfaltu Chodské před mlékárnou a sklízely obdiv od kupujících a smích, když ztratily balanc a z kola spadly. Jednou přivezly i jednokolku (jako v cirkuse) a na ní jsme zkoušeli i my ujet několik metrů. Ale víc jak dva metry to nebylo. Tato sportovní aktivita obou jezdkyň skončila na podzim 1949, ale z jakého důvodu již nevím.

Moje nově složené závodní kolo utrpělo v tomto roce také úhonu. Zkoušel jsem nově obuté galusky jízdou po Chodské směrem k sirotčinci a neviděl, že mě pozoruje na kraji chodníku sedící malý, tehdy asi 5letý Rajča ze Sirotčí ulice. Jeden z pěti bratrů výlupků všemi mastmi mazaných. Vůbec jsem si nevšiml, že drží za zády malý kovový pohrabáč. A v momentě, kdy jsem jel asi potřetí kolem něho, strčil mi pohrabáč do předního kola. To byl přemet přes řídítka hubou do asfaltu jak vyšitý. ? tomu vylámané špice a ohnutý ráfek, řídítka nakřivo a moje huba pěkně odřená, stejně jako lokty a dlaně na rukách. Malý

terorista Rajča samozřejmě ihned tiše zmizel přes „uličku“ domů. Naháněl jsem ho pak víc jak týden. Rajčovic kluci ho chránili a vůbec se na Chodské neukazovali, byli jen u domu.

Ale po čase se nám podařilo s Lumírem Nohlem malého Istí chytit, když jsme k večeru přelezli tiše přes zadní ploty uličky do jejich zahrady. Tam jsme mu dali na zadek. Sice řval, ale my zase rychle utekli. Pak nás zase přes týden naháněl starý Rajča.

Takové to byly na Chodské zábavy. Život však šel dál, Rajčovi měli dost jiných starostí s obživou pěti kluků a starý Rajča na nás zapomněl. A my jsme si zase dlouho dávali pozor na něho při návštěvách Sirotčír ulice. Svoje kolo jsem v roce 1953 prodal a přešel jsem na další sportovní odvětví, vycházející právě z kola.

MIROSLAVA LABSKÁ *1948

Roky v nové Porubě

Do Poruby jsem se přistěhovala s rodiči v roce 1956, a sice na 2. porubský obvod. Tehdy Poruba byla ve fázi výstavby, všude plno bláta, chodníky nebyly, často docházelo k výpadkům elektřiny. Domy nebyly omítnuté. Do školy jsem chodila až pod kostel do Staré Poruby, obchod byl jeden někde naproti dnešní Fakultní nemocnice. Protože jsme se stěhovali z menšího do většího bytu, neměli jsme zařízení do všech pokojů. Maminka to oplakala a já, protože jsem tehdy měla ráda změny a nové věci, byla spokojená. Našla jsem si nové kamarády a nastoupila do nové školy na Porubské ulici, tehdy Fučíkově.

Ve škole byla mimo jiné předměty i „povinná četba“, pro mne však se z povinnosti stala velká záliba, kterou podporovala i moje maminka. Byly jsme proto velmi nadšené, když se otevřela knihovna na Opavské ulici. Přečetla jsem hodně knížek a z každé jsem si dělala výpisky do tzv. čtenářského deníku. Bohužel během let jsem o něj někde přišla.

Roky utíkaly, já se vdala a přestěhovala tentokrát na 7. obvod. Bylo to podobné jako před lety. Bláto, neupravené plochy a velká výstavba nových domů. Tam, kde bydlím, byl dokonce před domy hřbitov, tak pohled z okna nebyl právě veselý. Obchod daleko, vše se řešilo jenom stánkovým prodejem, jediný větší obchod, samoobsluha, byl v areálu Zuzana. No, a tam jsem také jednou objevila knihovnu. Pro starosti o domácnost, děti a manžela a práci jsem ani nezpozorovala, jak rychle se náš obvod měnil k lepšímu. Přibýly obchody, zdravotní středisko, restaurace, pošta. Že byla zřízena také knihovna na Podroužkově ulici (tehdy se jmenovala jinak), mi řekla kamarádka.

Pro nedostatek času a pracovní vytížení jsem do knihovny tehdy nechodila. Také z velké části i proto, že manžel byl velký čtenář, knihy se u nás kupovaly velmi často a já se tzv. „přiživila“. Do knihovny jsem začala chodit až v roce 2006, kdy jsem šla do důchodu a pak se také starala o svoji maminku, která četla opravdu ve velkém až do svých 85 let. Přečetla měsíčně i 15 knih. Přidal se i manžel a u nás doma to někdy vypadalo jako ve čtenářském kroužku. Teď, když tu už oba nejsou, pokračuji já ve čtení. Jsem moc ráda, že bydlím blízko knihovny, kde najdu vše, co mne zajímá, a to v příjemném prostředí s příjemnými a ochotnými knihovnicemi, které vždy rády poradí a jejichž odborných znalostí vždy ráda využiji. Těším se na zrekonstruovanou knihovnu.

JIŘÍ LEXA *1941

Konec války v prádelně

Jiří Lexa se narodil 6. ledna 1941 v Ostravě. Otec byl za první republiky i za protektorátu četníkem, později dělal řidiče u Veřejné bezpečnosti. Maminka byla vyučená modistka. Nejstarší vzpomínky má pamětník z konce druhé světové války z Ostravy-Kunčiček. „Byl jsem s matkou zrovna u sousedů, kde pekla chleba, když byl vyhlášený letecký poplach. Přišel tam otec, vzal mě na ramena a klusal se mnou do prádelny ve sklepě našeho domu, kde jsme měli provizorní kryt. Pamatuji si, jak po obloze běžely kužely světlometů, které hledaly bombardovací letadla.“ Kunčičky tenkrát bombardovány nebyly, ale letecké poplachy byly dost časté.

Schovaní v prádelně, kde pamětníkův otec vyztužil strop dřevěnými hranoly, strávili i osvobozovací boje na začátku května 1945. Matka se na příchod rudoarmějců připravila i tak, že si obvázála obě nohy a potřásla je kečupem. Jak se později pamětník dozvěděl, měla to být prevence před znásilněním, protože sovětské vojáky předcházely zvěsti, že páchají násilí na ženách.

Týdny na infekčním oddělení

Rodina, ke které po válce přibyl další syn, žila v Kunčičkách v pronajatém jednopokojovém bytě s vodou a záchodem na chodbě. Z raného dětství si Jiří Lexa dobře pamatuje, jak o prázdninách před nástupem do první třídy onemocněl. „Šel jsem s matkou, která vezla v kočárku malého bratra, právě kolem kostela. Najednou se mi podlomily nohy a ležel jsem na silnici.“ Lékař konstatoval spálu a malý Jiří pak strávil šest týdnů v infekčním pavilonu nemocnice v Ostravě-Zábřehu.

„Byl to takový dřevěný barák. Návštěvy byly přísně zakázány. Kromě lékařů a zdravotních sester se o nás staraly řádové sestry. Rodiče mě mohli vidět jen přes okno. Jednou mi sestra právě píchala injekci do stehna a zlomila se jí jehla. Strašně jsem řval a matka za oknem taky brečela,“ vypráví. Ze spály i zánětu středního ucha, který dostal až v nemocnici, se díky penicylinu dostal bez následků. „Tehdy byl penicilin ještě vzácnost. Otec vyprávěl, že musel o něj někde speciálně žádat,“ říká.

Jeho otec vstoupil za první republiky do sociální demokracie. Po únoru 1948, kdy v Československu začala více než čtyřicetiletá vláda komunistů, došlo ke sloučení sociálnědemokratické strany s komunistickou, se stal jejím členem. „Otec mi vyprávěl, že náčelník četnické stanice mu řekl, že pokud nechce přijít o místo, musí vstoupit do KSČ,“ vypráví pamětník. Širší rodinu postihla

komunistická kolektivizace zemědělství. Jeho strýcové a tety soukromě hospodařili ve Vršovicích, Raduni nebo Benkovicích na Opavsku. „Strýc, ke kterému jsme nejvíce jezdili, měl dva koně, krávy, kus lesa, pozemky, mlátičku. Při kolektivizaci mu všechno sebrali, byl nucen vstoupit do družstva. I ostatní strýcové se podvolili.“

Budování zoologické zahrady

Na začátku padesátých let vznikla v Kunčičkách poblíž staré havířské kolonie a areálu šachty Alexander zoologická zahrada. Byla to veliká atrakce. Fungovala tam v letech 1951 až 1960. Předchůdcem zahrady byl takzvaný „hornický park“, na jehož budování se podíleli havíři z šachet Alexander a Zárubek, brigádníčili tam obyvatelé i školní mládež. „Jednou tam přijeli filmaři. Pózovali jsme jim ještě se dvěma spolužáky s hráběmi. Objevili jsme se pak ve filmovém týdeníku,“ vypráví.

Pamatuje si na mývala, který se v kleci umýval, na lišku, bažanty nebo lamy. „Brácha nosil na opasku umělohmotné přívěšky, které o sebe klinkaly. Jednou mu po nich lama chňapla a táhla ho k sobě. Brácha se rozeřval,“ popisuje zážitek se zvířaty. Později tato zahrada získala i slona indického. Vůbec prvním zvířetem vystaveným v kunčickém areálu ale byl podle něj malý medvěd, kterého údajně přivezl do Ostravy důstojník ze sovětské delegace jako dar spolubojovníkovi z východní fronty.

Jedním z důvodů, proč se zvířata nakonec stěhovala do dnešní zoologické zahrady ve Slezské Ostravě, byla výstavba nedaleké Nové huti Klementa Gottwalda, která silně narušila tamní prostředí. Podle pamětníka to také překazilo plány jeho otce. „Před rozhodnutím o stavbě huti se v lokalitě mezi čtvrtí zvanou Švrkl a samotnými Kunčičkami nabízely stavební pozemky. Otec tam chtěl vybudovat rodinný dům, ale kvůli nové fabrice z toho nic nebylo. Kompletně se také zboural Švrkl. Jednalo se o desítky domů,“ říká. Po spuštění huti na začátku padesátých let si vybavuje situaci, kdy stál v hloučku lidí u hřbitova a sledoval, jak se odtamtud valí mraky hustého dýmu. „Došlo k havárii. Údajně se tam vylila ocel.“

První koupel ve vaně

V roce 1952 se rodina přestěhovala do bytu v centru Ostravy v tehdejší Molotovově ulici. „Byl to sice sklepní byt, ale byl obrovský a byl tam i splachovací

záchod a koupelna s tekoucí vodou a vanou. V Kunčičkách jsme se myli v neckách v prádelně," vzpomíná. První koupel ve vaně zažil o pár let dříve na ošetřovně šachty Alexander. „Bylo mi asi osm let. Otec tam měl známého strojníka, který nám ukázal klece pro horníky a vozíky s uhlím, a vzal nás i na ošetřovnu. Visela tam velká lékárnička s červeným křížem, o zeď byla opřená nosítka a byla tam také vana. Napustil mi vodu. Tenkrát jsem se koupal ve vaně poprvé.“

Z období, kdy Lexovi žili v centru Ostravy, pro něj bylo velkým zážitkem natáčení filmu Tanková brigáda, který měl premiéru v roce 1955. Scény výpravného válečného snímku z konce druhé světové války, který oslavoval hrdinství příslušníků 1. československé samostatné brigády po boku sovětské armády, se natáčely u ostravského Sýkorova mostu nebo před tehdejší obchodním domem ASO. Přehlížely spousty zvědavců. „Museli nás hlídat, abychom nevlezli do záběru nebo pod tank. Tanky tam normálně jezdily, střídalo se. Výkladní skříně a okna obchodního domu vypadaly rozbité. Až při pohledu zblízka jsem odhalil, že efektu roztrštěných skel filmaři docílili tím, že je polepili černými papíry.“

Zemljanka u Odry

Asi po dvou letech se rodina opět stěhovala, tentokrát na dostavované sídliště nazvané Stalingrad u Bělského lesa. Dnes je to ostravská čtvrť Zábřeh. „Dostali jsme dvoupokojový byt. Ještě nebyly ani hotové omítky. V paměti mi utkvělo, že všude byly nápisy Zákaz fotografování. Nechápal jsem to a nikdo mi to nikdy nevysvětlil, proč se na civilní stavbě nesmělo fotit. Měl jsem tehdy první fotoaparát Pionýr. Když jsem chtěl vyfotografovat otce, šli jsme raději za barák, aby nás nikdo neviděl a nežaloval," vypráví.

Ze Stalingradu to bylo blízko také k řece Odře, kde pamětník s několika kamarády stavěl po vzoru sovětských zemljanek úkryt v zemi. „Na okolních staveništích jsme kradli materiál. Někde jsme vzali dveře, jež posloužily jako střecha, kterou jsme zasypali hlínou. Muselo nás tenkrát chránit několik andělů, protože při hloubení zemljanky jsme vykopali asi deset nebo patnáct minometných nábojů. Žádný nevybuchl.“

K jeho zájmům patřilo modelářství a práce se dřevem. Vyráběl letadélka, lodě a jiné věci. Po základní škole se hlásil na učební obor dřevomodelářství. „Když jsem byl předtím na pohovoru, kde se mě mimo jiné ptali, co čtu, z nějakého vzoru jsem místo Gorkého nebo sovětských válečných knih jmenoval Twaina, Foglara a Vernea. Myslím si, že i kvůli tomu mě na dřevomodeláře nevzali. Tak

jsem se šel učit soustružníkem.“ Učňovská léta mu zpříjemnil otec tím, že mu koupil malý motocykl Pionýr, se kterým se zúčastnil i několika terénních závodů.

Vojna na Slovensku

Po vyučení nastoupil do Vítkovických železáren Klementa Gottwalda. Začátkem šedesátých let byl povolán na vojnu do slovenské obce Kuchyňa u Malacek a vojenského újezdu Záhorie. „Po přijímači jsem se dostal na ošetřovnu. Stalo se to náhodou. Hledali člověka, který má zkušenosti ze zdravotnictví a někdo řekl, že jsem dělal zuby. Nikoho už nezajímalo, že kromě toho, že jsem měl všechny zuby v puse, jsem předtím akorát frézoval zuby na litinových nebo železných kolech.“

Po půlroční zdravotnické škole v Ružomberoku se vrátil do kasáren v Kuchyni. V areálu byla střelnice a letiště. „Slétávali se tam piloti z celé republiky nacvičovat střelbu a bombardování. Byly tam obrovské prostory se starými tanky i maketami domů. Výcvik vypadal třeba tak, že tryskové letadlo MiG 15 za sebou táhlo na laně něco jako menší větroň, ostatní piloti k tomu nalétávali a stříleli. Zajišťovali jsme při výcviku službu, kdyby se něco stalo,“ říká.

Asistoval i při smrtelné nehodě pilota Milana Svobody, který přišel při výcviku s vlečným terčem v roce 1962 o život. „Nevím, co se stalo, ani jak dopadlo vyšetřování, ale letadlo sletělo na betonovou dráhu. Začalo hořet. Pilot byl napůl spálený. Pomáhal jsem doktorovi sesbírat jeho ostatky.“ Jako zdravotník měl také za úkol doprovázet vojáky, kteří se pokusili o sebevraždu, do vojenské nemocnice v Bratislavě. „Stalo se tam několik případů,“ říká a dodává, že on sám žádnou krutou šikanu na vojně nezažil.

Po návratu do civilu se vrátil do Vítkovických železáren. Pak si našel místo v podniku Severomoravské pivovary a sodovkárny, ze kterého se později oddělily Nealkoholické nápoje Olomouc. Pamětník dělal v ostravské provozovně soustružníka a jezdil s montéry na nejrůznější opravy zařízení na limonády po celém regionu. V roce 1967 se oženil a brzy nato dostal byt na tehdy ještě nedostavěném 7. obvodu v Ostravě-Porubě.

Amatérským historikem

Sovětská armáda ale zůstala v Československu přes dvacet let. Členové KSČ, kteří se odmítli kát za to, že okupaci odsuzovali, byli trestáni a vyhazováni z práce. Pamětníka se takzvané prověrky jako nestraníka netýkaly. Vzpomíná, že jeho známého, který byl při prvním výročí invaze zadržen v černých šatech, z KSČ vyhodili. „I když to nebylo z jeho strany vyjádření protestu, ale zrovna

mu zemřel bratr, stejně mu to uškodilo," říká pamětník. On sám po roce 1968 žádné problémy nepocítoval. „Měl jsem štěstí na skvělý pracovní kolektiv, ve kterém nebyl žádný komunista. Práce bylo moc, vydělával jsem slušně, staral se o rodinu. Nedostali jsme se sice ani do Jugoslávie, ale to mi moc nevadilo," shrnuje, jak se mu žilo za normalizace.

Když začaly v listopadu 1989 masové protirežimní demonstrace a komunistická vláda se hroutila, byl Jiří Lexa na montáži v Krnově. „Makal jsem, na manifestování nebyl čas, ale s velkým zájmem jsem sledoval, co se děje," říká pamětník. Státní podnik Nealkoholické nápoje se ve svobodných poměrech rozpadl, a tak si pronajal dílny bývalého zaměstnavatele a začal podnikat. S několika spolupracovníky opravoval stroje na výrobu limonád a jiná zařízení. Později se pokoušel koupit tyto prostory v aukci, ale neuspěl. Hledal si novou práci a našel ji v podniku Budoucnost, odkud odešel do důchodu.

Začátkem devadesátých let vstoupil do ČSSD. V roce 2004 byl zvolen do zastupitelstva Poruby a stal se také členem letopisecké komise. To v něm probudilo zájem o historii. Začal studovat staré porubské kroniky, vyhledával dokumenty a dobové fotografie, zpovídal pamětníky. Je autorem publikace Odkazy porubských kronik nebo Paměť Poruby, připravil řadu výstav. U příležitosti dvacátého výročí sametové revoluce také inicioval vysázení pamětní lípy na porubské Hlavní třídě. Je laureátem ceny Senior roku města Ostravy za rok 2012.

Převzato z databáze Paměť národa, Post Bellum.

<https://www.pametnaroda.cz/cs/lexa-jiri-20190925-0>

Půl století na sedmáku

Několik dnů po svatbě s manželkou Annou v roce 1967 jsme se přihlásili do pátého stavebního a bytového družstva, které sídlilo jako dnes na Fučíkově (Porubské) ulici. Složili jsme zálohově vinkulaci ve výši 4500 korun a následně ještě 10 000 korun. K naší radosti nám o rok později z této částky vrátili 1500 korun. Hodnota družstevního bytu se v té době skládala za tří položek - jednu třetinu zaplatil družstevník, druhá třetina byl dar státu na podporu družstevní výstavby a třetí třetinu tvořila půjčka od státní banky, kterou družstevníci spláceli v části nájmu za byt.

Nám byl vyměřen měsíční nájem za bytovou jednotku na konci šedesátých

a na počátku sedmdesátých let, a to 207 korun. V té době byl můj měsíční plat 2500 až 3000 korun. Do roku jsme dostali dekret na zkolaudovaný 2,5pokojevý byt o rozloze 60 m² v jedenáctém poschodí s nádhernou vyhlídkou nejen na blízký Martinov, Svinov a Třebovice, ale i na Mariánské Hory a při dobrých rozptylových podmínkách i na Vítkovice a Slezskou Ostravu. Dům byl sice zkolaudovaný, ale ještě nedokončený, chyběla venkovní omítka, ta se dodělávala až o rok později.

Odpoledne 15. dubna 1968 jsme přijeli se stěhovacím autem před dům na ulici Josefa Skupy 1640 (číslo orientační ještě nebyla zavedena). Po vstupu do chodby nás čekalo nemilé překvapení – nejezdil ani jeden ze dvou výtahů. Údajně byly vypnuty úmyslně, aby se kabiny při stěhování nepoškodily. A tak jsme dvoudílné i třídílné skříňe museli po 216 schodech do jedenáctého poschodí vynést. Do malých výtahů o rozměrech asi jeden metr čtvereční by se stejně nevešly, ale drobnosti jako nádobí, matrace nebo židle by se výtahem vyvézt daly. Stěhování nám dalo pořádně zabrat, ale byli jsme mladí a šťastní, že konečně budeme bydlet ve svém.

Přestože v té době byl sedmý obvod jedno velké staveniště, na problémy s blátem si nepamatuji. Všude, kudy jsem chodil, byly už vybudovány cesty a chodníky. Možná, že ne všude byla položena asfaltová vrstva a povrch tvořil jen betonový podklad.

Obchodní a nákupní síť na sedmém obvodě v roce 1968 tvořila samoobsluha potravin družstva Budoucnost u dnešní Zuzany a několik kiosků. Jeden byl i na parkovišti před naším domem. Nikdy jsme v kiosku nic nekupovali, protože do něj nebyla zavedena voda, a navíc neměl ani žádné sociální zařízení. Jak hygiena prodavačky během pracovní doby vypadala, si každý umí představit, navíc téměř žádné zboží kromě kostkového cukru, polotovarů ve skle nebo oplatků nebylo balené.

Dopravní spojení s okolím bylo čistě autobusové. Tramvaj číslo 4 na trati z Martinova do Ostravy začala jezdit až v létě 1969. Autobusy číslo 36 a 47 spojovaly Martinov s Vítkovicemi a na Martinovské ulici měly na sedmém obvodě dvě zastávky. Já jsem jezdil autobusem číslo 39. Konečná a nástupní zastávka byla na Heyrovského ulici, následovala zastávka na dolní konci ulice Bedřicha Nikodéma, další na Svinovských mostech a linka končila na autobusovém nádraží za Divadlem Zdeňka Nejedlého (dnes Národním divadlem moravskoslezským) na Smetanově náměstí. Ze sedmáku do centra Ostravy jízda trvala patnáct minut, ve špičkách jsme se tlačili v přeplněných autobusech.

Dne 22. srpna 1968, když jsem po páté hodině ráno na Heyrovského ulici čekal na autobus, s velkým rachotem nízko nad zemí nad námi proletělo několik

vojenských helikoptér. To jsme ještě nevěděli, že jsou sovětské. Že se něco děje, jsem si uvědomil, až jsme autobusem projížděli Mariánskými Horami, kde od Hulvák až po Dům energetiky v nekonečné řadě stály tanky, obrněná a nákladní vozidla, kolem nich stovky vojáků se samopaly. To už jsem začal chápat, o co jde, a o situaci jsme v autobuse vzrušeně debatovali. V zaměstnání jsme ten den vůbec nepracovali a diskutovali o tom, co kdo viděl a co bude. Spojení s dalšími provozovny jsme neměli. Byl vypnutý telefon a rozhlas po drátě nevysílal.

Odpoledne po návratu z práce jsme se vzhledem ke vzniklé situaci rozhodli nakoupit do zásoby nějaké potraviny. Šli jsme do jediné samoobsluhy na sedmém obvodu. Už z dálky jsme viděli před prodejnou několik desítek metrů dlouhou frontu. Do prodejny prodavačka pouštěla jen tolik lidí, kolik z prodejny odešlo. Z poloprázdných regálů jsme nakoupili nějaké trvanlivé potraviny, co to bylo, si již nepamatuji. Po čase se ukázalo, že to bylo zbytečné, obchody byly i v tak těžké době celkem solidně zásobovány.

Zvláštností na sedmáku bylo, že před obytnými domy nebyly popelnice ani kontejnery. Dvakrát denně ve stanovenou dobu pro odpad přijížděl před dům zvláštní nákladní automobil se sklápěcí vanou a lidé do ní svůj odpad vysypávali. Kdo to nestihl, nechával nádobu u domovních dveří a pan Kubica, jeden z mála důchodců v domě, všechny nádoby vyprazdňoval a stavěl je zpět ke dveřím. Nepamatuji, že by se někdy nějaký kýbl nebo vědro ztratily (igelitky v té době ještě nebyly). Kdo ani to nestihl, využil jámy poblíž domu, asi dva metry hluboké, a odpadky do ní vysypal. Po čase přijel buldozer a jámu zahrnul.

Na velkém pracovišti před domem v osmašedesátém parkovaly tři až čtyři osobní automobily. Jaký to sen dnešních řidičů, kteří se vracejí domů a složitě vyhledávají místo pro zaparkování svého vozidla.

Nemilou vzpomínku mám na naše první porubské Vánoce. Ve středu 25. prosince odpoledne se utrhlo šroubení radiátoru v jídelním koutu a horká voda proudem stříkala po celém pokoji. Protože bydlím v jedenáctém poschodí, v několika minutách byly zatopeny všechny byty pode mnou a voda odtékala až kanálky ve sklepě. Všichni jsme byli noví nájemníci, a tak trvalo určitou dobu, než jsme zjistili, kde se přívod horké vody do topení uzavírá. V domě se pak našlo dokonce stejné šroubení, a tak byla první velká havárie ve vchodu 1640 asi po hodině odstraněna. Dnes je to už jen úsměvný příběh, ale tehdy to byly zkažené Vánoce pro všechny nájemníky, co pode mnou bydleli.

V roce 1969 se nám narodila dcera Jana a o tři a půl roku později dcera Monika. A nastaly nové problémy. Obchody s potřebami pro kojence byly nedostatečně zásobeny, a tak dnes už běžné věci jako dětské pleny nebo kočárky se musely

shánět přes známé. Katastrofální byl i počet míst v mateřských školách a ještě v sedmdesátých letech bylo běžné směnné vyučování v základních školách. Problematické bylo cestování městskou hromadnou dopravou. Nebyly nízkopodlažní autobusy a tramvaje, takže nastoupit nebo vystoupit s kočárkem musel mamince pomoci některý cestujících.

Nebyla ale jen negativa. Vládní podpora mladých rodin s dětmi v 70. letech byla značná – např. výhodné novomanželské půjčky, státní dotace na dětské textilie a obuv, zvýšené dětské přídavky. To způsobilo populační explozi a dětem narozeným v té době se dodnes říká Husákovy děti.

Za uplynulých padesát let se sedmý obvod změnil k nepoznání. Z tehdejšího staveniště je dnes nádherný prostor k bydlení se vzrostlou a udržovanou zelení, doplněnou hracími koutky a pískovišti pro děti.

Obyvatelem Poruby jsem od roku 1968, ale moje první setkání s Porubou se datuje o devět roků dříve. V roce 1959 se v rámci májových oslav v dnešním Zámeckém parku pořádal terénní závod motocyklů. Start byl na Nábřeží SPB, parkem se jelo dolů až na ulici Nad Porubkou a zpět nahoru. Kolik kol jelo, si už nepamatuji, ale v kategorii do 100 cm³ jsem jako učeň a člen vítkovického automotoklubu jel na pionýru. Skončil jsem druhý a za umístění dostal diplom.

ARNOŠTKA MOJOVÁ *1934

Lučina

Před druhou světovou válkou i po ní se pracovalo v sobotu. Na odpočinek byla jen neděle, většinou až odpoledne. Auto mělo jen málo lidí. Chodívalo se jen na procházky zakončené posezením u párku, piva či limonády. Proto se stavěly zahradní restaurace. V Ostravě jich byla řada. Sama jsem znala Brazílii v Michálkovicích u lesa, protože ji vlastnil strýček Franek. Mezi Zárubkem a Hranečnickem na osamoceném místě pod Těšínskou dálnicí byl sportovní klub Lučina, jehož členem byl tatínek. Protože jsme bydleli na Hranečníku, často jsme tam chodili.

Narodila jsem se v roce 1934 jako druhorozené dítě. Bratr byl již v pubertě. Všechno si z té doby před válkou nepamatuji, znám to z vyprávění rodičů a bratra.

Budova restaurace byla poschodová, stála na stráni mezi stromy vedle tramvajové zastávky Lučina – ta byla téměř na dvoře restaurace. Vystupovali tam i lidé, kteří bydleli na Zvěřině. Jezdila sem tramvaj od divadla přes Radvanice až do Karviné. Proti budově za kolejemi bylo jezero, po němž se jezdilo na lodičkách. Za jezerem tekla řeka Lučina (dříve Lucina). Směrem k Ostravě byly na stráni větší a menší balvany. Tomu úseku se říkalo Na skalách. Směrem k hradu byla masivní skála, ve které byl protiletický kryt, později snad protiatomový. Pak bylo několik rodinných domků a ulička končila vilou pana Chorovského, majitele pohřební služby, a za cestou byl již Slezskoostravský hrad. Kolem všeho protékala řeka. V létě se v ní lidé koupali a slunili se na skalách.

Do této restaurace to byla z centra Ostravy pěkná procházka kolem hradu. Někdo dal přednost tramvaji. V budově byl výčep, extrovná a jiné místnosti. Po válce, v závěru éry i zubař. Nejdříve dentista pan Potyka a pak další zubní lékaři. Za budovou byly kuželky a kovový dětský bazén. U hlavního vchodu byly besídky z psího vína a pod nimi stoly s károvanými ubrusy, od těch se šlo po schodech na taneční parket. Hrála tam hudba k tanci. Jako malí jsme se s kamarádem mezi páry motali i my. Na pravé straně od parketu byly obyčejné dřevěné stoly a lavice. Tam jsme sedávali, protože tam děti mohly volně běhat v trávě. Jednotlivé části byly oddělené živým plotem. Nejvýše byl tenisový kurt. Tatínek nás často vozíval na lodičce. Uřízl mi prut jako pro husopasku, ale pro mne to byla udice a lovila jsem ryby. Jednou neměl čas, proto mne vozila maminka. U břehu bylo obsazeno, tak mi radila, abych přešla do vedlejší lodky

a na břeh. Já skočila do vody a bylo po výletě. V budově byl též kulečník, hrály se tam karty. Ty tam tatínek nerad viděl. A prý se i šermovalo. Občas tam byly různé akce, střelecké závody, peklo se na rožni apod.

Válečná léta vše poznamenala. Restaurace byla v provozu, ale líbilo se tam i Němcům. Vím o té době málo, rodiče přede mnou raději mlčeli. Nepamatuji se, kdy se voda v jezeře zhoršila a začala zapáchat. Bylo třeba situaci řešit a tak bylo jezero zasypano hlušinou z dolu Zárubek. Asi v roce 1952 byla restaurace ještě v provozu a pak začala chátrat. Nevzpomenu si, kdy zmizela. Dnes nikdo neví, že tam něco takového bylo. Zmizela i zastávka. Místo, kde asi stála restaurace, se dá určit jen podle lesíka, který vyrostl na místě zasypaného jezera. A tak zbylo už jen několik fotografií

Mgr. ILONA NEMEŠKALOVÁ * 1940

Vzpomínky

Narodila jsem se v květnu 1940 v Mariánských Horách doma v horní kolonii a dali mi jméno Ilonka. Tady jsem prožila šťastné první roky života s rodinou mé maminky, přestože byla válka. Tady jsem také prožila dny osvobození Ostravy koncem dubna 1945 a nezapomenutelným zážitkem pro mě bylo, když mě tatínek jako pětiletou vyvedl ze sklepa, kde jsme se ukrývali během války při náletech na Ostravu, abych na vlastní oči viděla hrůzu války. Nedaleko od domu, kde jsme bydleli, šli vojáci Rudé armády – pěší jednotky – unavení, špinaví, v chatrném oděvu i obuvi, vedli nebo nesli raněné vojáky a postupovali od Mariánských Hor na Vítkovice.

V červnu 1945 naše rodina dostala podnikový byt dolu Ignát (později Důl Jan Šverma), kde tatínek pracoval – rovněž v Mariánských Horách. Na Nový rok 1947 se narodil můj bratr Jaromír, který se vyučil ve stejném oboru jako tatínek a po vyučení pracoval na stejném pracovišti – Důl Jan Šverma, na stejném místě jako tatínek a to až do uzavření dolu v roce 1991.

Tatínek pracoval jako elektrikář silnoproudař na povrchu, občas při kontrolách sfáral do dolu. Byl mým vzorem, dokonce jsem chtěla studovat obor elektrotechnika – slaboproud. Měla jsem možnost se souhlasem odpovědných pracovníků s tatínkem sfárat do dolu, abych poznala i toto prostředí. Byl to nezapomenutelný zážitek. Když bylo mně třináct a bratrovi šest, začala maminka pracovat v mlékárně jako prodavačka, byla to práce nelehká a vlastně celodenní s polední přestávkou. Maminka do té doby byla v domácnosti.

Po závěrečných zkouškách na konci osmiletky jsem se rozhodovala, co dál. Na elektro průmyslovku v Pardubicích mě rodiče nepustili, je to daleko a internát... Přáli si, abych šla studovat na ostravskou obchodní akademii, což jsem zase já velice nechtěla, i když jsem byla přijata. O prázdninách jsem šla na brigádu do Krajské lidové knihovny v Ostravě, nejdříve jako dobrovolnice zadarmo, pak se ukázalo, že mě práce baví a vedoucí mě doporučila k přijetí do pracovního poměru. A já řekla: „Ano“. 1. září 1954 jsem rodičům předložila k podpisu pracovní smlouvu. Rodičům se mé rozhodnutí velmi nelíbilo. Nakonec smlouva byla podepsána a do knihovny jsem nastoupila. Šla jsem na praxi do knihovny ve staré slezskoostravské radnici, kde šéfovala paní Štěpánová a zpět do oddělení doplňování a zpracování knihovních fondů. Dělal jsem pomocné práce a uvědomila jsem si, že když budu chtít dělat práci zajímavější, musím si doplnit vzdělání.

V roce 1955 jsem byla přijata ke studiu na Jedenáctileté střední škole pro pracující na Matiční ulici v Ostravě. Večerní studium při zaměstnání se obvykle doporučovalo až po dvou letech praxe, nicméně udělali výjimku a já šla studovat. Přišel rok 1956 a všechno se pro mě a naši rodinu změnilo. Tatínek měl ve svých 45 letech tragický pracovní úraz. V rozvodně elektrického proudu mezi dolem a elektrárnou Dolu Jan Šverma, kam tatínek s dalšími třemi pracovníky chodil kontrolovat napětí, došlo při zkoušce ke zkratu a 22 000 voltů způsobilo požár, při kterém byli čtyři pracovníci těžce zraněni. Tři zemřeli, mezi nimi tatínek, čtvrtý se ze zranění vyléčil.

Během jediného dne nastal zlom – od vyprošeného dítěte s pohádkovým dětstvím rovnýma nohama do dospělosti.

Maminka ztrátu tatínka nesla velmi těžce – zhroutila se a trvalo delší dobu, než byla schopna nadále pracovat a postarat se o rodinu. Musela jsem se snažit postarat o bratra a o domácnost, a pomoci mamince ke zlepšení zdravotního stavu.

Spolu se studiem a prací v knihovně to byl ohromný zářpáh. Já jsem byla velmi zdrcená ze smrti otce – byl mým vzorem, měli jsme silný vztah.

A pak jsem se v roce 1957 v Praze během šestitýdenního školení pro ředitele knihoven zamílovala. Ne do knihovníka, ale do Pražáka při taneční zábavě U Nováků ve Vodičkově ulici.

V roce 1958 jsem odmaturovala. Do toho mi stále častěji PhDr. Naděžda Ježková vysvětlovala, proč je dobré mít vysokou školu a že lze studovat dálkově Univerzitu Karlovu, na Filozofické fakultě obor knihovnictví. Rozhodla jsem se studovat a v roce 1960 jsem byla ke studiu přijata. Každý měsíc konzultace v Praze, zkoušky a zkoušková soustředění, k tomu zaměstnání, studium, nový družstevní byt, jeho zařizování a vedení domácnosti... Bylo to náročné – minimum spánku a hodně práce, ale zvládlo se to i díky pochopení mého manžela. V roce 1965 jsem promovala.

Od února 1959 jsem odešla do knihovny VŠB, nabízeli tam podstatně vyšší plat a my měli před svatbou. Vzali jsme se dříve (srpen 1959), než jsme plánovali – můj nastávající muž se rozhodl přesídlit z Prahy do Ostravy a chtěli jsme zatím bydlet u maminky a ta nás – nesezdané – nechtěla ani vidět v jednom bytě. Práce v knihovně VŠB mě ne bavila, samá odborná a cizojazyčná literatura, já byla zvyklá na beletrii a žánry, kterým jsem rozuměla. Od února 1960 jsem byla zpět v Knihovně města Ostravy a nastoupila jsem do metodického oddělení. Další povídání by mohlo být profesním životopisem, to zapíšeme spíše do archivu Knihovny města Ostravy, já už teď jen letem světem.

V podstatě jsem byla od roku 1960 u všeho důležitého, co se nejen v krajském,

ale i celostátním knihovnictví dělo. Byla jsem v metodice městské, okresní, krajské, a to jsem seděla a pracovala stále ve stejné knihovně, ale její funkce se s vývojem měnily.

Jako metodičky jsme jezdily na metodické návštěvy do okresních a malých vesnických knihoven pomáhat s novými trendy v knihovnictví a mimo jiné i kontrolovat využití státem přidělovaných peněz v nejmenších knihovnách a zažily jsme ledacos. V jednom nejmenovaném bývalém městysu na Javornicku u polských hranic jsme zjistily, že knihovna je ve vlhkém sklepě a pro obyvatele nebyla zakoupena delší dobu ani jediná kniha – zato opravili kulturní dům, který při uváděcím hasičském bále vyhořel. V příštím roce opět nic – koupili obecního capa. Nedaleko v jiné obci ve Slezsku předsedoval národnímu výboru traktorista, a my musely počkat, až přijede z pole. Knihovna byla docela slušná, mládež zrovna chystala v kulturní místnosti akci a co se tam dělo, je nepublikovatelné. Na Bruntálsku byla knihovna jakž takž, ovšem ve vstupní chodbě bylo rozvěšeno dámské spodní prádlo, které nosil knihovník. Na Valašsku jsme museli společně s Nadou Ježkovou a Blažejem Palochem autobusem, pěšky, přespali jsme ve stanu v Prostřední Bečvě. Do knihovny v Pulčíně jsme šlapali pěšky jen tak – v plavkách – 12 km. Ovšem Blažej Paloch v polobotkách, v saku, s aktovkou v ruce. A knihovna? Jedna skříň ve školní chodbě.

Hodně jsme s Nadou Ježkovou procestovaly a prochodily Novojičínsko a Bruntálsko. V těchto okresech jsme jako parta moravských nadšenců (Ostrava, Olomouc) zaváděli velkou knihovní revoluci – střediskové knihovny. Šlo o program, který si kladl úkol – vyrovnat úroveň informačních a knihovnických služeb poskytovaných obyvatelům ve městech a na vesnicích.

Po politických prověrkách na začátku sedmdesátých let mnoho lidí muselo odejít ze svých řídicích funkcí – např. PhDr. Naděžda Ježková, ředitelka Knihovny města Ostravy a moje kamarádka. Také docházelo k reorganizaci pracovišť. Sami jsme si vyjednali v roce 1972 přičlenění metodiky ke Státní vědecké knihovně v Olomouci a byli jsme pracovištěm detašovaným v Ostravě, později jsme se stali oddělením Státní vědecké knihovny v Ostravě.

V roce 1975 jsem nastoupila na Severomoravský krajský národní výbor jako krajská inspektorka v oblasti kultury – knihovny, vydavatelství a knižní obchod, kde jsem pracovala až do konce roku 1990, kdy byl tento úřad zrušen. Hlavní náplní mé činnosti byla realizace vytýčeného plánu dobré kvality informačních a knihovnických služeb, který jsme v roce 1964 přijali a programově celá léta realizovali a který našel odezvu v knihovnictví celorepublikově.

Pak zpět do metodiky ve vědecké, nyní Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě. V roce 1996 nastal čas mého odchodu do důchodu, nicméně zůstala

jsem do konce roku 2000, pak jsem nastoupila jako zástup ředitelky Mgr. Jany Trávníčkové v Univerzitní knihovně Ostravské univerzity. Bohužel Jana svůj boj s nemocí prohrála a já nečekaně ředitelkou zůstala. S nastupující digitalizací, automatizovanými knihovními systémy, technologiemi, jsem usoudila, že je čas odejít, že toto do knihovnictví už musí zavádět další generace. K 31. 8. 2001 jsem svůj profesní sedmačtyřicetiletý knihovnický život uzavřela. Dále jsem brigádničila v Knihovně města Ostravy a v Národním památkovém ústavu v Ostravě na ukládání záznamů knihovních fondů do počítače, aby ten přechod do důchodu tolik nebolel – vlastně abych se bez práce náhle nenudila. S manželem jsme si pořídili syna, hodně jsme cestovali, snažili se života užívat a byl hezký. Dnes jsem zůstala sama, manžel zemřel, ale knihovnictví mě stále zajímá. V Domově pro seniory Kamenec ve Slezské Ostravě se starám o knihovnu pro klienty již 15 let. A ve svých osmdesáti letech si přeju být Ilonou, dovolte mi porušit zápis z matriky.

Ing. ANTONÍN OBŮRKA *1940

Jak jsem vnímal rok 1989

Samozřejmě si všichni dobře pamatujeme, co se v roce 1989 událo. Každý rok je nám to připomínáno, není možné události toho památného roku zapomenout. Ale něco jiného jsou skutečně vlastní osobní vzpomínky. Už je to třicet let, a to je velmi dlouhá doba. Tehdy jsme s přibližujícím se rokem končícím na osmičku asi všichni čekali nějaké změny. Ne kvůli té osmičce, která u nás v Česku nabyla na symbolickém významu, ale přibližně každých dvacet let dochází ke generační změně a mimo to naše hospodářství nebylo v dobrém stavu.

Nejsem ekonom, ale snažil jsem se tehdy sledovat reálnou hodnotu mých příjmů ze zaměstnání. Po nejúspěšnějším roku 1975 začala reálná hodnota mé výplaty ve Vítkovických železárnách klesat, i přes dále pokračující zvyšování platu. Pokles se postupně zrychloval a prognóza do devadesátých let připomínala blížící se katastrofu. Možná si to nyní trochu dramatizuji, ale situace byla tak vážná, že si to začali uvědomovat také vedoucí představitelé v Sovětském svazu. Určitě si pamětníci vzpomínají na „přestrojku“ a Michaila Sergejeviče Gorbačova, nejviditelnějšího představitele reformního směru v Moskvě.

S dalším vzpomínáním je to horší, dalo by se říct katastrofální. V mysli se vybavují pouze neuchopitelné útržky vzpomínek a nerad bych si vymýšlel. Nezbyvá než obrátit se na naši rodinnou kroniku, kterou založil můj otec v roce 1941 a kterou stále doplňuji v naivní důvěře, že se snad najde pokračovatel nebo alespoň někdo, koho to v budoucnu bude trochu zajímat. Takže pro případného zájemce výňatek z naší rodinné kroniky.

Již od začátku roku bylo cítit další zvyšování napětí v naší republice způsobené jak skrytým tlakem Moskvy na uskutečnění „perestrojky“ a změnami v sousedních státech, tak i rostoucí nespokojeností našeho obyvatelstva a na druhé straně nechutí našeho stranického vedení k jakýmkoliv skutečným změnám.

Rozsáhlé demonstrace v Praze začaly hned v lednu v souvislosti s výročním upálením Jana Palacha. Kulturní a vědecktí pracovníci podepisovali žádost o propuštění Václava Havla, který byl zatčen spolu s přáteli při pokusu položit kytičku k soše sv. Václava. Pod třicet jednapožadavků moravských katolíků z minulého roku se už podepsalo postupně více než půl miliónu věřících. Demonstrace v Praze při prvomájovém průvodu.

Koncem června vypukla propagandistická kampaň proti signatářům petice „Několik vět“. V závodě se o tom jednalo, ale už nebyl takový tlak, aby se

dosáhlo všeobecného odsouzení, což jsem s radostí uvítal. Už jsem měl stále méně chuti nějak „rozumně“ se těmto akcím vyhnout. Přes hrozby a nátlak na petici stále přibývaly podpisy. Pomalu narůstal strach před 21. srpnem, opět byly protestní akce. V říjnu byla v Praze demonstrace proti nové stokoruně s Klementem Gottwaldem, někteří lidé odmítali tuto bankovku přijímat.

28. října opět velká demonstrace v Praze. Demonstrace vyvrcholily 17. listopadu. Druhý den jsme se dověděli o smrti studenta Martina Šmída, velmi těžce jsme tuto událost prožívali. 19. listopadu už bylo zřejmé, že šlo zřejmě o dezinformaci, ale upřesňující se informace o průběhu zásahu VB byly stejně otřesné.

20. listopadu byla první demonstrace v Ostravě, zúčastnilo se jí asi 3 000 osob. Sílil tlak KV KSČ na organizaci protidemonstrací, ale v závodech k tomu nebylo příliš chuti. Vítkovice svolaly v pátek 24. listopadu před čtrnáctou hodinou aktiv na parkoviště u DIZ (Dodavatelsko-inženýrský závod) před závodem tří. Jako disciplinovaný straník jsem se také zúčastnil. Dopadlo to velmi rozpačitě, protože stále probíhalo zasedání ÚV KSČ a nikdo nevěděl, kterým směrem se obrátit výt. Ostravští studenti se také připravili, ale marně žádali o slovo. Teprve když po krátkém oficiálním programu správní komunisté odešli, opanovali podium studenti s pražským hercem Karlem Heřmánkem. Rozhodně toto pokračování bylo zajímavější a opravdovější.

27. listopadu vstoupily skoro celé Vítkovice do generální stávky od dvanácti do čtrnácti hodin. KV KSČ chtěl za to druhý den odvolat podnikového ředitele, ale předseda rady pracujících takovéto pokusy odmítl. Moc KSČ se začínala velmi rychle rozpadat.

Po celé dny jsme s napětím sledovali běh událostí. Moje děvčata se stala přívrženkyněmi Občanského fóra a dcera stále opisovala různé informační materiály. Stále jsme ale žili obavami, aby se situace nezvrátila nějakým nemilým směrem.

2. prosince jsme uvítali odvezení zbraní Lidových milicí do vojenských skladů a další události nás postupně přesvědčily o nevratnosti změn. Odvoz zbraní měl také vážný důsledek pro přátele našich sousedů. V noci předtím se zastřelil ve skladu zbraní na dole Vítězný Únor F. H., kterého jsme znali také my. V těch dnech byla v Ostravě ještě jedna podobná sebevražda.

19. prosince dle příkazu ředitele ustala činnost KSČ ve Vítkovických železárnách.

29. prosince jsme přivítali volbu nového prezidenta republiky Václava Havla jako poslední výraznou událost bouřlivého roku.

Vidím, že v mých vzpomínkách něco chybí. Asi jsme tehdy nevěděli, že u nás proběhla „Sametová revoluce“. A nevěděli jsme toho tehdy mnohem víc, jen jedno nám bylo jasné. Neproběhla u nás naštěstí revoluce, ale dobře

organizované předání moci, což jsme si začínali uvědomovat později, když jsme sledovali události u našich sousedů. Někteří to měli mnohem složitější. A také tehdy začínal další významný proces. Konec studené války. Dodnes není vyřešena otázka: Kdo vyhrál studenou válku? Podle mého skromného mínění jsme to byli my, občané východního bloku – až na některé nešťastné státy. Otevřela se před námi doba nových nadějí a svobody.

MARIE SALOMONOVÁ *1939

Jak se ze mě stala „Ostravačka“

V Ostravě je spousta lidí, kteří sem přišli do učení, za prací, do školy apod. Mám podobný osud – já jsem se do Ostravy přivdala. Z mého povídání zjistíte, že jsem vlastně světoběžnice. Narodila jsem se v „Žižkově městě“ – Čáslavi. Údajně je tam Jan Žižka pochovaný.

Když mi byly tři roky, dostal tatínek místo v nově otevírané nemocnici v srdci Českého ráje – v Turnově, a tam jsem žila až do svých dvaceti let. V nemocnici už pochopitelně ne, protože tatínek odmítl vstoupit do KSČ. Pamětníci si dovedou představit, co následovalo. Vyhazov z práce i z bytu. Dostali jsme tři holé místnosti (bez koupelny, bez předstíň, záchod společný na chodbě), ale pro mě ideální byt. Z okna ložnice jsem viděla na sokolovnu a hřiště vedle. Tam jsem trávila volný čas a cvičila. O víkendech jsme jezdili s kamarády na sokolskou chalupu do Pasek nad Jizerou. Všechno to běhání po horách, sokolovně a povinnosti doma byly málo. Někdo mi řekl, že se zakládá pěvecký soubor. Přihlásila jsem se. Bohužel – hoši jsou ohrožený druh – nebyl nikdo, kdo by zpíval tenor a bas. Tak jsme si vzpomněli na místní vojenskou posádku. Vojáci byli rádi, že se dostanou z kasáren, a pár se jich přihlásilo. Mezi nimi i nějaký Miloš z Ostravy. Moc zpívat neuměl, ale byl ukecaný, tak nám dělal konferenciéra. A dál je vám to, doufám, jasné. Ukecal i mě. On tvrdí, že jsem ho nachytala na jahodové knedlíky! Jak? Z našeho okna v ložnici bylo vidět na vývěsní tabuli, kde Miloš při čekání na mě studoval různé tiskoviny. Když jednou moje mladší sestra nahlásila, že už ho tam vidí, tak maminka pravila: „Kdo ví, co měl, chudák, v těch kasárnách k večeři. Knedlíků je dost, řekni mu, ať přijde.“ No a Miloš je se mnou už šedesát let a stále tvrdí, že jsem ho přitáhla na jahodové knedlíky.

Dovedete si představit, když přijde děvče z Českého ráje do Hrušova. Neměli jsme byt a tak jsme prozatím bydleli u Milošových rodičů v bytě 1+1 v kolonii IDA – naproti současné ostravské věznici. Pro mě to byla škola – jak v práci, tak v mezilidských vztazích, ve vyjadřování – ve všem. Když přišla starší paní a řekla mi: „Joch měškam v Šancerovcu a mi by stačila jedna izba kajsi kde je trocha klidu!“ To jsem byla úplně vedle! Ale oporou mi byly kolegyně. Dvě vdovy (manželé zahynuli v koncentračních táborech) a dvě neprovdané starší „děvy“. Ráda na tu dobu vzpomínám!

Další starosta Hrušova se stal ředitelem Technických a zahradních služeb

a jednoho dne mi zavola: „Majenko, nešla byste mi dělat plánovačku?“ Bylo to za víc peněz, tak jsem šla. Poznala jsem zahradníky a květinové síně po celé Ostravě, popeláře a ostravskou zeleň od A do Z. Ke konci mě zvolili do funkce uvolněné předsedkyně ZV ROH (Závodní výbor Revolučního odborového hnutí). Tak jsem se starala o blaho pracujících. Nic netrvá věčně. Přišla revoluce, TAZSMO (Technické a zahradní služby města Ostravy) se rozpadlo, ale já jsem měla už jen pár měsíců do důchodu. Přetrpěla jsem je v jedné soukromé firmě. Dnes si troufám říci, že díky působení v podniku TAZSMO znám Ostravu mnohem lépe než většina rodilých Ostraváků.

Bydleli jsme v Hrušově, v centru Ostravy, v Porubě, ale pořád jsem toužila po domečku s kouskem zahrady. Přihlásili jsme se do stavebního družstva, které stavělo svépomocí řadové domky na Jižních svazích mezi Porubu a Svinovem. Stavěli jsme ve skupinách po osmi – vždy čtyři a čtyři zahradami k sobě. Zpočátku se stavělo společně, měli jsme jednoho zedníka, základy byly společné. Až když byly domky téměř hotové, vybírali jsme si obkládačky apod., tak přišel za mým mužem náš společný přítel a řekl mu, že se vedle něho prodává barák. Co teď? Váhali jsme, ale teď přiznávám, že hodně pomohl názor jedné mé kolegyně z práce: „Paní Salomonová, řadovka – to je panelák naplacato!“

Tak jsme vystoupili z družstva, koupili dům, pak sbalili auto, děti a s devizovým příslibem (který jsme kupodivu dostali) jsme vyrazili starou škodovkou do Skandinávie. Bylo to nádherné – příroda, lidi – všechno. Jeli jsme Norskem nahoru až za polární kruh a Švédskem dolů. Po návratu vzhledem k tomu, že jsme koupili sice doporučený, ale téměř neobyvatelný dům, jsme se pustili do oprav. No a v domě bydlíme doposud. Je sice na katastru Rychvaldu, ale spád máme spíš do Michálkovic (obchod, parta v Klubu důchodců, knihovna atd.). Takže situace se opakuje: „Jsem Čáslavačka, nebo Turnovačka? Bydlím v Michálkovicích, nebo v Rychvaldu? Babo rad!“

MILENA ŠOTOVÁ *1935

Dětství s vůní chleba

Milena Šotová se narodila jako Boturová 28. července 1935. Rodina žila v bytovém domě v Ostravě-Radvanicích, který v polovině dvacátých let minulého století postavil její dědeček. Součástí domu byla pekárna a obchod, ve kterém se pečivo prodávalo.

Nápad založit pekárnu se zrodil v hlavě její babičky. Její manžel pracoval jako tavič ve Vítkovických železárnách. Po vážném úrazu byl však z těžké práce vyřazen. Jeho manželka nejprve oživila pec v jejich starém domě v části Lipina a přesvědčila ho, aby se vyučil pekařem. „Když jsem se babičky ptala, jak na tu pekárnu přišla, říkala, že chleba se jí každý den a bude vždycky potřeba, i kdyby bylo jakkoli zle,“ vzpomíná Milena.

Prarodiče se pustili do stavby velkého domu. Stavební pozemek dostali od babiččina otce. „Prvního architekta babička vyhnala. Když viděla jeho plán, řekla, že to není pro lidi, ale pro myši. Postavili na tu dobu luxusní dům s velkými krásnými byty, které měly vlastní koupelnu a záchod, verandu a prostornou předsíň. Bydleli jsme tam my, babička s dědečkem, teta s mužem a dětmi. Jedna další rodina tam byla v nájmu. V podkroví pak byly jednopokojové mansardy se sociálním zařízením, kde bydlela například žena, která u babičky celý život sloužila a byla drahým členem naší rodiny,“ vysvětluje pamětnice. Stavba domu s moderní parní pekárnou v suterénu tehdy stála půl milionu korun. Dědeček sám vypálil na zahradě cihly. „Fungovalo to u nás trochu jako u Baťů. U pekárny byla místnost, kde spávali pekaři. Měli jsme služky a kuchařku, která vařila pro všechny rodiny z domu i pro zaměstnance. Jedli jsme všichni společně. Ke sloužícím a zaměstnancům jsme se chovali jako ke členům rodiny,“ vypráví pamětnice. Její tatínek Karel Botur se musel vyučit pekařem. Vůbec se mu do toho nechtělo, ale podvolil se vůli své matky, která v rodině všechno organizovala. Pekárnu pak výborně vedl.

Živnost fungovala i za druhé světové války. Díky chlebu neměli u Boturových nikdy hlad. Když bylo potřeba, vyměňovali ho za máslo a jiné potraviny. Na velké zahradě pěstovali prarodiče zeleninu a ovoce. Milena nastoupila do první třídy v roce 1941. Učil ji řídící učitel Rudolf Durčák, který se zapojil do protinacistického odboje. Milena si pamatuje, jak jim hrál na housle a zpíval. Během takzvané sokolské akce na podzim 1941 byl zatčen gestapem. „Tenkrát

pozatýkali a odvezli do koncentračních táborů všechny učitele z naší školy, kteří byli aktivní v Sokolu. Skoro nikdo se nevrátil. Pamatuji si, že jsme hrozně plakali a báli se, co bude následovat," vzpomíná Milena. I její rodiče chodili do Sokola a portrét uctívaného Tomáše Garrigua Masaryka visel u nich doma po celou válku. „Naše rodina měla štěstí a přežila bez větší újmy. Tatínek se snažil pomáhat lidem, kteří na tom byli hůř. Posílal pravidelně rodinám zatčených sokolů chleba a další potraviny.“

Na konci války zažila pamětnice s maminkou nálet v centru Ostravy. Šly si nechat šít nové šaty k rodinné švadleně. Bombardování přečkaly ve sklepě a nic se jim nestalo. Tatínek ale tehdy rozhodl, že je pošle z Ostravy do Rožnova pod Radhoštěm v podhůří Beskyd, kam jezdívali pravidelně na letní byt. Předpokládal, že tam bude bezpečněji. Milena chodila v Rožnově v posledních měsících války do školy a viděla tam věci, které ji dodnes děsí. Zatímco Ostrava už slavila osvobození Rudou armádou, v Rožnově se 4. a 5. května bojovalo. Nikdo z tamních obyvatel nečekal, že němečtí vojáci se budou právě v tomto městečku tak urputně bránit. Kromě desítek vojáků přišlo o život i dvacet civilistů.

Krvavý konec války v Rožnově

„Bydlely jsme s maminkou v podnájmu v pěkné vilce u lesa kousek za nádražím. Byly jsme tam samé ženské a děti. Najednou přišla fronta. Strašně se střílelo, bouchalo to, byla to hrozná vřava, kterou jsme přečkaly ve sklepě. Pak se k nám přišli schovat němečtí vojáci. Byly to skoro ještě děti. Ženy z našeho domu je přijaly mateřsky. Uvařily jim čaj, nakrmily je, jednomu, který byl nemocný, daly nějaké prášky a prosily je, aby odešli, jinak že nás postřílí," vypráví Milena.

Druhý den vyšla na balkon a viděla sovětského vojáka na koni. Seděl opačně, hlavu měl u koňského ocasu a byl namol opilý. Přišel k nim a dostalo se mu přátelského uvítání i jídla, i když si to asi nepamatuje. „Pak k nám přišli vyšší oficiři a také nějaký generálmajor, že si u nás udělají základnu. Pamatuji si, že mě a dceru domácích Helenku provezli gazíkem po městě. Bylo to strašné. V parku jsem viděla plno mrtvých lidí a koní. Dodnes vidím živě před očima obraz člověka, který měl stažené kalhoty a vyrvané maso z těla. Pak jsem nějakou dobu vůbec nemohla jíst maso.“

Když už byl i v Rožnově klid, chodívala Milena s maminkou a její známou,

magistrou z lékárny, na nádraží. „Přijížděly tam vlaky vězňů. S paní Novotnou jsme čekaly na jejího muže, který byl zatčen při sokolské akci. Nevěděly jsme, že je už dávno mrtvý. Nosily jsme na nádraží namazané chleby a buchty,“ vzpomíná Milena. V Ostravě ji čekal tatínek a dobrá zpráva, že do okna jejich domu vletěl granát a rozbil klavír. „Měla jsem velkou radost, protože jsem cvičení na klavír nesnášela. Bohužel, tatínek pořídil nový nástroj. Ale stejně jsem se toho moc nenaučila,“ říká. Hned po válce se přihlásila do obnoveného Sokola a cvičila ještě ve svých třiaosmdesáti letech.

Starý šmatlák ať jde pryč

Radost z konce války ale u Boturových netrvala dlouho. Komunistický převrat v únoru 1948 těžce zasáhl do jejich života. „Pamatuji na tu hrůzu, když tatínka zavolali na úřad a řekli mu, že pekárna ani dům už mu nepatří. Nesl to statečně už kvůli dědečkovi a babičce, kteří se z toho úplně hroutili,“ říká pamětnice. Protože její otec byl těžce nemocný a rozvedený, přepsala babička pekárnu na ni. Na začátku padesátých let dostala obsílku z národního výboru, aby se dostavila kvůli vyvlastnění majetku. Nebylo jí ještě ani dvacet let, ale byla odbojná a poučená, že se nesmí lehce vzdávat. „Přijali mě dva starší úředníci a dali mi k podpisu souhlas s vyvlastněním. Řekla jsem jim, že zlodějům nic podepisovat nebudu. Oni ztuhli, věděli, že je to všechno hrozné. Pak ten jeden řekl druhému, ať tam napíše, že jsem odepřela souhlas. Tak to napsal a já jsem šla domů,“ říká pamětnice.

Komunisté přesto pekárnu zabrali, znárodnili vybavení i automobil, kterým její tatínek rozvážel chleba. Do jejich velkého bytu nastěhovali cizí nájemníky a nechali jim jen jednu polovinu. „Tatínek mi umřel v roce 1955. Dědečka, který do pekárny pořád chodil a dohlížel na těsto, vyhnal jeho bývalý učeň. Stal se velkým soudruhem a řekl dědečkovi, že starý šmatlák tam nemá co dělat,“ říká Milena. Dědeček nedostal ani korunu důchodu. Musely ho živit děti a vnoučata. Chleba se za komunistů u Boturových pekl dál.

„My jsme se toho neúčastnili. Vzpomínám si, jak nás ráno budili lidé, kteří stáli na chleba frontu. Když zpočátku obhospodařovaly pekárnu Slezské mlýny, bylo to ještě celkem bez problémů. Pak přišli různí další správcové, kteří byli vůči nám stále arogantnější. Chlapi tam pili a ženské si dělaly trvalé. Byl to strašný binec,“ vzpomíná Milena.

Nová huť Klementa Gottwalda

Po maturitě vystudovala pedagogickou přípravu a začala učit. Působila v Radvanicích a v Havířově, nakonec zakotvila v Bartovicích. „Byla to ta nejlepší škola, jakou bych si mohla přát, malá a nenápadná. Měli jsme tam jen pět tříd. Nikdo nikoho nebuzeroval. Všichni věděli, že jsem proti komunistům a že chodím do kostela. Nikoho ani nenapadlo, aby za mnou přišel s přihláškou do KSČ. Zatímco jinde by mě vyhodili, tam jsem mohla v klidu učit. Měli jsme moc pěkné vztahy s kolegy i s rodiči.“

Komunistická vláda zlikvidovala nejen Boturovu pekárnu, ale také spoustu dalších tamních živnostníků a statkářů. Do života Radvanic a Bartovic pak navíc zásadně zasáhla stavba Nové huti Klementa Gottwalda, která začala v roce 1948. „Jako studentka gymnázia jsem tam chodila na brigády. Spousta lidí se musela vystěhovat. Byly zpřetrhány rodinné vazby. Část našich příbuzných a známých se přestěhovala do Ostravy-Poruby, další část do Havířova. Kdysi jezdili do Bartovic lidé z širokého okolí kvůli nádherné řece a lesu. Pamatuji si na turisty s batůžky, kteří u nás trávili neděle. Teď jsme obec s nejhorším ovzduším v republice. Nemůžeme si na zahradě vypěstovat ani mrkev a naše domy nemají skoro žádnou hodnotu,“ shrnuje Milena Šotová dopad výstavby hutního areálu. „Museli jsme mít neustále zavřená okna. Jednou jsem dala kočárek s dcerou na zahradu, a víckrát jsem to neudělala. Byla posypaná kusy popílku. Dědeček zahradu miloval a byl zděšen, když nebylo poznat, jestli jsme nasbírali rybíz bílý, červený, nebo černý,“ vypráví pamětnice, která nechala vykácet ovocné stromy se znehodnoceným ovocem a nahradila je okrasnými dřevinami. Za komunistů se vzdala i cvičení v tělovýchovné jednotě, která měla nahrazovat zakázaný Sokol. „Byla jsem ještě na spartakiádě v roce 1955, ale pak jsem se toho odmítla dál účastnit. Tři mé sestry ze Sokola komunisté pro nic a za nic zavřeli do vězení,“ vysvětluje.

Špatné spaní kvůli půjčce

Když se dožila důchodového věku, měla jasno, že nebude ve školství přesluhovat. Pád komunistické totality v listopadu 1989 prožívala v euforii. Na Silvestra roku 1990 vyhodila z pekárny komunistické vetřelce a začala připravovat rozjezd pekařství podle vzoru tatínka a dědečka. „Pekárna byla v dezolátním stavu. I zásuvky byly vytrhané, zůstaly jen trčící dráty. Pryč byly i všechny míchačky a další stroje. Použila jsem rodinné úspory a k tomu jsem si musela vzít půjčku

milion korun. V noci mě to strašilo. Když jsem zavřela oči, viděla jsem blikající tabuli s neonovým nápisem milion. Naštěstí se nám vedlo dobře a úvěr jsme splatili.“

Dnes peče Milena Šotová šest set až sedm set chlebů denně. „Jsem přesvědčená, že tatínek, dědeček a babička ocení, že jsem do toho šla. Nedělám to pro peníze, ale hlavně kvůli nim. Jsem věřící člověk a těším se, že mi jednou řeknou, že to bylo prima.“

Převzato z databáze Paměť národa, Post Bellum.

<https://www.pametnaroda.cz/cs/sotova-milena-20190424-0>

Uvedeno se souhlasem pamětnice.

ADOLFÍNA TAČOVÁ *1939

Něco z mého dětství a pak...

Moje rodná obec jsou Petřkovice, které se rozkládají na levém břehu řeky Odry v sousedství Ostravy. Bydleli jsme blízko nejstarší šachty Anselm (v provozu od roku 1782, pojmenovaná po synu majitele Rothschilda). Její název byl během doby několikrát pozměněn. Po uzavření v roce 1992 zde bylo zřízeno hornické muzeum. Petřkovice, kam celá léta pravidelně jezdím za svými sestrami a jejich rodinami a za přáteli, jsou mou srdečnou záležitostí. Vyrůstala jsem s rodiči a třemi sestrami v rodinném domku pod historickým vrchem Landek, kde v roce 1953 dokonce objevili Petřkovickou (někdy Landeckou) Venuši. Otec pracoval na šachtě jako horník, maminka byla celý život v domácnosti. Starala se o nás děti a taky o dobytek, který jsme chovali po celá léta. Takže jsme měli krávu Stračenku, prase Lojzíka, kozu Lízu, husy, slepice a králíky. Byli jsme drobní hospodáři, vlastnili jsme také malé pozemky a měli jsme pronajatou louku u Odry, kde se pásala naše kráva a koza. Odra se tehdy klikatila a vytvářela romantická zákoutí. Ještě v poválečných letech (po roce 1945) jsem se v ní s kamarádkami koupala a v roce 1957, kdy jsem maturovala, jsem si otázky opakovala na louce a věrně mi naslouchala koza Líza. Mé dětství bylo radostné, ale bylo třeba taky pomáhat rodičům, hlavně se to týkalo mých dvou starších sester, ale na dětské dovádění bylo vždy času dost. Odra se pravidelně vylívala z břehů a jednou jsem do ní po pás spadla. Nebýt kamarádů, nevím, zdali bych se neutopila. Ale trochu jsem předběhla dobu. Narodila jsem se těsně před druhou světovou válkou v roce 1939. Bombardování a konec války jsme prožili s rodiči a dalšími sousedy v krytu Landeku. Ten se nacházel v objektu šachty. Jako malé dítě jsem byla velice ustrašená. Měla jsem hrůzu z dunění blížících se letadel. Teta, která bydlela v sousedství, vždy přiběhla a rychle mě zavedla do krytu. Vzpomínám si na první dny po skončení války. Na blízkém fotbalovém hřišti byla umístěna sovětská posádka. Armáda pochopitelně potřebovala jíst, a tak museli všichni občané odevzdat dobytek. Nám vzali krávu a maminka to velice těžce nesla, neboť Stračenka nás vlastně živila, byly jsme čtyři nezletilé děti v naší rodině. Zachránila nás teta, která šla prosit velitele, aby nám krávu vrátili. Stalo se a kráva nám opět dávala mléko. Rodiče za tento bohatýrský čin byli velmi vděční. Ještě se vrátím k mým rodným Petřkovicím. Obec se rozkládá v mírném údolí lemovaném na jedné straně Landekem a na druhé straně Nord Polem. Tento název překonal všechny věky od doby Rakouska-Uherska, kdy

Petřkovice s dalšími obcemi prohrála v roce 1742 císařovna Marie Terezie s pruským císařem Fridrichem, takže Petřkovice byly až do vzniku první republiky pod pruskou nadvládou. Nechci se pouštět do historie, ale uvedu aspoň jednu příjemnou vzpomínku z mého dětství. Náš domek se nacházel přímo pod skalou, takže v neděli jsme se sestrami rády dobrodružně šplhaly po skále do lesa. Tam jsme i s rodiči (někdy i s malými housaty) sedávali u kávy a buchet a trávili hezké chvíle. Především z Ostravy přicházeli občané za odpočinkem buďto do lesů Landeka nebo na protější stranu, kde se na vrcholu Nord Pole nacházela osvědčená výletní restaurace „U Viačky“. Odtamtud byl překrásný pohled na Ostravsko v pozadí s Beskydami. V lese nad naším domkem nám strýc s tatínkem zhotovili na zdatném dubu houpačku, třeba o Velikonocích jsme tam pak hledali malovaná vajíčka. Les byl tehdy čistý, voňavý a bylo nám tam báječně.

Základní školu jsem navštěvovala v Petřkovicích. K povinnostem jsem přistupovala až přehnaně zodpovědně. Na jednu malou příhodu si vzpomínám: Po příchodu ze školy jsem ještě oblečená psala domácí úkol. Nepomohlo, že maminka už volala k obědu. Nebo ráno jsem prosila probudit v 6.30, abych se mohla dostatečně připravit do školy. Jednou mě maminka vzbudila v 6.45 a já jsem z toho byla úplně špatná. A tak to šlo se mnou dál. Během návštěvy základní školy jsem brzy našla zalíbení v tělocviku. Hlavně mě bavilo běhání a různé soutěže, ale taky hvězdy, kotouly a všechny podobné aktivity. Podařilo se mi při jedné školní soutěži vyhrát běh na 60 m a stát se vítězkou školy. Navštěvovala jsem cvičení v Sokole a brzy mě starší kamarádi oslovili, abych šla do Ostravy do TJ Baník, oddílu sportovní gymnastiky, jinak by mě byla škoda, neboť ve mně objevili jakýsi talent. Ale rodiče si nikdy nemysleli, že budu vrcholová gymnastka. Navštěvovala jsem taky hodiny klavíru. Líbilo se mi to a bez nucení jsem ráda a pilně denně doma cvičila. Rodiče si mysleli, že bych mohla vystudovat hru na klavír. Ale skutečnost byla jiná. Vyhrála gymnastika a hře na klavír se věnovala má mladší sestra.

Naplnlo jsem se gymnastice začala věnovat až se začátkem studia na přívozském gymnáziu v r. 1954. Byla tam zřízena sportovní třída, která měla návaznost na oddíl sportovní gymnastiky Baníku Ostrava. A tehdy jsem rovnýma nohama spadla do tréninkového procesu. To byl fofr. Byla tam spousta děvčat různého věku a především skvělý trenér Miroslav Kojdecký, který trénoval právě děvčata. Vše se dělo velmi rychle. Zásada byla co nejvíce a nejrychleji se naučit nové cviky. Velice mě to bavilo a za půl roku jsem už startovala za dorostenky na krajských přeborech a hned nato na přeborech celostátních. Oddíl měl kontakty s polskými gymnasty v Radlinu, kam jsme pak v r. 1956 jeli. Mé začátky byly špatné, skončila jsem tehdy předposlední. Za půl roku jsem při recipročním

utkáni už byla druhá. Špatné začátky mě neodradily, naopak, bavilo mě útočit zezadu. Tréninky tehdy se s dnešními nedají srovnat. Především to byla Stará Sokolovna (i v názvu do dnešních dnů) se dvěma lampami, jedněmi kamny a starým nářadím. To jsme všichni společně museli ručně přinést z nářadovny do sálu a pak zase uklidit, neboť po nás tam cvičili šerm, judo a další sporty. Navíc oddíl měl tehdy mužské a ženské složky, to znamená, že jsme se museli domluvit na prostoru pro umístění nářadí a čase. Bylo to tehdy velmi náročné. Říkalo se, že jsme gymnastiku dělali „na koleně“. Přesto jsem se v těchto podmínkách dopracovala až k olympijským medailím. Nebylo to ovšem zadarmo. Vzpomínám si na nesčetné množství malých úrazů, např. utržený mozol na ruce nebo drobné podvrtnutí kotníku. To se řešilo zavázáním obinadlem a cvičilo se dál. Stěžovat doma jsem si také nemohla, neboť rodiče už na začátku řekli, že to budu dělat buď pořádně, nebo nic. Za těchto podmínek mě podporovali.

Velmi úspěšný, ale náročný pro mě byl r. 1957, kdy jsem maturovala. Ve stejných dnech se konalo v Ostravě utkání juniorů a juniorek ve sportovní gymnastice proti Jugoslávii. Vybojovala jsem si účast v československém družstvu. Vše nakonec dopadlo dobře. Maturitu jsem udělala a utkání jsme vyhrály. Po maturitě namísto studia na VŠ jsem se s největší vervou vrhla do náročných každodenních tréninků. Přede mnou byly velké výzvy. V tomto roce jsem se zúčastnila v Moskvě jako členka československého družstva světového festivalu. Skončily jsme na 6. místě. Ještě nešlo o nic, před námi byly vyšší cíle. Za rok se konalo MS ve sportovní gymnastice opět v Moskvě v Lužnikách. Pro toto MS se družstvo teprve tvořilo. Rozhodujícím momentem bylo Mistrovství Československa v r. 1958 v Bratislavě, které skončilo 1. Bosáková 2. Čáslavská 3. Tačová. Další pořadí tvořily Krausová, Švédová a Matoušková. V tomto složení jsme v Lužnikách po dlouhých bezmedailových letech získaly stříbrnou medaili po družstvu Sovětského svazu. Byl to začátek úspěšné „zlaté éry“ československé ženské sportovní gymnastiky, která trvala do r. 1968, tedy 10 let, kdy československé družstvo získalo na světových soutěžích OH 1960 Řím, MS 1962 Praha, OH 1964 Tokio, MS 1966 Dortmund (zlatá medaile!) a OH 1968 Mexiko vždy stříbrnou medaili. Musím dodat, že jsem kvůli utržení achilovky dva měsíce před MS Dortmund byla z družstva vyřazena. Ze stejného důvodu jsem v r. 1967 ukončila závodní činnost. Začala pro mě další etapa. Bylo mi nabídnuto místo trenérky vedle mého trenéra M. Kojdeckého v domácím oddíle, což jsem uvítala s radostí.

Teoretické znalosti jsem dohnala při dálkovém studiu na Fakultě TVS UK v Praze. Ještě se vrátím k mé závodní činnosti. Nezasvěcený čtenář by mohl

nabýt dojmu, že jsem se zúčastnila jenom těchto čtyř významných světových soutěží. Jenže tak to nebylo. Šlo o desetiletou poctivou práci v tělocvičně. Každý rok se konaly soutěže domácí i zahraniční a vždy jsem se musela obhajovat. Každá soutěž byla vlastně prověrkou nejen pro mě, ale také pro ostatní gymnastky, zdali do reprezentace patříme či nikoli. Šťěstí mně přálo, když jsem v r. 1959 vyhrála Mistrovství Československa. Konalo se v tehdejší hale Tatran v Ostravě. Porazila jsem tehdy bývalou královnu gymnastiky Evu Bosákovou a taky Věru Čáslavskou. V té době to bylo mé nečekané vítězství a byla to velká událost. Eva svou prohru čestně přijala. Pomohl mi přeskok, ve kterém jsem vynikala. Za rok na OH 1960 v Římě jsem se dostala s přeskokem do finále, kde jsem obsadila 4. místo. Přestože medaile mě minula (zbyla mně bramborová), byl to můj velký osobní úspěch. Družstvo tehdy tvořilo šest děvčat. Musely jsme dobře zvládnout všechna čtyři nářadí (přeskok, bradla, kladina, prosná). V počátcích jsme měly každá nějaké slabé stránky. Jednou mi Věra Čáslavská před bradly pošeptala, že se jí chce z bradel zvracet. Já jsem jí zase pošeptala, že se mi chce zvracet z kladiny. Každá jsme si své nedostatky musela vyřešit. Jinak bychom v družstvu nebyly. Vlastně jsme naše družstvo v průběhu let stále zdokonalovaly a šperkovaly. Stále jsme šlapaly Sovětkám na paty. Však taky na OH 1964 v Tokiu jsme za nimi zůstaly jen o půl bodu, zatímco čtyři roky zpět na OH 1960 v Římě nás Sovětky porazily o 10 bodů. Tím, jak jsme každá na sobě tvrdě pracovaly, stávalo se naše družstvo silnějším a pro Sovětky nebezpečnějším. Proto taky mohla z našeho družstva vyrůst olympijská vítězka Věra Čáslavská. Věra byla talent od pánaboha, ale proto, aby byla nejlepší, dělala mnohem více než kterákoli z nás. Měla vysoké cíle. Především porazit Larisu Latyninovou, dřívější olympijskou vítězku. To se jí podařilo. Věra byla obdivuhodná a dá se říct, že v budoucnu velmi těžko budeme mít takovou gymnastku. Jsem ráda, že jsem byla v letech 1957–1967 součástí slavné éry naší sportovní gymnastiky.

Po skončení kariéry

Jak už jsem se zmínila, po ukončení sportovní činnosti mně bylo z ČSTV nabídnuto, abych pracovala jako trenérka v mé tělocvičně, kterou jsem znala od r. 1954 a cítila se v ní jako doma. Za tuto nabídku jsem byla velmi ráda. Měli jsme status Tréninkové středisko mládeže, což už podle názvu znamená, že jsme se věnovali především malým dětem a mládeži. Vzpomínám si na první roky mé trenérské činnosti. Byla jsem cvičící trenérka. Nemohla jsem být bez

pohybu. A práce to byla úžasná, neboť děvčata mě napodobovala a velmi rychle se učila. Výsledky byly skvělé. S trenérem Miroslavem Kojdeckým jsem pracovala v tandemu a vychovali jsme další gymnastky pro reprezentaci. Mezi nejúspěšnější patřily Jana Knopová a Renáta Stodůlková, které reprezentovaly Československou republiku v 70. letech minulého století. Ale jmenuji další: Nováčková, Crlová, sestry Cabákovy, Sanetríková, Zemanová, Bártová, Sehnalíková a jiné. Celá léta jsme pracovali tak, že jsme vytvářeli přátelské prostředí, ve kterém se našim svěřenkyním líbilo, a cítily se dobře. Ale nebylo vždy všechno zalité sluncem. V sedmdesátých letech byl vytvořen systém vrcholového sportu. V tomto systému musela Tréninková střediska mládeže předat ty nejtalentovanější dívky do Vrcholového střediska. To byly ty nejcitlivější momenty pro nás trenéry, neboť tím byla velmi narušena naše výkonnost a výsledky v soubojích družstev i jednotlivců. Ale nic to nezměnilo na tom, že jsem v tělocvičně pracovala ráda a svým svěřenkyním předávala své bohaté zkušenosti, jak nejlépe jsem dovedla. Vedle mé hlavní profese jsem vykonávala po mnoho let funkci rozhodčí s mezinárodním certifikátem. Byla to taky velice náročná funkce. Zkoušky pro obhájení funkce mezinárodní rozhodčí se opakovaly každé čtyři roky před profesionální komisí a v cizím jazyce, já v němčině.

V letech 1981-1983 jsem pracovala jako trenérka v Itálii. Byla to smlouva sjednaná v rámci spolupráce a přátelství s italskou federací sportovní gymnastiky. Byla to velká výzva, která vyžadovala velké fyzické i psychické nasazení. Zodpovídala jsem s italským trenérem za „squadra azzurra“ čili reprezentační družstvo žen za přípravu pro účast na Mistrovství světa ve SG 1983 v Budapešti. Dnes po letech mohu konstatovat, že mě dlouholetá práce v Itálii velmi obohatila. Získala jsem nové zkušenosti, nová přátelství, naučila se jazyk a taky jsem měla možnost poznat krásnou Itálii včetně Sicílie a Sardinie. Vzpomínám si, že to tehdy nebylo vůbec jednoduché. Tamní gymnastky, se kterými jsem měla pracovat, měly velké nedostatky, ale na druhou stranu já jsem měla široké pole působení. Ano, to byla doba, kdy jsem se mohla chlubit čtyřmi stříbrnými medailemi (OH 1960, OH 1964, MS 1958, MS 1962) v soutěži družstev, zatímco Italky se považovaly za poslední, neboť odjely z MS 1978 z Fort Worthu bez ukončení soutěže na doporučení rumunské trenérky, která tehdy pracovala s italským reprezentačním družstvem. Dnes je situace naprosto obrácená. Můžeme se od nich učit. Ale o tom nechci dále psát.

Má tehdejší činnost v Itálii skončila úspěšně. Italské družstvo skončilo z 30 zúčastněných států na 15. místě. Po vypršení termínu smlouvy jsem se vrátila ke své profesi do ostravského Tréninkového střediska mládeže, do „mé“ tělocvičny. Ráda jsem pokračovala v přerušené práci. Cítila jsem oboustrannou

radost. Především jsem na děvčatech poznala nedostatky ženské práce. A já jsem opět měla široké pole působení, abych děvčatům vtiskla eleganci a ženskost. Mezi posledními talentovanými závodnicemi byla Daniela Bártová. Rychle jsme odstraňovaly nedostatky. V roce 1984 na podzimním Mistrovství republiky se umístila mezi prvními a brzy potom byla převedena do Vrcholového střediska Vítkovice. Tam pokračovala, ale jak je veřejně známo, přešla k lehké atletice na disciplínu „skok o tyči“, kde se stala později velmi úspěšnou a na OH 2000 v Sydney byla čtvrtá. V roce sametové revoluce 1989 jsem skončila jako profesionální trenérka. Tehdejší ČSTV všechny trenéry postupně propustilo. A začala další životní éra. V roce 1990 se obnovila činnost České obce sokolské. Náš oddíl sportovní gymnastiky se zasadil o obnovu původní Tělocvičné jednoty Sokol Moravská Ostrava 1. Byla mi nabídnuta funkce tajemnice obnovené Sokolské župy Moravskoslezské. Ale nepřestala jsem pracovat jako dobrovolná (bez nároku na odměnu) trenérka v tělocvičně. Navíc jsem dostala další nabídku z ostravské konzervatoře, abych vyučovala na oddělení hudebně dramatickém základům akrobacie. Tuto nabídku jsem přijala a působila jsem tam smluvně celých jednadvacet let od r. 1990 do r. 2011.

Byla to pro mne radostná práce a užila jsem si se studenty mnoho legrace. Nastávající herci jsou skvělí mladí lidé, mnozí se nezastaví před žádnou překážkou. Avšak brzy zjistili, že naučit se mnohdy jednoduché akrobatické cviky není zas tak snadné. Výjimečně se mezi studenty objevili i tací, kterým tělesný pohyb nic neříkal a obyčejný kotoul byl problém. Musela jsem jít na to od základů, doučovala jsem to, co zanedbali na základce. Chci říct, že těch šikovných bylo mnohem více a já na tu dobu vzpomínám ráda, neboť mě velmi obohatila. Taky se mně rozšířil okruh přátel, s mnohými se neustále setkávám ať už na koncertech, v divadlech nebo při jiných příležitostech.

Sportovní gymnastika mě pozitivně ovlivnila po celý život. Vždy jsem měla štěstí na dobré lidi, kteří byli rovní, pravdomluvní, veselí, kamarádští a čestní. Celý život jsem věnovala sportu a stále se pohybuji mezi sportovci, kde mám své místo. Některé životní etapy jsou minulostí, ale přišly jiné, nové výzvy. Před lety jsem byla požádána Českým klubem olympioniků (jsem členkou od roku 1975), abych se postarala o zřízení Regionálního Českého klubu olympioniků Severní Morava. Při přípravě mi předávala zkušenosti má kamarádka, držitelka zlaté olympijské medaile ve sportovní gymnastice z OH 1948 paní Věra Růžičková, která před 2 lety odešla do gymnastického nebe. Prvním zvoleným předsedou našeho klubu byl Jiří Raška. Po jeho smrti vede regéČKO (Regionální Český klub olympioniků) šermíř Aleš Depta. Já jsem místopředsedkyní. Klub má 77 členů a je přístupný dalším novým mladým olympionikům. Ukořím je

účast členů na sportovních akcích, dekorování, besedy, autogramiády apod. Velkou součástí je sociální stránka starších olympioniků, pomoc v nesnázích, nemocech nebo jiných nepříznivých životních situacích.

Jsou zde ale i další sportovní aktivity. Jako olympijská legenda jsem s dalšími kamarády olympioniky již po několik let zapojena do projektu „Sazka olympijský víceboj“. Je pokračováním původního projektu olympijských vítězů v desetiboji Roberta Změlíka a Romana Šebrleho pod názvem OVOV. Je to velmi prospěšná celorepubliková soutěž středních škol zaměřená na plnění testů atletického víceboje. Finále této soutěže se koná již po několik let v areálu ČVUT Brno. Olympionici – legendy, ale i ti současní – doprovázejí mladé soutěžící po celé dva dny bojů, kdy je motivují, podporují hlavně slovně nebo příkladem, pořádají autogramiády nebo dávají podpisy přímo na jejich trička nebo panely. Naše účast v této soutěži má pro mladé sportovce kladný dopad.

Sportovní gymnastika mě pozitivně poznamenala po celý život. Do „mé“ tělocvičny chodím neustále od r. 1954. Jsem zde čestnou prezidentkou a z této funkce mně vyplývají úkoly, zvláště při konání soutěží. Tyto povinnosti беру jako poslání, které mi přináší radost. Při setkání s mladými gymnastkami jim ráda předávám své rady a zkušenosti. Mohu říci, že jsem cvičit nikdy nepřestala. Jednou týdně vedu cvičení starších žen v porubské sokolovně, kde si hezky protáhneme znavená těla, trochu posilujeme a pak uvolníme. Užijeme si všechny spoustu legrace. Po cvičení jdeme tělu dodat tekutiny.

Sport přináší lidem do života spoustu dobrých věcí. Při pravidelném sportování nacházíme přátelství a také disciplínu, která se nese celým naším životem.

Adolfina Tačová, nar. 19. 4. 1939 v Ostravě-Petrkovicích

- mistr sportu a zasloužilý mistr sportu
- držitelka dvou stříbrných olympijských medailí v soutěži družstev: OH 1960 Řím, OH 1964 Tokio
- držitelka dvou stříbrných medailí v soutěži družstev z MS 1958 Moskva a MS 1962 Praha
- účastnice ME 1965 v Sofii – 3× finále, 9. místo celkově
- absolutní mistryně Československa ve sportovní gymnastice v r. 1959
- finalistka OH 1960 Řím: přeskok – 4. místo
- od r. 1967 do r. 1990 trenérka Tréninkového střediska mládeže SG při TJ Baník Ostrava

- od r. 1990 do r. 2011 učitelka akrobacie na ostravské konzervatoři
- od r. 1990 do r. 1997 tajemnice Sokolské župy Moravskoslezské
- mezinárodní rozhodčí od r. 1976 do r. 2000
- členka Českého a Regionálního klubu olympioniků
- čestná prezidentka oddílu SG TJ Sokol Mor. Ostrava 1
- v roce 2009 oceněna cenou hejtmana Moravskoslezského kraje za celoživotní přínos v oblasti sportu
- v roce 2011 oceněna titulem „Sportovní legenda Ostravy“
- v r. 2012 „Sokolská sportovní legenda“ – odbor sportu
- v r. 2019 „Sportovní legenda“ ČOS
- v r. 2019 vstup do Síně slávy České sportovní gymnastiky

ZDENĚK TRUXA *1929

První setkání s Porubou

Po úvaze jsem se rozhodl podělit se se svými vzpomínkami o mém prvním setkání s Porubou. Pocházím z Olomouce a v roce 1953 jsem se pracovně přemístil do Ostravy za manželkou, která tam bydlela u rodičů. V roce 1954 se nám narodil syn a v té době jsme obývali jednopokojový byt poblíž Čapkovy sokolovny v Ostravě. Byt se nacházel v přízemí, topení měl na pevná paliva. Každý si jistě dovede představit, co to dá práce, aby bylo v bytě teplo. Netopit znamenalo, že do rána byla v bytě jinovatka a voda zmrzlá. Uvítal jsem, když nás navštívil neznámý člověk – havíř, s tím, že by rád získal náš byt výměnou za byt v Porubě, který má ústřední topení. Že mu vyhovuje poloha našeho bytu a on se do Poruby stěhovat nechce. Nabídka byla velice lákavá a splňovala náš sen bydlet v moderním bytě. Administrativní úkony spojené s výměnou bytu na bytových úřadech proběhly snadno a rychle, jelikož jsme souhlasili s podmínkami souvisejícími s výměnou.

Stěhovali jsme se v listopadu 1955 do domu na náměstí Jana Nerudy. Všude kolem hory rozježděného bláta, do kterého zapadaly vozy se stavebním materiálem, samozřejmě i stěhovací vozy. Chodilo se po položených prknech na cihlách. Vše se s pomocí dalších přistěhovávajících se rodin zvládlo. Prostor náměstí Jana Nerudy byl na severozápadní straně nezastavěný a uprostřed stála bouda, ve které se prodávaly základní potraviny jako chléb, pečivo, mléko, máslo apod. Samozřejmě i tyto nákupy se konaly na položených prknech. Gumáky byly nutné v každé rodině.

Spojení s Ostravou zajišťovala jednak tramvaj jezdící ze Svinova, jednak malé nádražíčko pod Zámeckým parkem ve staré Porubě. Bylo to nádražíčko, kde se přistavovaly vagony se stavebním materiálem a nábytkem stěhujících se lidí, zejména ze Slovenska. Až v prosinci 1955 byla zahájena autobusová doprava z nynější ulice Matěje Kopeckého (dříve ulice Švermova, pak ulice Václava Kopeckého) do Hulváka.

V žádném z domů obsazovaných novými nájemníky nebyl výtah. Nebyly ani kočárkárny, takže kočárky se pracně vynášely do poschodí, a to převážně za pomoci spolubydlících. Přes všechny tyto těžkosti vládla spokojenost před nastávající zimou. Jelikož v té době v bytech nebyly pračky, nacházely se v suterénu jednoho domu sdílené velké pračky a vše, co souviselo s praním, sušením a mandlováním.

Stavbaři budovali pevné silnice a chodníky a nájemníci si před svými domy upravovali záhony s květinami, o které se staraly děti. Potřebné sazenice, keře, stromky na požádání dodával tehdejší Národní výbor. Dnešní vztah nájemníků domů je úplně jiný. Tyto práce dělají odsouzení a firmy. Ve sklepních prostorách se o sobotách nebo v neděli dopoledne konalo promítání filmových pohádek, s většími dětmi se na ulici konaly závody dětí na koloběžkách nebo trojkolkách. Zatímco děti šly v doprovodu několika maminek do blízkého lesa, kde si hrály nebo opékaly buřty, dospělí šli na tzv. brigádu na budování koupaliště nebo u škol dílny na výuku řemesel.

Když jsem 26. 11. 1955 podepsal dohodu o převzetí bytu, současně mi byla stanovena úhrada za byt ve výši 107,-Kčs a záloha za dodávku tepla a vody 20,-Kčs měsíčně. V roce 1957(dne 1. 11.) došlo k úpravě na celkovou částku 166,- Kčs měsíčně.

V té době, psal se rok 1956, se otevřela na náměstí Jana Nerudy mateřská školka a jesle. Poruba měla v té době 24 500 obyvatel.

Dnes je tomu 65 let od mého nastěhování a bydlím dosud na stejném místě. Ještě v roce 1995 po sametové revoluci činilo nájemné se zálohami 1 350,-Kč. Dnes po odprodeji bytů soukromému vlastníkovi činí nájemné 7 640,-Kč. Jen krásné vzpomínky na první setkání s Porubou zůstaly, ale realita je jiná, neboť současní nájemníci řeší jiné problémy, jako kam zaparkovat auto apod.

Jsem s pozdravem, ať Poruba žije, vzkvétá, ale bez nadšených lidí – nájemníků toho nedosáhne.

Obrazová příloha

JIŘÍ BÁRTA: Ostravský učitel Lumír Bárta

ARNOŠTKA MOJOVÁ: Lučina

UNION, BLFZ, OSTRAVA 55177-28.	Čís _____ ČLENSKÝ PRŮKAZ SPORTOVNÍHO KLUBU LUCINA VE SL. OSTRAVĚ <i>[Signature]</i> předseda. <i>[Signature]</i> jednateř												
Vlastnoruční podpis: (nepřilepi-li se podoběnka) _____ <i>Moj Hubert, skladník</i> <i>M. Ostrava * Jan Maria</i> jeř členem _____	Platí pouze na rok platební známkom vyznačený. <table border="1"> <tr> <td>1936</td> <td>1928</td> <td>1932</td> </tr> <tr> <td>S.K. LUCINA S.O.</td> <td>S.K. LUCINA S.O.</td> <td>S.K. LUCINA S.O.</td> </tr> <tr> <td>193</td> <td>193</td> <td>193</td> </tr> <tr> <td>S.K. LUCINA S.O.</td> <td>S.K. LUCINA S.O.</td> <td>S.K. LUCINA S.O.</td> </tr> </table> <i>[Signature]</i> pokladník.	1936	1928	1932	S.K. LUCINA S.O.	S.K. LUCINA S.O.	S.K. LUCINA S.O.	193	193	193	S.K. LUCINA S.O.	S.K. LUCINA S.O.	S.K. LUCINA S.O.
1936	1928	1932											
S.K. LUCINA S.O.	S.K. LUCINA S.O.	S.K. LUCINA S.O.											
193	193	193											
S.K. LUCINA S.O.	S.K. LUCINA S.O.	S.K. LUCINA S.O.											

Mgr. BLANKA CHROSTKOVÁ

PŘÍBĚH RODINY SOCHORKOVY v dokumentech

Několik listin významných bodů života rodiny Sochorkovy ze Staré Bělé pomáhá zmapovat jejich životní cesty dvacátým stoletím.

V rodině Kokšů se 8. 3. 1900 narodila dcera Františka, jak je zřejmé z rodného a křestního listu z 19. 10. 1922. Křestní list dokládá, že v roce 1922 přestoupila k církvi československé, obojí vystaveno před svatbou.

Nejstarší uložené, ale pro další užití už příliš málo čitelné, jsou doklady o stavbě domu ve Staré Bělé č. 230 – stavební plány, schválení stavby, rozpočet. Dlužní úpis Josefa a Marie Sochorkových z června 1906 na 4 000,- korun Občanské záložně ve Staré Bělé představuje téměř celou částku na stavbu domu. Ten byl dán do užívání v roce 1906 a jeho součástí byl obchod smíšeným zbožím se zvláštním vchodem.

Marie Sochorková ovdověla a 26. 11. 1909 je uzavřena s opatrovníkem jejích tří dětí – Ladislava, Marie a Aloisie – darovací smlouva. 23. 11. 1909 vdova Marie Sochorková uzavírá sňatek s o šest let mladším Ludvíkem Lyčkou.

Františka Kokešová si 18. 11. 1922 bere Ladislava Sochorka a při té příležitosti vzniká „předsvatební smlouva“. U své tchyně, Marie Lyčkové, získává 15. 11. 1925 po třech tovaryšských letech výuční list.

20. 2. 1925 se manželům Sochorkovým narodí syn Vladimír, a jak se později ukáže, je to jejich jediné dítě. Vladimír tragicky zahynul na motocyklu 27. 6. 1954. Svobodný a bezdětný. Matka jej přežila o dvacet, otec téměř o třicet let. Koncese na zřízení, udržování a provozování radiofonní přijímací stanice z roku 1930 je doplněna potvrzením z roku 1943 o odstranění tohoto přístroje. Vladislav Sochorek (uváděný též jako Ladislav) je v obci po starobělském faráři druhým majitelem automobilu. Máme doklad o tom, jak vypadal tehdejší „řidičský průkaz“ z roku 1931.

Součástí života v prvorepublikovém Československu je také Domovský list, list Františky Sochorkové je z roku 1935, a potvrzuje, že tato má domovské právo v obci Stará Bělá již od roku 1924.

V říjnu 1937 obdržela Františka Sochorková, obchodnice ve Staré Bělé, od Policejního ředitelství v Moravské Ostravě vysvědčení zachovalosti.

V říjnu 1940 získává Františka Sochorková od téhož povolení k prodeji periodických tiskovin.

V únoru 1950 Františka Sochorková odhlašuje svou živnost pro likvidaci

a začlenění firmy do družstva Budoucnost, kde ještě do odchodu do důchodu několik let jako zaměstnanec prodává.

Dveře do obchodu jsou v roce 1959 nahrazeny oknem, schody zasypány hlínou a osázeny květinami.

V šedesátých letech se Sochorkovi stávají výměnkáři u svých příbuzných, kterým dům prodali.

Republika československá
Markrabství Moravské

Rodný a křestní list.

Biskupství: Olomoucké.
Děkanství: Sv. Václava.
Fara: Jan Běla

Okresní hejmanství: Sv. Václava
Zdejší matky narozených a pokřtěných Tom. I. pag. 37 se tímto sčítací dokazuje, že dítě Páně:
Jména: Jan Běla
Fara: Jan Běla

Utrpělo: 1900 dne 10. března 1900 zde v Janě Běle
domě číslo 114 narozena dne 10. března 1900 odd. Křesťanská, katolická dle římsko-katolického obřadu pokřtěna byla

Jméno křtěnovo	Mateřský, rodní jméno	Otec	Matka	Kmotrů	Bábov byla
Jan Běla	Jan Běla	Jan Běla, rodní jméno, starý bydlící a náboženský, pos. jeho starší bratr a rodní otce, starý a bydlící, a jeho matky Janě a příjmení	Jiří Běla, rodní jméno, starý bydlící a náboženský, pos. jeho starší bratr a rodní otce, starý a bydlící, a jeho matky Janě a příjmení	Jan Běla, starý a bydlící	Jan Běla, starý a bydlící
Jan Běla	Jan Běla	Jan Běla, rodní jméno, starý bydlící a náboženský, pos. jeho starší bratr a rodní otce, starý a bydlící, a jeho matky Janě a příjmení	Jan Běla, rodní jméno, starý bydlící a náboženský, pos. jeho starší bratr a rodní otce, starý a bydlící, a jeho matky Janě a příjmení	Jan Běla, starý a bydlící	Jan Běla, starý a bydlící

Děkanem toho budíž máj vlastnoruční podpis a pečeť úřední.

Děkan v. S. Jan Běla, dne 10. března 1900. Pa. Jan Běla, farář

Republika Československá Duchovní správa ČČS v Staré Bělé

Okres { politický: Moř.
soudní: Olom.

Čís. j.:

Oddací list.

Podepsaná duchovní správa potvrzuje, že dle knihy oddaných

svazek 1 stránka 20 byli dne 8. listopadu tisícího devítistého dvacátého devátého (1922) oddáni:

	Ženich	Nevěsta
Jméno a příjmení	<u>Ladislav</u> <u>Gothorck</u>	<u>Františka</u> <u>Hokešová</u>
Zaměstnání	<u>domkař</u>	<u>a rodičů</u>
Bydliště (čís. domu, pol. okres)	<u>Stará Bělá č. 230,</u> <u>c. Moř. Olom.</u>	<u>Stará Bělá č. 114,</u> <u>c. Moř. Olom.</u>
Den, měsíc a rok narození	<u>22. srpna 1899</u>	<u>8. března 1900</u>
Rodiště (čís. domu, okres pol. a soud.)	<u>Stará Bělá</u>	<u>Stará Bělá</u>
Vyznání	<u>československé</u>	<u>československé</u>
Stav: (svobodný, vdov., rozloučený)	<u>svobodný</u>	<u>svobodná</u>
Rodiče (jméno, příjmení, zaměstnání a bydliště)	<u>Josef Gothorck, horník,</u> <u>Stará Bělá</u> <u>Marie, rož.</u> <u>Stará Bělá</u>	<u>František Hokeš,</u> <u>rožník, Stará Bělá</u> <u>Františka, rož.</u> <u>Stará Bělá</u>
Oddal	<u>Ludvík Čuček, duchovní správce</u>	
Místo oddavek	<u>Stará Bělá</u>	
Svědkové (jméno, příjmení, zaměstnání a bydliště)	<u>Jindřich Bajnar, dělník, železničář, Stará Bělá</u> <u>c. 119</u> <u>František Hokeš, hrdlička, Stará Bělá č. 60.</u>	
Poznámka		

Duchovní správa ČČS v Staré Bělé
dne 6. února 1940

 Čuček, Ludvík
duchovní správce

*Ludvík a Marie Lychová zaplatili
vůči*

Dlužní úpis

č. 15
 manželé Josef a Marie Lychovi
 majitelé domu ve Staré Bělé do nárami, se
 nám, Blanka záložna ve Staré Bělé obnos 4000 K
 slovy čtyřtisíce korun zapůjčila a na této
 rosti připočítala _____
 — K uzavření se rukou společnou a neroz-
 dílnou za sebe a své právní nástupce —
 tento kapitál per 4000 K — h slovy čtyřtisíce
korun — po předcházející, oběma stranám
 volné 1/2 (půl) roční výpovědi v téže měně
 věřitelů neb jejímu právnímu nástupci splatiti do toho
 času však, a sice počínaje dnem 17. 6. 1913
 — ročně —
5 (půl) procenty úrokovati a tyto úroky beze vší srážky,
 zejména beze srážky jakékoliv daně, jaká z úroků hořejšího kapitálu snad bude přede-

ŘEDITELSTVÍ DOMÁCIHO UČENÍ
PŘI MASARYKOVĚ LIDOVÝCHOVNÉM ÚSTAVĚ

Číslo 1357

Osvědčení.

Pan Ladislav Gochorek, učitel a přeměnič,
ze staré Bělé dokončil písemný kurs
automobilový

pořídáný v pronáji roku 1931

Domácím učením při Masarykově lidovýchovném ústavě.
Potvrzujeme tímto, že předepsané úlohy velmi pilně
pracoval a všem odvedl.

Prof. Dr. Filip,
ředitel.

V Praze dne 26. ledna 1932

Poštovní úřad Stará Bělá Číslo 398

Koncese
na zřízení, udržování a provozování
radiofonní přijímací stanice

pro Ladislava Loehorka
sedláře

v Staré Bělé ulice č. 230

Platí za podmínek, uvedených na druhé straně, pokud bude placen rozhlasový poplatek. Rozhlasový poplatek se musí platit **nejméně po 3 měsíce**.
Poplatek za měsíc(e) číslo, číselná zpráva 1938 30 Kč
je zaplacen.

Další měsíční poplatky bude vybírat a stvrzenky vydávat dodávací poštovní úřad, jemuž nutno ihned oznámit každou změnu bytu.

Stvrzenky dlužno pečlivě uschováti.

v Staré Bělé dne 22. května 1938

Jménem ministerstva pošt a telegrafů:

Místní a denní razítko

podpis úředníka, vyhotovujícího koncesi

Policejní ředitelství v Moravské Ostravě.Čís. Bo. 3/3753. V Mor. Ostravě dne 18. října 193 7.**Vysvědčení zachovalosti.****Policejní ředitelství v Mor. Ostravě** dosvědčuje, že o

pí. František S o c h o r k o v é , rozené Kokšové,

narozen é dne 8.3.1900 v o St. Běléokres Mor. Ostrava , příslušné do rodištěokres - " - , stavu vdané,náboženství čsl. , povoláním obchodníci,**NENÍ ZDE NIC ZÁVADNĚHO ZNÁMO.**Toto vysvědčení vystavuje se jmenovanému za účelem
předložení finančnímu inspektorátu v Nov. Bohumíně.

Za výšdního řadu a policejního ředitele:

Rugulant

Potvrzení, že pojištěnec

Jméno: *Vladimír Lochorek*
příjmení jméno křestní

Číslo leg.:

Narozen: den *20* měs. *2* r. *1925*

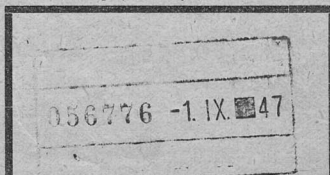
byl dnešního dne odhlášen u podepsané
nemocenské pojišťovny zaměstnavatelem:

Datum výstupu ze zaměstnání

den *1.* měsíc *září* r. *1947*

Ústřížek pojišťovna potvrdí a vrátí
doručiteli jen tehdy, byl-li podle
předtisku vyplněn (vyplnění lze na-
hradit **propisem odhlášky** na rubu
útržku). Poštou bude potvrzení za-
sláno, bude-li přiložena **obálka**
opatřena známkou podle sazby
pro dopisy

Potvrzení pojišťovny (datum, razítko)

LADA BADINEC
elektro radio revov
1. O. VÍTKOVICE S A 71

Ort: Honá Bělá
Místo: 4/1
Datum: 1943

Name und Sitz der Firma.
Jméno a místo firmy.

Gemäß § 5 der Verordnung des Reichsprotectors
in Böhmen und Mähren vom 10. März 1943 bestätige ich,
daß ich aus dem Rundfunkempfangsgerät:

Podle § 5 nařízení Říšského Protektora v Čechách a
na Moravě ze dne 10. března 1943 stvrzuji, že jsem
u přijímače:

Marke: Mikrofona
značky: MK 307
Type: 346352
typu: Lochovick Ladislav
Nr.: Honá Bělá v. 130
číslo:
des/der:
p./pl.
In
v

die Kurzwellenempfangseinrichtung ordnungsgemäß ent-
fernt — abgeschaltet*) habe.

Der Empfang auf Mittel- und Langwelle ist bei dem
Gerät ungestört.**)

odstranil — vypjal*) zařízení pro příjem krátkých vln
dle předpisu.

Přijem na středních a dlouhých vlnách zůstává ne-
porušen.**)

*) Nichtzutreffendes streichen!
**) Etwaige Mängel anführen!
*) Nehodí se škrtněte!
**) Uveďte případné nedostatky!

Unterschrift und Firmenstempel:
Podpis a razítko firmy:

LADA BADINEC
elektro radio revov
1. O. VÍTKOVICE S A 71

JEDNOTNÝ NÁRODNÍ VÝBOR V OSTRAVĚ

Referát X - pro vnitřní oběh a výživu.

Zn.: 511-23.1.1950-X.

V Ostravě. dne 2. února 1950.

Při odpovědi uveďte vždy značku

Zpracoval : Družkovský

Věc:

P.T.

Františka Sochorová, obch.s.míš.zbožím

Ostrava XVIII., čís.230.

Vaše oznámení, došlé zdejšímu úřadu dne 23.1.1950, že v důsledku začlenění a likvidování Vaší firmy družstvem "Budoucnost" odhlašujete svou živnost : "obchod se smíšeným zbožím", kterou jste provozovala na základě živnostenského listu ze dne 24.7.1935, čís.21937/35, bylo vzato na vědomí.

Živnost byla v živn.rejstříku města Ostravy, svazek I., odd.St. Bělá-A, běžné číslo 78, vymazána a příslušné zájmové složky v Ostravě o tom uvědoměny.

Živnostenský list vraťte zdejšímu úřadu.

Referent:

PAMĚŤ OSTRAVY

ALMANACH PRACÍ Z PROJEKTU KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

Obsah

Úvodní slovo	3
JOLANA BANDYOVÁ *1950	5
RNDr. JIŘÍ BÁRTA *1947	7
JUDr. ALENA BATKOVÁ *1962	10
ZDENĚK BOROVEC *1934	12
MARIE CINKOVÁ *1947	14
PAVLA CZORNIAKOVÁ *1943	17
DANA GURECKÁ *1948	19
VLADISLAV HAJER *1936	22
Mgr. BLANKA CHROSTKOVÁ 1941-2019	25
MIROSLAV KOŠNOVSKÝ *1934	37
MIROSLAVA LABSKÁ *1948	65
JIŘÍ LEXA *1941	66
ARNOŠTKA MOJOVÁ *1934	74
Mgr. ILONA NEMEŠKALOVÁ * 1940	76
Ing. ANTONÍN OBŮRKA *1940	80
MARIE SALOMONOVÁ *1939	83
MILENA ŠOTOVÁ *1935	85
ADOLFÍNA TAČOVÁ *1939	90
ZDENĚK TRUXA *1929	98
Obrazová příloha	100
JIŘÍ BÁRTA: Ostravský učitel Lumír Bárta	101
ARNOŠTKA MOJOVÁ: Lučina	102
BLANKA CHROSTKOVÁ	105
RODINA SOCHORKOVA V DOKUMENTECH	106
Obsah	117

PAMĚŤ OSTRAVY

ALTERNATIVNÍ PÍSMEČEK A POKROK V KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

sestavila

Jarmila BUREŠOVÁ

jazyková korektura

Irena ŠŤASTNÁ

obálka

Andrea PEŘÍKOVÁ

grafická úprava a tisk

Miluše POLOKOVÁ

TISK MORAVAPRESS s.r.o.

vydala

KNIHOVNA MĚSTA OSTRAVY, příspěvková organizace

s finanční podporou statutárního města Ostrava

vydání 1.

Ostrava 2020

ISBN 978-80-907364-2-9

